

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Õiguse instituut

Aleksei Ivanov

**FÜÜSILISE ISIKU KUI ANDMESUBJEKTI OSALUSE
SUURENDAMINE ISIKUANDMETE KOGUMISE JA
TÖÖTLEMISE PROTSESSIS**

Magistritöö

Õppekava: HAJM08/09 - Õigusteadus

Juhendaja: Kärt Salumaa, MA

Tallinn 2018

Deklareerin, et olen koostanud töö iseseisvalt ja olen viidanud kõikidele töö koostamisel kasutatud teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele, ning ei ole esitanud sama tööd varasemalt ainepunktide saamiseks. Töö pikkuseks on 15100 sõna sissejuhatusest kuni kokkuvõtte lõpuni.

Aleksei Ivanov.....

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 141727HAJM

Üliõpilase e-posti aadress: aleksei.ivanov87@gmail.com

Juhendaja: Kärt Salumaa, MA:

Töö vastab kehtivatele nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

(nimi, allkiri, kuupäev)

SISUKORD

LÜHENDID.....	4
SISSEJUHATUS.....	5
1. PRIVAATSUSÕIGUS JA ANDMEKAITSE	7
1.1. Privaatsusõigus majandusliku heaolu tagamise kontekstis - Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2016/679 kohaldamisala	22
1.2. Privaatsusõigus julgeoleku tagamise kontekstis - Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2016/680 põhimõtted.....	30
2. AVALIK HUVI JA ANDMEKAITSE.....	47
3. FÜÜSILISE ISIKU OSALUSE SUURENDAMISE VÕIMALUSED ISIKUANDMETE KOGUMISE JA TÖÖTLEMISE PROTSESSIS EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUSE (EL) 2016/679 KONTEKSTIS.....	51
3.1. Õigus andmete kustutamisele „õigus olla unustatud“.....	51
3.2. Andmete ülekandmise õigus.....	59
KOKKUVÕTE.....	61
SUMMARY.....	64
KASUTATUD ALLIKATE LOETELU.....	68

LÜHENDID

- PS - Eesti Vabariigi põhiseadus
- EIÕK - Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon
- IKS - Isikuandmete kaitse seadus¹
- JAS - Julgeolekuasutuste seadus
- KrMS - Kriminaalmenetluse seadustik¹
- TTKS - Tervishoiuteenuste korraldamise seadus¹
- RSVS - Riigisaladuse ja salastatud välisteabe seadus
- KES - Kohtuekspertiisiseadus
- ÄS – Äriseadustik
- FIS - Finantsinspektsiooni seadus
- KorS – Korrakaitse seadus
- ESS - Elektroonilise side seadus¹
- InfoTS - Infoühiskonna teenuse seadus¹
- IGUS - Inimgeeniuringute seadus
- KarS - Karistusseadustik¹
- SPTS - Surma põhjuse tuvastamise seadus
- HMS - Haldusmenetluse seadus
- RVastS - Riigivastutuse seadus
- EIK - Euroopa Inimõiguste Kohus
- EK – Euroopa Kohus
- RKTK - Riigikohtu tsiviilkolleegium
- RKHK – Riigikohtu halduskolleegium
- RKKK - Riigikohtu kriminaalkolleegium
- RKPJK - Riigikohtu põhiseadusliku järelevalve kolleegium

SISSEJUHATUS

Maailmakogemus näitab, et riigi sekkumine isikuandmetesse toimub aktiivselt ja Eesti Vabariik pole selles mõttes erand. Uute tehnoloogiate aktiivne areng toob kaasa uued väljakutsed andmekaitse süsteemile kogu maailmas ja ka Eesti Vabariigis. Jälgimine on tänapäeva maailmas levinud ja aktuaalne nähtus. Tehnoloogiat rakendatakse tihti ühiskonna jälgimiseks ja kontrollimiseks. Füüsiliste isikute kui andmesubjektide isikuandmete kogumist ja töötlemist jälgimise mõttes kasutatakse ühiskonna mõjutamiseks.¹

Ühelt poolt peab riik arendama uusi lahendusi ja integreerima andmesubjektide isikuandmete kogumise ja töötlemise osas ning tagama füüsiliste isikute kui andmesubjektide turvalisuse ja aktsepteerima turvariske. Teiselt poolt on riigil vaja andmesubjektide huvidega arvestada. Selles kontekstis tekib oluline uurimisprobleem, mis puudutab avaliku huvi ja füüsiliste isikute kui andmesubjektide privaatsuse piire. Füüsiliste isikute kui andmesubjektide privaatsusõiguse kaitse on kogu maailmas oluline teema, kuna privaatsusõigus puudutab füüsilise isiku eraelu austamist ja puutumatus.

Käesoleva magistr töö teema on aktuaalne. Teema valiku üheks põhjenduseks on eraellu riive proportsionaalsuse uurimine füüsiliste isikute kui andmesubjektide isikuandmete kogumise ja töötlemise protsessis. Selles kontekstis on oluliseks aspektiks sekkumiste erandid. Kuna riigi julgeoleku, majanduse ja tervisekaitse küsimuste lahendamine puudutab füüsiliste isikute kui andmesubjektide isikuandmete kogumist ja töötlemist, väärivad sekkumiste proportsionaalsuse kriteeriumid, sealhulgas see, millistel juhtudel piiratakse füüsilise isiku kui andmesubjekti osalust isikuandmete kogumise ja töötlemise protsessis, nendes valdkondades analüüsimist.

Magistr töö teema valiku teiseks põhjenduseks on füüsilise isiku kui andmesubjekti osalemise võimaluste väljaselgitamine andmete kogumise ja töötlemise protsessis.

Liiga kiire tehnoloogiliste lahenduste arendamisega kaasneb füüsiliste isikute kui andmesubjektide andmete turvalisuse nõrgestamine, mis toob kaasa isikuandmetesse sekkumise kolmandate isikute poolt. Töö keskendub füüsilise isiku kui andmesubjekti osaluse suurendamisele isikuandmete kogumise ja töötlemise protsessis, sealhulgas füüsilise isiku kui andmesubjekti privaatsusõiguse kaitsele Euroopa Liidu õiguses, eriti Euroopa Liidu andmekaitse reformi raames.

¹ Kergandberg, E. (2005). Natuke privaatsusest ja mõnevõrra enam selle jälitustegevuslikust riivist isikuandmeid töötleva Eesti avaliku võimu poolt. – *Juridica*. Nr.8, lk 547.

Magistritöö eesmärgiks on uurida, kuidas ja milliste kriteeriumide alusel saab riik füüsilise isiku kui andmesubjekti osalust isikuandmete kogumisel ja töötlemisel piirata ning kuidas seaduslik regulatsioon sellisel juhul isikuandmeid kaitseb, ning analüüsida üksikisiku kui andmesubjekti ja teiste isikute kui andmesubjektide õiguste tasakaalu isikuandmete kogumisel ja töötlemisel.

Magistritöös otsin vastuseid järgnevale uurimisküsimusele: kas Euroopa Liidu õigus võimaldab suurendada füüsilise isiku kui andmesubjekti osalust isikuandmete kogumise ja töötlemise protsessis, rõhudes Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrusele (EL) 2016/679 füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus)² ning Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiivile (EL) 2016/680, mis käsitleb füüsiliste isikute kaitset seoses pädevates asutustes isikuandmete töötlemisega süütegude tõkestamise, uurimise, avastamise ja nende eest vastutusele võtmise või kriminaalkaristuste täitmisele pööramise eesmärgil ning selliste andmete vaba liikumist ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu raamotsus 2008/977/JSK³.

Magistritöö hüpoteesiks on, et füüsilise isiku kui andmesubjekti osaluse suurendamisel ei tohi rikkuda teiste füüsilise isikute kui andmesubjektide õigusi.

Uurimismeetodiks on Euroopa Liidu õiguse võrdlev analüüs, kasutades eelkõige kvalitatiivset uurimismeetodit, sealhulgas kirjanduse ja õigusallikate põhjalikku analüüsi, selgitamaks välja, kas Euroopa Liidu õigust kasutades on võimalik suurendada füüsilise isiku kui andmesubjekti kaasamist andmete kogumise protsessi.

Magistritöö sisuline osa koosneb kolmest peatükist, sealhulgas keskendub töö esimene osa privaatsusõigusele ja andmekaitsele majandusliku heaolu tagamise mõttes, rõhudes määrusele (EL) 2016/679 ning julgeoleku tagamise mõttes, rõhudes direktiivile (EL) 2016/680, teine osa keskendub avaliku huvi mõistele ja andmekaitsele ning kolmas osa keskendub füüsilise isiku kui andmesubjekti osaluse suurendamise võimalustele isikuandmete kogumise ja töötlemise protsessis määruse (EL) 2016/679 kontekstis.

² Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus), ELT L 119, 4.5.2016.

³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2016/680, 27. aprill 2016, mis käsitleb füüsiliste isikute kaitset seoses pädevates asutustes isikuandmete töötlemisega süütegude tõkestamise, uurimise, avastamise ja nende eest vastutusele võtmise või kriminaalkaristuste täitmisele pööramise eesmärgil ning selliste andmete vaba liikumist ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu raamotsus 2008/977/JSK, ELT L 119, 4.5.2016.

1. PRIVAATSUSÕIGUS JA ANDMEKAITSE

Tehnoloogiliste lahenduste arendamine toob kaasa privaatsusõiguse raskendamist PS järgimise kontekstis, sealhulgas kaasneb andmesubjektide põhiõiguste riive intensiivse massilise pealtkuulamisega.⁴

Oluline on ära märkida võimude aktiivsuse tõstmine isikuandmete kogumisel ja töötlemisel, eriti andmesubjektide personaalsete andmete salvestamisel, edasi kasutamisel ning ka muutmisel, mis toob kaasa eraellu sekkumise.⁵

Euroopa Liidu põhiõiguste harta kohaselt selleks on ühiskonna muutust, sotsiaalset progressi ning teaduse ja tehnika arengut silmas pidades vaja tugevdada põhiõiguste kaitset, tuues need hartas selgemini esile ning hartaga kinnitatakse liidu pädevuse ja ülesannete ning subsidiaarsuse põhimõtte kohaselt õigusi, mis tulenevad eelkõige liikmesriikide ühistest põhiseaduslikest tavadest ja rahvusvahelistest kohustustest, Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonist, liidu ja Euroopa Nõukogu poolt vastuvõetud sotsiaalhartaadest ning Euroopa Liidu Kohtu ja Euroopa Inimõiguste Kohtu kohtupraktikast.⁶

Harta artikkel 8 räägib sellest, et igaühel on õigus oma isikuandmete kaitsele, selliseid andmeid tuleb töödelda asjakohaselt ning kindlaksmääratud eesmärkidel ja asjaomase isiku nõusolekul või muul seaduses ettenähtud õiguslikul alusel ning igaühel on õigus tutvuda tema kohta kogutud andmetega ja nõuda nende parandamist.⁷

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2016/679 (määrus (EL) 2016/679) jõustus 27.04.2016.a ning kohaldatakse alates 25.05.2018.a. Aga selles kontekstis tuleb analüüsida Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 95/46/EÜ (direktiiv 95/46/EÜ) üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta võrreldes määrusega (EL) 2016/679.

Direktiivi 95/46/EÜ artikli 7 järgi liikmesriigid sätestavad, et isikuandmeid võib töödelda ainult juhul, kui:

- andmesubjekt on selleks andnud oma ühemõttelise nõusoleku;
- töötlemine on vajalik sellise lepingu täitmiseks, mille osapool andmesubjekt on, või lepingu sõlmimisele eelnevate meetmete võtmiseks vastavalt andmesubjekti taotlusele;

⁴ Leis, M. (1998). Privaatsuse õigusest. – *Juridica*. Nr.7, lk 331-340.

⁵ Albers, M., Ernits, M., Eesmaa, U., Wiezer, S. (2005). Isikuandmete kaitse põhiõiguslik alus: kas õigus informatsioonilisele enesemääramisele ja/või eraelu austamisele? – *Juridica*. Nr.8, lk 540.

⁶ Euroopa Liidu põhiõiguste harta 2012/C 326/02

⁷ Euroopa Liidu põhiõiguste harta 2012/C 326/02

- töötlemine on vajalik vastutava töötleja seadusjärgse kohustuse täitmiseks;
- töötlemine on vajalik andmesubjekti eluliste huvide kaitsmiseks;
- töötlemine on vajalik üldiste huvidega seotud ülesande täitmiseks või sellise avaliku võimu teostamiseks, mis on tehtud ülesandeks volitatud töötlejale või andmeid saavale kolmandale isikule;
- töötlemine on vajalik vastutava töötleja või andmeid saava kolmanda isiku või kolmandate isikute õigustatud huvide elluviimiseks, kui selliseid huve ei kaalu üles direktiivi artikli 1 lõike 1 kohaselt kaitstavate andmesubjekti põhiõiguste ja -vabadustega seotud huvid.⁸

Tähtis isikuandmete töötlemise põhimõte on individuaalse osaluse põhimõte, see põhimõte on tihedalt seotud andmesubjektide teadlikkusega nende personaalsete andmete kogumisest ja töötlemisest ning oluliseks nüansiks individuaalse osaluse kontekstis on ebakvaliteetsete andmete parandamise nõue.⁹

Euroopa Liidu kontekstis on isikuandmete kaitsel oluline roll ning andmesubjektide isikuandmete kindlustamine on piisavalt tagatud Euroopa Liidu seadusandlusega.¹⁰

Andmesubjekti isikuandmete kogumiseks ja töötlemiseks on vajalik andmesubjekti nõusolek või seadusest lähtuv alus.¹¹

Riigikohtu tsiviilkolleegium on leidnud, et andmesubjekt saab nõuda tema kohta andmete avaldamise lõpetamist, aga ajakirjanduse kontekstis tuleb arvestada sõnavabaduse õigust ning sellel juhul tuleb rakendada kaalutusõigust, et tagada tasakaal andmesubjekti õiguste ja avaliku huvi vahel, eriti selles osas, mis puudutab andmesubjekti isikuandmete avalikustamist ilma nõusolekuta ning selles kontekstis peab avalik huvi olema ülekaalukas, andmesubjekti andmete avaldamine ei pea andmesubjektile kahju kaasa tooma.¹²

Määruse (EL) 2016/679 punkti 32 kohaselt tuleks nõusolek anda selge kinnitusena, näiteks kirjaliku kinnituse vormis, sealhulgas elektroonilisel teel, või suulise avaldusena, millega andmesubjekt annab vabatahtlikult, konkreetselt, teadlikult ja ühemõtteliselt nõusoleku teda puudutavate isikuandmete töötlemiseks ning vaikimist, eelnevalt märgistatud lahtreid või tegevusetust ei tohiks seega pidada nõusolekuks ning nõusolek peaks hõlmama kõiki samal

⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 95/46/EÜ, 24. oktoober 1995, üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta, EÜT L 281, 23.11.1995, art 7.

⁹ Tupay, P. K. Mikiver, M. (2015). E-riik ja põhiõigused. – *Juridica*. Nr.3, lk 167.

¹⁰ Mody, C. (2011). Euroopa andmekaitse direktiivi kohaldamine Facebooki kasutajatele. – *Juridica*. Nr.10, lk.720.

¹¹ Matjus, M., Haamer, M. (2014). E-tervis. Millistel tingimustel võib edastada patsiendi terviseandmeid Euroopa Liidu teise liikmesriiki? – *Juridica*. Nr.5, lk 362.

¹² RKTko 3-2-1-159-14, p 14.

eesmärgil või samadel eesmärkidel tehtavaid isikuandmete töötlemise toiminguid ning kui töötlemisel on mitu eesmärki, tuleks nõusolek anda kõigi nende kohta.¹³

Seoses määruse (EL) 2016/679 kohaldamisega alates 25.05.2018.a koostatakse Eesti Vabariigis uus isikuandmete kaitse seadus (eelnõu)¹⁴.

IKS eelnõu § 19 järgi on kavas, et „eriliiki isikuandmete töötlemine on lubatud ainult juhul, kui see on rangelt vajalik ning üksnes järgmistel juhtudel:

- töötlemise lubatavus on sätestatud õigusaktis;
- töötlemine on vajalik andmesubjekti või teise füüsilise isiku eluliste huvide kaitseks või
- töödeldakse isikuandmeid, mille andmesubjekt on ise ilmselt avalikustanud.“¹⁵

Direktiivi 95/46/EÜ artikli 6 lõike 1 punktide a ja b sätestab, et isikuandmeid töödeldakse õiglaselt ja seaduslikult, isikuandmeid kogutakse täpselt ja selgelt kindlaksmääratud ning õiguspärastel eesmärkidel ega töödelda hiljem viisil, mis on vastuolus kõnealuste eesmärkidega ning täiendavat töötlemist ajaloo, statistika või teadusega seotud eesmärkidel ei peeta vastuolus olevaks tingimusel, et liikmesriigid kannavad hoolt vajalike tagatiste eest.¹⁶ Aga uue määruse (EL) 2016/679 artikli 5 lõike 1 punktide a ja b järgi töötlemine on seaduslik, õiglane ja andmesubjektile läbipaistev („seaduslikkus, õiglus ja läbipaistvus“) ning isikuandmeid kogutakse täpselt ja selgelt kindlaksmääratud ning õiguspärastel eesmärkidel ning neid ei töödelda hiljem viisil, mis on nende eesmärkidega vastuolus; isikuandmete edasist töötlemist avalikes huvides toimuva arhiveerimise, teadus- või ajaloouringute või statistilisel eesmärgil ei loeta direktiivi artikli 89 lõike 1 kohaselt algsete eesmärkidega vastuolus olevaks („eesmärgi piirang“).¹⁷

Samuti määruse (EL) 2016/679 punkt 54 räägib sellest, et isikuandmete eriliike võib olla vaja töödelda avalikes huvides rahvatervisega seotud valdkondades ilma andmesubjekti nõusolekuta. Sellisel töötlemisel tuleks kohaldada sobivaid ja konkreetseid meetmeid, et kaitsta füüsiliste isikute õigusi ja vabadusi.¹⁸

¹³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus), ELT L 119, 4.5.2016, p 32.

¹⁴ Isikuandmete kaitse seadus¹ eelnõu 616 SE. Kättesaadav:

<https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/e14c5e2f-b684-4aa4-a7dd-ffb76f63f395>, 16. aprill 2018.

¹⁵ Isikuandmete kaitse seadus¹ eelnõu 616 SE. Kättesaadav:

<https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/e14c5e2f-b684-4aa4-a7dd-ffb76f63f395>, 16. aprill 2018.

¹⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 95/46/EÜ, 24. oktoober 1995, üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta, EÜT L 281, 23.11.1995, art 6 p a, b.

¹⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus), ELT L 119, 4.5.2016, art 5.

¹⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus), ELT L 119, 4.5.2016, p 54.

Määruse (EL) 2016/679 punkt 35 sätestab, et tervisealaste isikuandmete hulka peaksid kuuluma kõik andmesubjekti tervislikku seisundit käsitlevad andmed, mis annavad teavet andmesubjekti endise, praeguse või tulevase füüsilise või vaimse tervise kohta, see hõlmab teavet füüsilise isiku kohta, mis on kogutud füüsilisele isikule tervishoiuteenuste registreerimise või osutamise käigus, nagu on osutatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivis 2011/24/EL⁽¹⁾; numbrit, tähist või eritunnust, mis on füüsilisele isikule määratud tema kordumatuks tuvastamiseks tervishoiuga seotud eesmärkidel; teavet, mis on saadud mingi kehaosa või kehast pärineva aine, sealhulgas geneetiliste andmete ja bioloogiliste proovide kontrollimise või uurimise tulemusena; ja teavet teave näiteks haiguse, puude, haigestumisohu, haigusloo, kliinilise ravi või andmesubjekti füsioloogilise ja biomeditsiinilise olukorra kohta sõltumata sellest, kas andmete allikaks on näiteks arst või muu tervishoiutöötaja, haigla, meditsiiniseade või in vitro diagnostika.¹⁹

Määruse (EL) 2016/679 punkti 9 kohaselt direktiivi 95/46/EÜ eesmärgid ja põhimõtted on endiselt ajakohased, kuid see ei ole ära hoidnud liidus andmekaitse rakendamise killustumist, õiguskindlusetust ega avalikkuses laialt levinud seisukohta, et eelkõige internetiga seonduvad märkimisväärsed ohud füüsiliste isikute kaitsele, liikmesriikide poolt tagatavate füüsiliste isikute õiguste, eelkõige isikuandmete kaitse õiguse, ja vabaduste kaitse taseme erinevused isikuandmete töötlemisel võivad takistada isikuandmete liidusisest vaba liikumist, need erinevused võivad seetõttu takistada liidu tasandi majandustegevust, moonutada konkurentsi ja takistada ametiasutustel täita nende liidu õigusest tulenevaid kohustusi.²⁰

Määruse (EL) 2016/679 punkti 6 kohaselt tehnoloogia on põhjalikult muutnud nii majandust kui ka ühiskondlikku elu ja peaks täiendavalt hõlbustama liidusisest andmete vaba liikumist ning nende kolmandatesse riikidesse ja rahvusvahelistele organisatsioonidele edastamist, tagades samal ajal isikuandmete kõrgetasemelise kaitse.²¹

Sealhulgas määruse (EL) 2016/679 punkti 103 järgi võib komisjon kogu liidu osas otsustada, et kolmas riik, territoorium või kindlaksmääratud sektor või rahvusvaheline organisatsioon pakuvad isikuandmete kaitset piisaval tasemel, tagades seega kogu liidus selle kolmanda riigi ja rahvusvahelise organisatsiooni osas õiguskindluse ja ühtsuse, mille puhul loetakse, et nad tagavad isikuandmete kaitse piisaval tasemel; sellisel juhul võib isikuandmete edastamine

¹⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus), ELT L 119, 4.5.2016, p 35.

²⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus), ELT L 119, 4.5.2016, p 9.

²¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus), ELT L 119, 4.5.2016, p 6.

kõnealusesse riiki või kõnealusele rahvusvahelisele organisatsioonile toimuda ilma, et oleks vaja saada täiendav luba; komisjon võib samuti otsustada sellise otsuse tagasi võtta, teavitades sellest kolmandat riiki või rahvusvahelist organisatsiooni ja esitades talle täieliku põhjenduse.²²

Eesti Vabariigi seadusandluses puudub täpne privaatsuse definitsioon ning kaalutusõiguse alusel saab isiku õigusi ja vabadusi piirata riigi julgeoleku huvides, tuginedes PS §-le 26.²³

Eesti õiguses PS § 26 järgi on igapähele on õigus perekonna- ja eraelu puutumatusel ning riigiasutused, kohalikud omavalitsused ja nende ametiisikud ei tohi kellegi perekonna- ega eraellu sekkuda muidu, kui seaduses sätestatud juhtudel ja korras tervise, kõlbluse, avaliku korra või teiste inimeste õiguste ja vabaduste kaitseks, kuriteo tõkestamiseks või kurjategija tabamiseks.²⁴ Seega õigus perekonna- ja eraelu puutumatusel ei ole absoluutne ning tuleb rakendada kaalutusõigust.

Määruse (EL) 2016/679 artikli 2 lõike 2 punkti d kohaselt määrus (EL) 2016/679 ei kohaldata, kui isikuandmeid töötlevad pädevad asutused süütegude tõkestamise, uurimise, avastamise või nende eest vastutusele võtmise ja kriminaalkaristuste täitmisele pööramise, sealhulgas avalikku julgeolekut ähvardavate ohtude eest kaitsmise ja nende ennetamise eesmärgil.²⁵ Direktiiv (EL) 2016/680 käsitleb füüsiliste isikute kaitset seoses pädevates asutustes isikuandmete töötlemisega süütegude tõkestamise, uurimise, avastamise ja nende eest vastutusele võtmise või kriminaalkaristuste täitmisele pööramise eesmärgil ning selliste andmete vaba liikumist.²⁶

Riigikohtu halduskolleegium on märkinud, et kaalutusõiguse rakendamise osas tuleb arvestada niisuguseid aspekte nagu õigustatud eesmärk, volituse piirangud ning õiguse üldpõhimõtted, lähtudes tegelikest asjaoludest ning õigustatud huvidest, ning kaalutusõiguse mitterakendamine toob kaasa kaalutusvead, mille põhjuseks on valede kaalutluste valimine või arvestamata jätmine asjaoludega, mis võiks mõjutada õiget otsust, lähtudes põhjendatud eesmärkidest ja huvidest.²⁷

²² Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus), ELT L 119, 4.5.2016, p 103.

²³ Lips, S. (2007). Biomeetria rakendamise õiguslikud aspektid. – *Juridica*. Nr.5, lk 349.

²⁴ PS RT I, 15.05.2015, 2.

²⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus), ELT L 119, 4.5.2016, art 2 lg 2 p d.

²⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2016/680, 27. aprill 2016, mis käsitleb füüsiliste isikute kaitset seoses pädevates asutustes isikuandmete töötlemisega süütegude tõkestamise, uurimise, avastamise ja nende eest vastutusele võtmise või kriminaalkaristuste täitmisele pööramise eesmärgil ning selliste andmete vaba liikumist ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu raamotsus 2008/977/JSK, ELT L 119, 4.5.2016.

²⁷ RKHKo 3-3-1-72-13, p 21.

Vastavalt IKS eelnõu § 47 lõikele 1 „kui puudub IKS § 45 lõike 1 punktis 4 nimetatud Euroopa Komisjoni otsus kaitse piisavuse kohta või puuduvad IKS §-s 46 nimetatud asjakohased kaitsemeetmed, on isikuandmete edastamine kolmandale riigile või rahvusvahelisele organisatsioonile lubatud, kui see on vajalik:

- andmesubjekti või teise isiku õiguste ja vabaduste kaitsmiseks;
- andmesubjekti õiguspäraste huvide kaitsmiseks;
- avalikku korda ähvardava vahetu ja tõsise ohu ennetamiseks;
- konkreetse süüteo tõkestamiseks, avastamiseks, menetlemiseks või karistuse täideviimiseks või
- konkreetse süüteo tõkestamise, avastamise, menetlemise või karistuse täideviimise eesmärgiga seotud konkreetse õigusnõude koostamiseks, esitamiseks või kaitsmiseks.²⁸

HMS § 4 kohaselt kaalutusõigus on haldusorganile seadusega antud volitus kaaluda otsustuse tegemist või valida erinevate otsustuste vahel ning kaalutusõigust tuleb teostada kooskõlas volituse piiride, kaalutusõiguse eesmärgi ning õiguse üldpõhimõtetega, arvestades olulisi asjaolusid ning kaaludes põhjendatud huve.²⁹

RVastS § 3 lõike 1 kohaselt võib isik nõuda haldusakti kehtetuks tunnistamist üksnes selles ulatuses, milles rikutakse tema õigusi, kui seadusega ei ole sätestatud teisiti ning sama seaduse § 11 lõike 1 järgi võib kannatanu avaliku võimu kandjalt rahalise hüvitise asemel nõuda kehtetuks tunnistatud või vastavas osas muudetud haldusakti või toiminguga õigusvastaste tagajärgede kõrvaldamist.³⁰

Riigikohtu tsiviilkolleegium on leidnud, kui tegemist on avaliku elu tegelasega, kes tegeleb loometegevusega, tuleb ajakirjandusega suhtlemise kontekstis eristada tema loometegevust ja eraelu, ning ajakirjanik tohib sekkuda isiku eraellu ja tegeleda eraeluliste isikuandmete kogumisega ning avaldamisega ainult andmesubjekti nõusolekul, samuti ei tohi täiendavalt ja totaalselt isikuandmeid koguda ilma andmesubjekti nõusolekuta, juhul, kui avaliku elu tegelane ei tegele avaliku tegevusega, on tegemist sekkumisega tema privaatsusesse ning erahuvid ei põhjenda andmesubjekti privaatsusesse sekkumist.³¹

Määruse (EL) 2016/679 punkt 63 räägib sellest, et võimaluse korral peaks vastutav töötleja saama anda kaugjuurdepääsu turvalisele süsteemile, kus andmesubjekt saab otse tutvuda oma isikuandmetega, see õigus ei tohiks kahjustada teiste isikute õigusi ega vabadusi, sealhulgas

²⁸ Isikuandmete kaitse seadus¹ eelnõu 616 SE. Kättesaadav:

<https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/e14c5e2f-b684-4aa4-a7dd-ffb76f63f395>, 16. aprill 2018.

²⁹ HMS RT I, 28.12.2017, 21.

³⁰ RVastS RT I, 17.12.2015, 76.

³¹ RKTko 3-2-1-18-13, p. 15.

ärisaladusi ega intellektuaalomandit ning eelkõige tarkvara kaitsvat autoriõigust ja sellise kaalutlemise tulemus ei tohiks aga olla andmesubjektile teabe andmisest keeldumine ning kui vastutav töötleja töötleb suurt hulka andmesubjekti käsitlevat teavet, peaks vastutav töötleja saama paluda, et andmesubjekt täpsustaks enne andmete esitamist, millise teabe või milliste isikuandmete töötlemise toimingutega taotlus seotud on.³²

Kuna privaatsuse selge definitsioon puudub, kaasneb privaatsuse mõistega erinevaid tähendusi, sealhulgas isiklikud asjad, identifitseerimine, personaalsete andmete kontrollimine, prioriteetsus.³³

Euroopa Kohus on oma otsuses leidnud, et isikuandmeid on vaja töödelda, arvestades andmete kvaliteeti ja andmete töötlemise seaduslikkust ning selles kontekstis tuleb teada, et isikuandmeid saab koguda ja töödelda, lähtudes põhjendatud ja õigustatud eesmärkidest, mis ei ületa proportsionaalsuse piire ning isikuandmeid saab töödelda ainult konkreetsete õigustatud ülesannete täitmiseks, avaliku võimu kohustuste teostamiseks või kui tegu on seotud avaliku huviga ning samuti peab selline tegevus nagu andmesubjektide andmete kontroll olema rangelt kooskõlas õigustatud avaliku võimu kohustuste täitmisega.³⁴

Direktiivi 95/46/EÜ punktide 34 ja 35 järgi peab liikmesriikidel olema lubatud kalduda kõrvale delikaatsete andmete töötlemise keelust ka siis, kui seda õigustavad olulised üldiste huvidega seotud põhjused sellistes valdkondades nagu tervishoid ja sotsiaalkaitse, teadusuuringud ja riiklik statistika; liikmesriikidel on siiski kohustus pakkuda konkreetseid ja sobivaid tagatisi, et kaitsta üksikisikute põhiõigusi ja eraelu puutumatus; lisaks sellele töötlevad ametiasutused isikuandmeid, et saavutada üldiste huvidega seotud olulisi eesmarke, mis on ametlikult tunnustatud religioossetele ühendustele ette nähtud konstitutsiooniõiguses või rahvusvahelises avalikus õiguses.³⁵

Andmesubjekti autonoomia kindlustamine on privaatsusõiguse eesmärk ning andmesubjekti identiteet ja isiksus on kaitstud EIÕK art 8 p-ga 1.³⁶

EIÕK artikli 8 punkti 1 kohaselt on igapäev õigus sellele, et austataks tema era- ja perekonnaelu ja kodu ning sõnumite saladust.³⁷

³² Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus), ELT L 119, 4.5.2016, p 63.

³³ Leis, M. (1998). Privaatsuse õigusest. – *Juridica*. Nr.7, 331-340.

³⁴ Kohtuotsus, 20.5.2003, Österreichischer Rundfunk jt, C-465/00, EU:C:2003:294, punktid 65, 66, 67, 68.

³⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 95/46/EÜ, 24. oktoober 1995, üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta, EÜT L 281, 23.11.1995, p 34, 35.

³⁶ Rajamäe-Parik, H. (2011). Inimõigustest lepingulise loobumise seaduslikkuse standard Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni kontekstis. – *Juridica*. Nr.7, 509.

³⁷ EIÕK RT II 2000, 11, 57.

Määruse (EL) 2016/679 punkt 60 sätestab, et õiglase ja läbipaistva töötlemise põhimõte eeldab, et andmesubjekti teavitatakse isikuandmete töötlemise toimingute tegemisest ja selle eesmärkidest, vastutav töötleja peaks esitama andmesubjektile igasuguse täiendava teabe, mis on vajalik õiglase ja läbipaistva töötlemise tagamiseks, võttes arvesse isikuandmete töötlemise konkreetseid asjaolusid ja konteksti; lisaks tuleks andmesubjekti teavitada profiilianalüüsi olemasolust ja sellise analüüsi tagajärgedest; kui isikuandmeid kogutakse andmesubjektilt, tuleks teda teavitada ka sellest, kas ta on kohustatud isikuandmeid esitama, ja selliste andmete esitamata jätmise tagajärgedest; sellise teabe võib esitada koos standardsete ikoonidega, et anda kavandatavast töötlemisest selgelt nähtaval, arusaadaval ja loetaval viisil sisuline ülevaade, kui ikoonid esitatakse elektrooniliselt, peaksid need olema masinloetavad.³⁸

Tänapäeva maailmas on metaandmetega seotud suuri probleeme - kõigega, millest inimesed igapäevaselt räägivad, kaasneb metaandmete ilmumine, eelkõige toob suhtlemine veebikeskkonnas kaasa metaandmete leviku ning neid kasutatakse intensiivselt andmesubjektide identifitseerimiseks, nende kohta isikuandmete kogumiseks ja analüüsimiseks ning edasi kasutamiseks, samuti on metaandmete suurenenud levik seotud andmesubjektide isikuandmete ebakvaliteetse töötlemise ja säilitamisega ning seda nähtust on raske kontrollida, mis toob kaasa isikute põhiõiguste riive, sh eraellu sekkumise.³⁹

Määruse (EL) 2016/679 punkti 30 järgi füüsilisi isikuid võib seostada nende seadmete, rakenduste, tööriistade ja protokollide jagatavate võrguidentifikaatoritega, näiteks IP-aadresside või küpsistega, või muude identifikaatoritega, näiteks raadiosagedustuvastuse kiipidega ning see võib jätta jälgi, mida võidakse kasutada füüsiliste isikute profileerimiseks ja nende tuvastamiseks, eelkõige juhul, kui neid kombineeritakse serveritesse saabuvate kordumatute identifikaatorite ja muu teabega.⁴⁰

Andmesubjektide identifitseerimise kontekstis on oluline ära märkida IP-aadressi kasutamine, kuna kõik elektroonilised lahendused on tänapäeval seotud konkreetsete individuaalsete numbrite ehk IP-aadressidega, mille alusel võib iga isiku identifitseerida ning koguda ja analüüsida tema kohta erinevaid vajalikke andmeid, sealhulgas seda, milliseid teenuseid ta

³⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus), ELT L 119, 4.5.2016, p 60.

³⁹ *Metaandmed ja privaatsus*. Andmekaitse Inspeksioon. Kättesaadav:

http://www.aki.ee/sites/www.aki.ee/files/elfinder/article_files/Juhised/Metaandmed.pdf, 28. oktoober 2015.

⁴⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus), ELT L 119, 4.5.2016, p 30.

kasutab ning samuti kuna IP-aadressi alusel võib isiku tuvastada, on IP-aadress isikuandmed ning seda aadressi ei tohi edastada kolmandatele isikutele ilma andmesubjekti nõusolekuta.⁴¹

Samuti puudutab tõsine probleem kantavate seadmete laia kasutamist, sealhulgas võimaldavad kantavad seadmed andmesubjektide andmete kontrollimata kogumist reaalajas ja edasi kasutamist ilma andmesubjektide nõusolekuta, millega kaasneb andmesubjektide privaatsusõiguse rikkumine ning kantavate seadmete abil kogutud andmete alusel saab isikuid ka identifitseerida.⁴²

Direktiivi 2002/58/EÜ artikli 4 lõike 3 kohaselt isikuandmetega seotud rikkumisest ei ole vaja asjaomasele abonendile või üksikisikule teatada, kui teenuse osutaja on tõendanud pädevale asutusele rahuldaval viisil, et ta on rakendanud kohaseid tehnoloogilisi kaitsemeetmeid ning neid meetmeid rakendati turvanõuete rikkumisega seotud andmete suhtes ning sellised tehnoloogilised kaitsemeetmed muudavad andmed loetamatuks kõigile isikutele, kellel puuduvad andmetele juurdepääsu volitused.⁴³

Euroopa Kohus on oma otsuses märkinud, et õigus isikuandmetele kaitsele on igal isikul ning andmesubjekti isikuandmete töötlemisel tuleb arvestada eraelu puutumatus austamist ning eraelu sfääri saab sekkuda õigustatud ja põhjendatud tingimustel, kuid seejuures tuleb arvestada andmesubjekti põhiõiguste järgimisega.⁴⁴

IKS eelnõu § 20 lõike 1 kohaselt „on keelatud teha üksnes automatiseeritud töötlusel põhinevat otsust, sealhulgas profiilianalüüsi, kui see toob andmesubjektile kaasa teda puudutavaid kahjulikke õiguslikke tagajärgi või avaldab talle muud märkimisväärset mõju ning sellise otsuse võib teha, kui otsuse tegemine on lubatud seadusega, milles on sätestatud asjakohased meetmed andmesubjekti õiguste ja vabaduste ning õigustatud huvide kaitseks.“⁴⁵

Isikuandmete kaitsega seotud kohtuvaidlused puudutavad füüsiliste isikute kui andmesubjektide personaalsete andmete kogumist ja töötlemist isikute privaatsusõiguse tagamise kontekstis,

⁴¹ *IP-aadress ja privaatsus*. Andmekaitse Inspektsioon. Kättesaadav:

http://www.aki.ee/sites/www.aki.ee/files/elfinder/article_files/ip_ja_privaatsus.pdf, 07. detsember 2016.

⁴² *Kantavad seadmed ja privaatsus*. Andmekaitse Inspektsioon. Kättesaadav:

http://www.aki.ee/sites/www.aki.ee/files/elfinder/article_files/Juhised/Juhis-kantavad%20seadmed%20ja%20privaatsus.pdf, 09. november 2015.

⁴³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2002/58/EÜ, 12. juuli 2002, milles käsitletakse isikuandmete töötlemist ja eraelu puutumatus kaitset elektroonilise side sektoris (eraelu puutumatus ja elektroonilist sidet käsitlev direktiiv), EÜT L 201, 31.7.2002, art 4 lg 3.

⁴⁴ Kohtuotsus, 24.11.2011, ASNEF, C-468/10, FECEMD, C-469/10, EU:C:2011:777, punktid 41, 42.

⁴⁵ Isikuandmete kaitse seadus¹ eelnõu 616 SE. Kättesaadav:

<https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/e14c5e2f-b684-4aa4-a7dd-ffb76f63f395>, 16. aprill 2018.

isikuandmete kaitse mõiste on kohtuprotsessides väga lai ja detailne ja selles mõttes on tähtis märkida sisulist konteksti ja erinevate nüansside olemasolu.⁴⁶

Tuleb märgata, et riive iga andmesubjekti põhiõigustesse on aprioorselt seotud isikuandmete töötlemisega.⁴⁷

Direktiiv 95/46/EÜ punkt 43 sätestab, et liikmesriigid võivad andmetega tutvumise ja teabe saamise õiguse ning vastutava töötleja teatavate kohustuste suhtes kehtestada piiranguid, ka selleks, et kaitsta näiteks riigi julgeolekut, riigikaitset, avalikku korda või liikmesriigi või Euroopa Liidu olulisi majanduslikke või rahalisi huve, samuti seoses eeluurimiste, vastutusele võtmiste ja meetmetega ametieetika rikkumisega reguleeritud kutsealadel; erandite ja piirangute loetelu peaks sisaldama järelevalve, kontrollimise ja reguleerimise alal ülesandeid, mis on vajalikud kolmes viimati nimetatud valdkonnas seoses avaliku korraga, majanduslike või rahaliste huvidega ja kuritegude ennetamisega; kolme kõnealuse valdkonna ülesannete loetelu ei mõjuta nende erandite ega piirangute õiguspärasust, mis on tehtud riigi julgeoleku või riigikaitsega seotud põhjustel.⁴⁸

Määruse (EL) 2016/679 punkti 39 järgi isikuandmete igasugune töötlemine peaks olema seaduslik ja õiglane, füüsilisi isikuid puudutavate isikuandmete kogumine, kasutamine, lugemine või muu töötlemine ja nende andmete töötlemise ulatus praegu või tulevikus peaks olema nende jaoks läbipaistev; läbipaistvuse põhimõtte eeldab, et nende isikuandmete töötlemisega seotud teave ja sõnumid on lihtsalt kättesaadavad, arusaadavad ning selgelt ja lihtsalt sõnastatud; kõnealune põhimõtte puudutab eelkõige andmesubjektide teavitamist vastutava töötleja identiteedist ning töötlemise eesmärgist ja täiendavast teabest, et tagada asjaomaste füüsiliste isikute suhtes õiglane ja läbipaistev töötlemine ning nende õigus saada neid puudutavate isikuandmete töötlemise kohta kinnitust ja sõnumeid, füüsilisi isikuid tuleks teavitada isikuandmete töötlemisega seotud ohtudest, normidest, kaitsemeetmetest ja õigustest ning sellest, kuidas nad saavad sellise andmete töötlemisega seoses oma õigusi kasutada.⁴⁹

IKS eelnõu § 13 järgi „isikuandmete töötlemisel tuleb järgida järgmisi põhimõtteid:

- seaduslikkus ja õiglus – isikuandmeid töödeldakse seaduslikult ja õiglaselt;

⁴⁶ Hansen, T. (2014). Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika kohtuotsustes isikuandmete avaldamisel. – *Juridica*. Nr. 4, 313.

⁴⁷ Pilving, I. (2005). Õigus isikuandmete kaitsesele. – *Juridica*. Nr. 8, 533.

⁴⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 95/46/EÜ, 24. oktoober 1995, üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta, EÜT L 281, 23.11.1995, p 43.

⁴⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus), ELT L 119, 4.5.2016, p 39.

- eesmärgikohasus – isikuandmeid kogutakse täpselt ja selgelt kindlaksmääratud õigusparastel eesmärkidel ning neid ei töödelda viisil, mis on nende eesmärkidega vastuolus;
- kvaliteet – isikuandmed peavad olema piisavad ja asjakohased ning ei tohi olla ülemäärased andmetöötlemise eesmärkide suhtes;
- õigsus – isikuandmed peavad olema õiged ja vajaduse korral ajakohastatud; mõistlike meetmetega tagatakse, et andmetöötlemise eesmärgi seisukohast ebaõiged isikuandmed kustutatakse või parandatakse viivitamata;
- säilitamine – isikuandmeid säilitatakse kujul, mis võimaldab andmesubjekti tuvastada üksnes seni, kuni see on vajalik selle eesmärgi täitmiseks, milleks isikuandmeid töödeldakse;
- turvalisus – isikuandmeid töödeldakse viisil, mis tagab nende turvalisuse, sealhulgas kaitseb loata või ebaseadusliku töötlemise eest ning juhusliku kadumise, hävimise või kahjustumise eest, rakendades asjakohaseid tehnilisi või korralduslikke meetmeid.⁵⁰

Vastavalt direktiivi (EL) 2016/680 punktile 47 peaks füüsilisel isikul olema õigus teda käsitlevate ebaõigete isikuandmete parandamisele, eelkõige juhul, kui tegemist on faktiliste andmetega, ja kustutamisele, kui selliste andmete töötlemine rikub direktiivi (EL) 2016/680 ning siiski ei tohiks andmete parandamise õigus mõjutada näiteks tunnistaja ütluse sisu ning füüsilisel isikul peaks samuti olema õigus isikuandmete töötlemise piiramisele, kui ta vaidlustab isikuandmete õigsuse ja kui nende õigsust või ebaõigsust ei ole võimalik kindlaks teha või kui isikuandmeid tuleb säilitada tõendamise eesmärgil ning eelkõige tuleks isikuandmete kustutamise asemel nende töötlemist piirata, kui konkreetsel juhul on põhjendatult alust arvata, et andmete kustutamine võib kahjustada andmesubjekti õigustatud huve.⁵¹

Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikkel 8 sätestab, et igaühel on õigus oma isikuandmete kaitsele; selliseid andmeid tuleb töödelda asjakohaselt ning kindlaksmääratud eesmärkidel ja asjaomase isiku nõusolekul või muul seaduses ettenähtud õiguslikul alusel; igaühel on õigus tutvuda tema kohta kogutud andmetega ja nõuda nende parandamist ning nende sätete täitmist kontrollib sõltumatu asutus.⁵²

On tähtis märgata Euroopa Liidu põhiõiguste harta kontekstis seaduslikkuse ja proportsionaalsuse järgimist.⁵³

⁵⁰ Isikuandmete kaitse seadus¹ eelnõu 616 SE. Kättesaadav:

<https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/e14c5e2f-b684-4aa4-a7dd-ffb76f63f395>, 16. aprill 2018.

⁵¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2016/680, 27. aprill 2016, mis käsitleb füüsiliste isikute kaitset seoses pädevates asutustes isikuandmete töötlemisega süütegude tõkestamise, uurimise, avastamise ja nende eest vastutusele võtmise või kriminaalkaristuste täitmisele pööramise eesmärgil ning selliste andmete vaba liikumist ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu raamotsus 2008/977/JSK, ELT L 119, 4.5.2016, p 47.

⁵² Euroopa Liidu põhiõiguste harta 2012/C 326/02.

⁵³ Lõhmus, U. (2015). Elektroonilise side andmete säilitamise lõpetamata saaga. – *Juridica*. Nr.10, lk. 735-736.

Riigikohtu tsiviilkolleegium on oma otsuses märkinud, et isikuandmete töötlemine peab olema kooskõlas õigustatud eesmärkide saavutamise ja isikuandmeid ei tohi töödelda ilma eesmärgita, samuti on minimaalsuse põhimõttega arvestamine andmete kogumise ja töötlemise eesmärkide saavutamise kontekstis kohustuslik, sealhulgas on andmete kogumine võimalik ainult kooskõlas õigustatud eesmärkidega.⁵⁴

Määruse (EL) 2016/679 punkt 45 räägib sellest, et kui töödeldakse vastavalt vastutava töötleja juriidilisele kohustusele või kui töötlemine on vajalik avalikes huvides oleva ülesande täitmiseks või avaliku võimu teostamiseks, peaks töötlemise alus olema sätestatud liidu või liikmesriigi õigusaktis. Käesolevas määruses ei nõuta iga üksiku isikuandmete töötlemise toimingut reguleerimiseks eraldi õigusakti ning piisata võib õigusaktist, mille alusel tehakse mitu isikuandmete töötlemise toimingut vastavalt vastutava töötleja juriidilisele kohustusele või kui töötlemine on vajalik avalikes huvides oleva ülesande täitmiseks või avaliku võimu teostamiseks.⁵⁵

Andmete levik internetis on lähedalt seotud internetikasutajate identiteedi varjamisega, kasutajate anonüümsus on seotud erinevate sotsiaalsete kartustega selles mõttes, et riik võib neid identifitseerida, mõjutada ning koguda nende personaalsete andmeid kontrollimise ja juhtimise eesmärgiks ning tavamaailmas intensiivse põhiõiguse riive otseselt puudutab internetikasutajate identiteedi varjamist.⁵⁶

Direktiivi (EL) 2016/680 artikli 10 kohaselt selliste isikuandmete töötlemine, millest ilmneb rassiline või etniline päritolu, poliitilised vaated, usulised või filosoofilised veendumused või ametiühingusse kuulumine, ning geneetiliste andmete, füüsilise isiku kordumatuks tuvastamiseks kasutatavate biomeetriliste andmete, tervist või seksuaalelu või seksuaalset sättumust käsitlevate andmete töötlemine on lubatud üksnes siis, kui see on rangelt vajalik, sellele kohaldatakse andmesubjekti õiguste ja vabaduste kaitsmiseks asjakohaseid kaitsemeetmeid ning üksnes järgmistel juhtudel:

- see on lubatud liidu või liikmesriigi õigusega;
- et kaitsta andmesubjekti või teise füüsilise isiku elulisi huve või
- selliselt töödeldakse isikuandmeid, mille andmesubjekt on ilmselgelt avalikustanud.⁵⁷

⁵⁴ RKTko 3-2-1-80-13, p 32.

⁵⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus), ELT L 119, 4.5.2016, p 45.

⁵⁶ Turk, K. (2014). Digitaalkeskkonnas isiku tuvastamise meetmete poolt ja vastu. – *Juridica*. Nr.3, lk 178.

⁵⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2016/680, 27. aprill 2016, mis käsitleb füüsiliste isikute kaitset seoses pädevates asutustes isikuandmete töötlemisega süütegude tõkestamise, uurimise, avastamise ja nende eest

KarS § 157² kohaselt teise isiku identiteedi ebaseaduslik kasutamine on teist isikut tuvastavate või tuvastada võimaldavate isikuandmete tema nõusolekuta edastamise, nendele juurdepääsu võimaldamise või nende kasutamise eest eesmärgiga luua teise isikuna esinemise teel temast teadvalt ebaõige ettekujutus, kui sellega on tekitatud kahju teise isiku seadusega kaitstud õigustele või huvidele, või varjata kuritegu.⁵⁸

InfoTS § 11 lõigete 4 ja 5 kohaselt peab teenuse osutaja esitama prokuratuurile ja uurimisasutusele tõe tuvastamiseks kriminaalmenetluse seadustikus ettenähtud alustel ja korras ning julgeoleku- ja jälitusametusele seaduses ettenähtud alustel ja korras nende määratud tähtjaks olemasolevat teavet teenuse kasutaja kohta, kellele ta osutab andmete talletamise teenust ning teenuse osutaja peab esitama kohtule tema kirjaliku üksikpäringu alusel tõe tuvastamiseks tsiviilkohtumenetluse seadustikus ettenähtud alustel ja korras ning kohtu määratud tähtjaks olemasolevat teavet teenuse kasutaja kohta, kellele ta osutab andmete talletamise teenust ning üksikpäring InfoTS § 11 mõttes on päring teenuse kasutaja isikuandmete ja teenuse kasutaja edastatud teabe edastamise fakti, kestuse, viisi ja vormi kohta seoses konkreetse elektronkirja, konkreetse elektroonilise kommentaari või muu üksiksõnumi edastamisega seotud sideseansiga.⁵⁹

KrMS § 90¹ lõike 1 järgi võib menetleja teha päringu elektroonilise side ettevõtjale üldkasutatava elektroonilise side võrgus kasutatavate identifitseerimistunnustega seotud lõppkasutaja tuvastamiseks vajalike andmete kohta, välja arvatud sõnumi edastamise faktiga seotud andmed.⁶⁰

Riigikohtu tsiviilkolleegium on märkinud, et eraelu puutumatus on kaitstud PS⁶¹ §-ga 26, antud regulatsioon hõlmab kõiki eraelu suundi ilma piiranguteta ja selles mõttes on ka isiku identiteet kaitstud PS §-ga 26.⁶²

Vastavalt määruse (EL) 2016/679 artikli 9 punktile 1 on keelatud töödelda isikuandmeid, millest ilmneb rassiline või etniline päritolu, poliitilised vaated, usulised või filosoofilised veendumused või ametiühingusse kuulumine, geneetilisi andmeid, füüsilise isiku kordumatuks tuvastamiseks kasutatavaid biomeetrilisi andmeid, terviseandmeid või andmeid füüsilise isiku seksuaalelu ja seksuaalse sättumuse kohta.⁶³

vastutusele võtmise või kriminaalkaristuste täitmisele pööramise eesmärgil ning selliste andmete vaba liikumist ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu raamotsus 2008/977/JSK, ELT L 119, 4.5.2016, art 10.

⁵⁸ KarS RT I, 30.12.2017, 29.

⁵⁹ InfoTS RT I, 12.07.2014, 48.

⁶⁰ KrMS RT I, 05.12.2017, 8.

⁶¹ PS RT I, 15.05.2015, 2.

⁶² RKTko 3-2-1-18-13, p 14.

⁶³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus), ELT L 119, 4.5.2016, art 9 p 1.

Praegu biomeetriliste andmete töötlemise kontekstis Eesti Vabariigis on olemas kaks peamist registrit: Riiklik DNA-register ja Riikliku sõrmejälgede register.

Riikliku DNA-registri asutamine ja registri pidamise põhimääruse § 11 järgi DNA registriandmeid ei avalikustata; volitatud töötaja väljastab registriandmeid KES § 9⁶ lõikes 4 loetletud asutustele (uurimisasutusele, prokuratuurile, kohtule ja vanglale neile seadusega pandud ülesannete täitmiseks; jälitus- ja julgeolekuasutusele neile seadusega pandud ülesannete täitmiseks; kohtuvälisele menetlejale talle seadusega pandud ülesannete täitmiseks; välisriigi pädevale asutusele seaduse, välislepingu või muu Eesti jaoks siduva rahvusvahelise õigusakti alusel)⁶⁴ või isikutele kirjalikku taasesitamist võimaldava päringu alusel; andmete väljastamisel tuvastab volitatud töötaja andmete saaja isiku ning tema õiguse andmeid saada.⁶⁵

Riikliku DNA-registri asutamine ja registri pidamise põhimääruse § 5 alusel kantakse DNA-registrisse:

- proovi kood;
- viide alusdokumendile (ekspertiisimäärus, uuringutaotlus, rahvusvaheline DNA-profiili otsingutaotluse vorm);
- DNA-profiil.⁶⁶

Riikliku sõrmejälgede registri asutamine ja registri pidamise põhimääruse § 4 lõike 2 kohaselt koosneb riiklik sõrmejälgede register elektroonilisest andmebaasist ning sõrmejälgede kaartide ja sündmuskohajälgede kaartide kartoteegist ning sama põhimääruse § 12 järgi registris olevaid andmeid ei avalikustata; volitatud töötaja väljastab registriandmeid KES § 9⁶ lõikes 4 loetletud asutustele või isikutele kirjalikku taasesitamist võimaldava päringu alusel ning andmete väljastamisel tuvastab volitatud töötaja andmete saaja isiku ja asutuse ning tema õiguse andmeid saada.⁶⁷

Riikliku sõrmejälgede registri asutamine ja registri pidamise põhimääruse § 10 alusel andmete registrisse kandmise alusdokument isiku daktüliskopeerimise korral on sõrmejälgede kaart ning andmete registrisse kandmise alusdokumendid sündmuskohalt, objektilt või asitõendilt kogutud naha papillaarkurrustiku jälgede korral on: sündmuskohajälgede kaart, ekspertiisimäärus, uuringutaotlus, rahvusvaheline sõrmejälgede uuringutaotlus.⁶⁸

⁶⁴ KES RT I, 30.12.2015, 20.

⁶⁵ Riikliku DNA-registri asutamine ja registri pidamise põhimäärus RT I, 16.02.2016, 13.

⁶⁶ Riikliku DNA-registri asutamine ja registri pidamise põhimäärus RT I, 16.02.2016, 13.

⁶⁷ Riikliku sõrmejälgede registri asutamine ja registri pidamise põhimäärus RT I, 16.02.2016, 12.

⁶⁸ Riikliku sõrmejälgede registri asutamine ja registri pidamise põhimäärus RT I, 16.02.2016, 12.

Biomeetriliste andmete töötlemise osas on Euroopa Kohus märkinud, et Euroopa Liidu Nõukogu määrus nr 2252/2004 annab siseriiklikule õigusele võimaluse reguleerida biomeetriliste andmete kasutamist ja salvestamist ning luua andmebaase biomeetriliste andmete säilitamiseks.⁶⁹

Vastavalt IGUS §-le 7 koeproovi võtmise, terviseseisundi kirjelduse koostamise, kodeerimise, tagasikodeerimise ja vastutava töötleja andmekogude pidamise suhtes kohaldatakse isikuandmete töötlemist reguleerivaid isikuandmete kaitse seaduse sätteid koos IGUS-s sätestatud erisustega ning kodeeritud koeproovide, kodeeritud DNA kirjelduste ja kodeeritud terviseseisundi kirjelduste töötlemise suhtes ei kohaldata isikuandmete töötlemist reguleerivaid sätteid juhul, kui koeproove, DNA kirjeldusi või terviseseisundi kirjeldusi töödeldakse hulgana ja tingimusel, et töödeldavaid proove või kirjeldusi on üheaegselt vähemalt viie geenidoonori kohta.⁷⁰

SPTS § 27 sätestab, et isikuandmeteta säilitatud patoanatomilise lahangu, uuringu, kohtuarstliku lahangu või ekspertiisi käigus eemaldatud elundeid ja koelist materjali võib kasutada õppe- ja teadustöös ilma surnu omaste või tema seadusliku esindaja nõusolekuta ning isikuandmetega säilitatud patoanatomilise lahangu, uuringu, kohtuarstliku lahangu või ekspertiisi käigus eemaldatud elundeid ja koelist materjali võib kasutada õppe- ja teadustöös ainult surnu omaste või tema seadusliku esindaja nõusolekul.⁷¹

Eeltoodust tuleb järeldada, et füüsilise isiku kui andmesubjekti privaatsusõigus on kaitstud nii Eesti kui ka Euroopa Liidu õigusaktidega. Privaatsusõigus ei ole siiski absoluutne, sealhulgas tuleb füüsilise isiku kui andmesubjekti isikuandmete kogumisel ja töötlemisel arvestada erandeid, mis on näiteks kehtestatud uue isikuandmete kaitse üldmäärusega 2016/679. Lähtudes uues andmekaitsemääruses sätestatud isikuandmete töötlemise põhimõtetest tuleb märkida, et füüsilise isiku kui andmesubjekti osaluse piiramine isikuandmete kogumisel ja töötlemisel ehk privaatsusõiguse riive peab kõigepealt toimuma kooskõlas seadusega, teisisõnu peab omama õigustatud eesmärki ja alust ning tagatise ja piisavat kontrolli andmesubjekti isikuandmete töötlemise üle.

⁶⁹ Kohtuotsus, 16.4.2015, Willems and Others, C-446/12–C-449/12, EU:C:2015:238, punktid 47 ja 48.

⁷⁰ IGUS RT I, 14.03.2014, 30.

⁷¹ SPTS RT I, 26.02.2015, 14.

1.1. Privaatsusõigus majandusliku heaolu tagamise kontekstis - Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2016/679 kohaldamisala

Andmesubjektide andmed nende vara ja majandustegevuse kohta peavad olema kooskõlas konventsiooni⁷² artikliga 8 ning selliste andmete avaldamine on vaieldav ning nõuab põhjendusi.⁷³

Riigikohtu põhiseadusliku järelevalve kolleegium on oma otsuses leidnud, et konventsiooni artikli 8 mõistes on andmesubjektide majandustegevuse kohta teave seotud eraelu puutumatuse austamisega ning selliste andmete kogumine peab olema õigustatud ja piiritletud.⁷⁴

Eesti Vabariigis on ettevõtjal kohustus koostada majandusaasta aruanne ja edastada see äriregistrile, kuna äriregistrisse kantud andmed on avalikud ja iga isik võib nende andmetega tutvuda, tuleneb sellest andmesubjektide privaatsusõiguse rikkumisega seotud probleem; isikutel, kes tutvuvad andmetega ettevõtjate kohta või koguvad neid, puudub kaalukas eesmärk, mis toob kaasa ebaoproportsionaalse sekkumise ettevõtjate eraellu, sealhulgas on majandusaasta aruande esitamine äriregistrisse seotud riikliku järelevalvega ning esitatud andmed ei ole seotud ülekaaluka avaliku huviga.⁷⁵

Määruse (EL) 2016/679 punkt 112 räägib sellest, et nimetatud erandeid tuleks kohaldada eelkõige sellise andmeedastuse puhul, mis on nõutav ja vajalik avalikust huvist tulenevatel kaalukatel põhjustel, näiteks andmete rahvusvahelisel vahetamisel konkurentsiasutuste vahel, maksu- ja tolliasutuste vahel, finantsjärelevalveasutuste vahel, sotsiaalkindlustuse või rahvatervise eest vastutavate asutuste vahel, näiteks nakkushaiguste suhtes kontaktsete isikute väljaselgitamisel või spordis dopingu kasutamise vähendamiseks ja/või kaotamiseks; isikuandmete edastamist tuleks pidada seaduslikuks ka siis, kui see on vajalik selliste huvide kaitsmiseks, mis on olulised andmesubjekti või muu isiku eluliste huvide, sealhulgas füüsilise puutumatuse, või elu kaitsmiseks, kui andmesubjekt ei ole võimeline nõusolekut andma, kaitse piisavuse otsuse puudumise korral võib avalikust huvist tulenevatel kaalukatel põhjustel liidu või liikmesriigi õigusega selgesõnaliselt seada piiranguid konkreetset liiki isikuandmete edastamisele kolmandasse riiki või rahvusvahelisele organisatsioonile; liikmesriigid peaksid teatama sellistest otsustest komisjonile, nõusoleku andmiseks füüsiliselt või õiguslikult võimetu andmesubjekti isikuandmete mis tahes edastamist rahvusvahelisele humanitaarorganisatsioonile,

⁷² EIÕK RT II 2000, 11, 57.

⁷³ Glikman, L. (2011). Põhjendamatu sekkumine majandustegevusse ja jälitustegevus. – *Juridica*. Nr.4, lk. 254-255.

⁷⁴ RKPJKo 3-4-1-10-02, p 23.

⁷⁵ Glikman, L. (2011). Põhjendamatu sekkumine majandustegevusse ja jälitustegevus. – *Juridica*. Nr.4, lk. 254-255.

eesmärgiga täita Genfi konventsioonide kohast ülesannet või austada relvastatud konfliktides kohaldatavat rahvusvahelist humanitaarõigust võiks lugeda vajalikuks avalikust huvist tuleneval kaalukal põhjusel või põhjusel, et see on andmesubjekti jaoks eluliselt tähtis.⁷⁶

ÄS § 28 lõigete 1, 2 ja 3 kohaselt äriregistri kanded on avalikud ning igaühel on õigus tutvuda registrikaardi ja äritoimikuga ning saada registrikaardist ja äritoimikus olevast dokumendist ära kirju ning registriandmete ja toimikutega on võimalik tutvuda registriosakonnas, notaribüroos või vastava veebilehe kaudu ning äriregistri kinnitatud väljatrükke on võimalik saada registriosakonnast või notaribüroost ning registritoimikuga võib tutvuda pädev riigiasutus, muu hulgas kohus menetluses ja kohtutäitur ja isik, kellel on selleks õigustatud huvi.⁷⁷

MTVS § 8 kohaselt teabeandja säilitab kõik teabe kogumise ja FATCA kokkuleppe muu täitmise seotud kohustuste täitmist kinnitavad tõendid vähemalt jooksva ja viie eelneva kalendriaasta kohta, arvestades isikuandmete kaitse seaduses sätestatud eesmärgikohasuse põhimõtet ning kui teabeandja leiab, et jooksva või eelneva viie kalendriaasta kohta maksuhaldurile edastatud teave ei ole teabeandjast tingituna õige, esitab teabeandja esimesel võimalusel maksuhaldurile uuendatud teabe.⁷⁸

Euroopa Kohus on oma otsuses märkinud, et sideandmete jälgimine toob kaasa riive andmesubjekti eraellu, mis kaitseb konventsiooni artikkel 8 lõike 1, samuti on e-kirjade jälgimine seotud isikuandmetesse sekkumisega, vastav sekkumine võib olla õigustatud, kui tegevus on seotud avaliku huvi tagamisega, kuid jälgimine peab selles kontekstis olema rangelt piiritletud ja põhjendatud ning tasakaalustatud, lähtudes konventsiooni artiklist 8.⁷⁹

Isikuandmete kaitsega seotud probleemid võivad tunduvalt mõjutada organisatsiooni usaldusväarsust ning keskkonda tervikuna, usaldusväarsus on oluline iga asutuse, milles andmekaitse mängib tähtsat rolli, arenguks; isikuandmete väärtötlemise ja -säilitamisega kaasneb usalduse kaotus, mis toob omakorda klientide kaotuse, iga organisatsiooni klient vajab oma privaatsusõiguse kindlustamist tema isikuandmete töötlemise protsessis.⁸⁰

Direktiivi 2002/58/EÜ punkt 24 sätestab, et elektrooniliste sidevõrkude kasutajate lõppseadmed ja sellistes seadmetes säilitatav teave moodustavad osa kasutajate eraelust, mida tuleb kaitsta inimõiguste ja põhivabaduste kaitse Euroopa konventsiooni kohaselt; niinimetatud nuuskurvara,

⁷⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus), ELT L 119, 4.5.2016, p 112.

⁷⁷ ÄS RT I, 17.11.2017, 22.

⁷⁸ MTVS RT I, 26.06.2017, 24.

⁷⁹ Kohtuotsus, 17.12.2015, WebMindLicenses, C-419/14, EU:C:2015:832.

⁸⁰ *Infovara bilanss – enesehindamise abivahend organisatsioonidele*. Andmekaitse Inspeksioon. Kättesaadav: http://www.aki.ee/sites/www.aki.ee/files/elfinder/article_files/Infovara%20bilanss_03%2012%202013%20final_1.pdf, 04. detsember 2013.

veebilutikad, varjatud identifikaatorid ja muud sellised vahendid võimaldavad kasutaja teadmata siseneda kasutaja lõppseadmesse, et pääseda juurde teabele, salvestada varjatud teavet või jälitada kasutaja tegevust, ning võimaldab tõsiselt sekkuda kõnealuste kasutajate eraellu, selliste vahendite kasutamine peaks olema lubatud ainult õiguspärastel eesmärkidel ja asjaomaste kasutajate teadmisel.⁸¹

Vastavalt IKS eelnõu § 10 lõikele 1 „võlasuhte rikkumisega seotud isikuandmete edastamine kolmandale isikule ning edastatud andmete töötlemine kolmanda isiku poolt on lubatud andmesubjekti krediitdivõimelisuse hindamise eesmärgil ning üksnes juhul, kui vastutav või volitatud töötleja on kontrollinud edastatavate andmete õigsust, õiguslikku alust isikuandmete edastamiseks ning registreerinud andmeedastuse.“⁸²

ESS § 114¹ kohaselt peab sideettevõtja esitama kohtule tema kirjaliku üksikpäringu alusel tõe tuvastamiseks tsiviilkohtumenetluse seadustikus ettenähtud alustel ja korras ning kohtu määratud tähtjaks olemasolevat teavet, mis on nimetatud elektroonilise side seaduse § 111¹ lõigetes 2 ja 3, üksikpäringu paragrahvi 114¹ mõttes on päring § 111¹ lõigetes 2 ja 3 nimetatud andmete saamiseks konkreetse telefonikõne, konkreetse elektronkirja, konkreetse elektroonilise kommentaari või muu üksiksõnumi edastamisega seotud sideseansi kohta.⁸³

Lisaks sellele on tõsine problemaatika seotud maksukohustuslase isikuandmete kogumise ja töötlemisega, selles valdkonnas puudub maksukohustuslase andmete avaldamise selge reguleerimine maksukorralduse seaduse kontekstis; selles suunas sekkub riik intensiivselt andmesubjektide põhiõigustesse - kui andmesubjekt edastab oma andmed maksuhaldurile ning usaldab oma isikuandmed töötlemiseks, siis ta ei tea, kuidas tema kogutud isikuandmeid edasi kasutatakse ja millisel eesmärgil.⁸⁴

Vastavalt ESS §-le 114² on sideettevõtja kohustatud Maksu- ja Tolliametile esitama tema korralduse alusel maksumenetluses tähendust omavate asjaolude kindlakstegemiseks kliendile sideteenuse eest esitatud arve andmed, välja arvatud andmed kasutatud sideteenuse üksikasjade kohta.⁸⁵

Direktiivi 2002/58/EÜ punkti 33 kohaselt detailiseeritud arvete kasutuselevõtmine on parandanud abonentide võimalust kontrollida teenuseosutaja nõutava tasu täpsust, kuid samal

⁸¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2002/58/EÜ, 12. juuli 2002, milles käsitletakse isikuandmete töötlemist ja eraelu puutumatuset elektroonilise side sektoris (eraelu puutumatus ja elektroonilist sidet käsitlev direktiiv), EÜT L 201, 31.7.2002, p 24.

⁸² ⁸² Isikuandmete kaitse seadus¹ eelnõu 616 SE. Kättesaadav:

<https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/e14c5e2f-b684-4aa4-a7dd-ffb76f63f395>, 16. aprill 2018.

⁸³ ESS RT I, 01.07.2017, 2.

⁸⁴ Lind, K. (2009). Maksusaladus kehtivas õiguses. – *Juridica*. Nr.7, lk. 460.

⁸⁵ ESS RT I, 01.07.2017, 2.

ajal võib see seada ohtu üldkasutatavate elektrooniliste sideteenuste kasutajate eraelu puutumatus; seetõttu peavad liikmesriigid kasutajate eraelu puutumatus tagamiseks toetama selliste elektrooniliste sideteenuste võimaluste väljatöötamist nagu alternatiivsed maksevõimalused, mis võimaldavad anonüümset või rangelt isiklikku juurdepääsu üldkasutatavatele elektroonilistele sideteenustele, näiteks telefonikaartidele ja krediitkaardiga tasumist võimaldavatele seadmetele, samal eesmärgil võivad liikmesriigid paluda operaatoritel pakkuda oma abonentidele eri liiki üksikasjaliku arve, milles teatav hulk numbrikohti valitud numbris on kustutatud.⁸⁶

Riigikohtu halduskolleegium leidis, et finantsjärelevalve tagamise kontekstis on eriti oluline seaduslikkuse põhimõtte tagamine, lähtudes avaliku huvi kaitsmisest.⁸⁷

FIS § 54 lõike 2 kohaselt finantsjärelevalve käigus finantsjärelevalve subjektilt või muudelt isikutelt või asutustelt saadud teave, sealhulgas andmed, dokumendid ja muu teave, finantsjärelevalve käigus koostatud õiendid, aktid, ettekirjutused ja muud finantsjärelevalve tulemusi kajastavad dokumendid iga liiki andmekandjal on konfidentsiaalsed ning sama paragrahvi lõike 6 järgi on inspeksioonil õigus avalikustada finantsjärelevalve subjektide kohta süstematiseeritud või statistilisi andmeid, mis kajastavad üldistatud kujul järelevalve subjekti finantsseisundit, tema poolt pakutavaid teenuseid või tema tegevust ning selles toimuvaid muutusi ning andmete avalikustamine on lubatud vaid juhul, kui nende põhjal ei ole võimalik kindlaks teha finantsjärelevalve subjekti üksikliendi andmeid või koondandmetega iseloomustatavasse kogumisse kuuluvat finantsjärelevalve subjekti üksiklienti.⁸⁸

Andmekaitse kontekstis on olemas tunduv probleem, mis puudutab otseturustust, erinevate toodete reklaam toob kaasa andmesubjektide privaatsusõiguse riive, tihti otseturustusega kaasneb klientide andmete ebaproportsionaalne kogumine ja nende käitumise analüüsimine ning kogutud isikuandmete edasi kasutamine erinevate eesmärkide saavutamiseks, näiteks ka poliitilistes protsessides.⁸⁹

Määruse (EL) 2016/679 punkt 23 räägib sellest, et selle tagamiseks, et füüsilise isikud ei jää ilma kaitsest, millele neil on õigus määruse (EL) 2016/679 alusel, tuleks käesolevat määrust (EL) 2016/679 kohaldada väljaspool liitu asuva vastutava töötleja või volitatud töötleja poolt liidus

⁸⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2002/58/EÜ, 12. juuli 2002, milles käsitletakse isikuandmete töötlemist ja eraelu puutumatus kaitset elektroonilise side sektoris (eraelu puutumatus ja elektroonilist sidet käsitlev direktiiv), EÜT L 201, 31.7.2002, p 33.

⁸⁷ RKHKo 3-3-1-39-15, p 15.2.

⁸⁸ FIS RT I, 31.12.2017, 3.

⁸⁹ *Elektrooniliste kontaktandmete kasutamine otseturustuses*. Andmekaitse Inspeksioon. Kättesaadav: http://www.aki.ee/sites/www.aki.ee/files/elfinder/article_files/Juhised/Elektrooniliste%20kontaktandmete%20kasutamine%20otseturustuseks-uuendatud20.02.2015.pdf, 20. veebruar 2015.

olevate andmesubjektide isikuandmete töötlemise suhtes, kui isikuandmete töötlemise toimingud on seotud kaupade või teenuste pakkumisega kõnealustele andmesubjektidele, sõltumata sellest, kas see on seotud maksega või mitte; selleks et määrata kindlaks, kas selline vastutav töötleja või volitatud töötleja pakub liidus olevatele andmesubjektidele kaupu või teenuseid, tuleks kontrollida, kas on ilmne, et vastutav töötleja kavatses pakkuda teenuseid ühe või mitme liidu liikmesriigi andmesubjektidele, kuna üksnes juurdepääs vastutava või volitatud töötleja või vahendaja veebisaidile liidus, e-posti aadressile või muudele kontaktandmetele või vastutava töötleja asukohariigiks olevas kolmandas riigis üldiselt kasutatava keele kasutus ei ole piisav sellise kavatsuse kindlaks tegemiseks, võivad sellised tegurid nagu ühes või mitmes liikmesriigis üldiselt kasutatava keele või vääringu kasutus ning võimalus tellida kaupu ja teenuseid selles teises keeles ja/või liidus olevate klientide või kasutajate nimetamine muuta ilmseks asjaolu, et vastutav töötleja kavatses pakkuda liidus sellistele andmesubjektidele kaupu või teenuseid.⁹⁰

Direktiivi 2002/58/EÜ artikkel 13 lõike 1 sätestab, et inimsekkumist mittevajavate automatiseeritud kõnevalimis- ja sidesüsteemide (automaatvalimissüsteemid), fakside või elektronposti kasutamine otseturustuseks on lubatud ainult nende abonentide või kasutajate puhul, kes on selleks andnud eelneva nõusoleku.⁹¹

Määruse 2016/679 punkti 71 järgi peaks andmesubjektidel olema õigus sellele, et tema suhtes ei tehta üksnes andmete automatiseeritud töötlemisele toetuvat isiklike aspektide hindamisel põhinevat ja meedet sisaldada võivat otsust, millel on teda puudutavad õiguslikud tagajärjed või mis avaldab talle samamoodi märkimisväärset mõju, nagu veebipõhise krediititaotluse automaatne tagasilükkamine või veebipõhine tööle värbamine ilma inimsekkumiseta; selline töötlemine hõlmab igasuguses isikuandmete automatiseeritud töötlemises seisnevat profiilianalüüsi, mille käigus hinnatakse füüsilise isikuga seotud isiklike aspekte, mille eesmärk on eelkõige selliste aspektide analüüsimine ja prognoosimine, mis on seotud töötlemuste, majandusliku olukorra, tervise, isiklike eelistuste või huvide, usaldusväarsuse või käitumise, asukoha või liikumisega, kui see toob kaasa teda puudutavaid õiguslikke tagajärgi või avaldab talle samamoodi märkimisväärset mõju.⁹²

⁹⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus), ELT L 119, 4.5.2016, p 23.

⁹¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2002/58/EÜ, 12. juuli 2002, milles käsitletakse isikuandmete töötlemist ja eraelu puutumatuset kaitset elektroonilise side sektoris (eraelu puutumatus ja elektroonilist sidet käsitlev direktiiv), EÜT L 201, 31.7.2002, art 13 lg 1.

⁹² Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus), ELT L 119, 4.5.2016, p 71.

Statistika kogumise kontekstis on tähtis märkida, et RStS § 38 lõike 2 kohaselt sõlmib riikliku statistika tegija sõlmib konfidentsiaalsete andmete levitamisel teaduslikel eesmärkidel kasutamiseks andmete kasutajaga andmeedastuslepingu, milles sätestatakse uurimistöö eesmärk, edastatud andmete uurimistööks kasutamise õigust omavad isikud, andmete töötlemise ja edastamise kord ning kohustus tagada andmete organisatsiooniline, füüsiline ja infotehniline kaitse ning andmete hävitamise tingimused pärast uurimistöö lõppu.⁹³

Direktiivi 2002/58/EÜ artikli 5 punkti 1 ja 2 kohaselt tagavad liikmesriigid tagavad üldkasutatava sidevõrgu ja üldkasutatavate elektrooniliste sideteenuste kaudu toimuva side ja sellega seotud liiklusandmete konfidentsiaalsuse siseriiklike õigusaktidega, eelkõige keelatakse nende õigusaktidega isikutel, kes ei ole kasutajad, kuulata, salaja pealt kuulata, salvestada või muul viisil pealt kuulata või jälgida sidet ja sellega seotud liiklusandmeid ilma asjaomaste kasutajate loata, kui see ei ole õiguspärane direktiivi 2002/58/EÜ artikli 15 lõike 1 kohaselt ning lõige 1 ei mõjuta seadusega lubatud side ja sellega seotud liiklusandmete jäädvustamist õiguspärase äritegevuse käigus selleks, et esitada tõendeid äritehingu või muu äritegevusega seotud side kohta.⁹⁴

Eesti õiguses ESS § 61 lõike 4 järgi sideettevõtja, kes saab teiselt sideettevõtjalt teavet enne juurdepääsu või vastastikuse sidumise korra üle peetavaid läbirääkimisi, läbirääkimiste ajal või pärast neid, peab kasutama saadud teavet üksnes sel eesmärgil, milleks see on antud, ja on kohustatud kinni pidama edastatud või salvestatud teabe konfidentsiaalsusnõudest, saadud teavet ei tohi sideettevõtja edastada kolmandale isikule, eelkõige teisele struktuuriüksusele, tütarettevõtjale ega partnerile, kellele selline teave võiks anda konkurentsieeliseid.⁹⁵

Direktiivi 2002/58/EÜ punkti 11 järgi nagu direktiivis 95/46/EÜ, ei käsitleta ka direktiivis 2002/58/EÜ põhiõiguste ja -vabaduste kaitsmist selliste toimingute puhul, mis ei kuulu ühenduse õiguse reguleerimisalasse, seega ei muuda direktiivi 2002/58/EÜ senist tasakaalu üksikisiku eraelu puutumatus õiguse ja liikmesriikide võimaluse vahel võtta direktiivi 2002/58/EÜ artikli 15 lõikes 1 osutatud meetmeid, mis on vajalikud avaliku korra, riigikaitse, riigi julgeoleku (kaasa arvatud riigi majanduslik heaolu, kui tegevus on seotud riigi julgeolekuga) ja kriminaalõiguse rakendamise seisukohast, seega ei mõjuta direktiiv 2002/58/EÜ liikmesriikide võimalust kuulata õiguspäraselt pealt elektroonilist sidet või võtta vajaduse korral meetmeid eespool nimetatud eesmärkidel ja kooskõlas inimõiguste ja põhivabaduste kaitse Euroopa konventsiooniga nii, nagu

⁹³ RStS RT I, 12.07.2014, 127.

⁹⁴ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2002/58/EÜ, 12. juuli 2002, milles käsitletakse isikuandmete töötlemist ja eraelu puutumatus kaitset elektroonilise side sektoris (eraelu puutumatus ja elektroonilist sidet käsitlev direktiiv), EÜT L 201, 31.7.2002, art 5 p 1, 2.

⁹⁵ ESS RT I, 01.07.2017, 2.

seda on tõlgendatud Euroopa Inimõiguste Kohtu otsustes; sellised meetmed peavad olema asjakohased, rangelt proportsionaalsed kavandatud eesmärgiga ja vajalikud demokraatlikus ühiskonnas ning nendega peaksid kaasnema piisavad tagatised kooskõlas inimõiguste ja põhivabaduste kaitse Euroopa konventsiooniga.⁹⁶

Määruse 2016/679 punkt 9 sätestab, et direktiivi 95/46/EÜ eesmärgid ja põhimõtted on endiselt ajakohased, kuid see ei ole ära hoidnud liidus andmekaitse rakendamise killustumist, õiguskindlusetust ega avalikkuses laialt levinud seisukohta, et eelkõige internetiga seonduvad märkimisväärsed ohud füüsiliste isikute kaitsele; liikmesriikide poolt tagatavate füüsiliste isikute õiguste, eelkõige isikuandmete kaitse õiguse, ja vabaduste kaitse taseme erinevused isikuandmete töötlemisel võivad takistada isikuandmete liidusisest vaba liikumist, need erinevused võivad seetõttu takistada liidu tasandi majandustegevust, moonutada konkurentsi ja takistada ametiasutustel täita nende liidu õigusest tulenevaid kohustusi, erinevused kaitse tasemes tulenevad erinevustest direktiivi 95/46/EÜ rakendamisel ja kohaldamisel.⁹⁷

Füüsilised isikud kui andmesubjektid võivad üldse mitte teada oma isikuandmete töötlemisest.⁹⁸ Andmeside saab tunduvalt mõjutada andmesubjekti eraellu sekkumist.⁹⁹

Direktiivi 2002/58/EÜ punkt 6 sätestab, et internet muudab radikaalselt traditsioonilisi turustruktuure, sest ühise globaalse infrastruktuurina võimaldab ta pakkuda suurt hulka erinevaid elektroonilisi sideteenuseid, interneti vahendusel pakutavad üldkasutatavad elektroonilised sideteenused loovad kasutajatele uusi võimalusi, kuid samas tekitavad ka uusi ohte kasutajate isikuandmetele ja eraelu puutumatusse.¹⁰⁰

Lahendis *Tele2 Sverige AB*¹⁰¹ märkis Euroopa Kohus füüsilise isiku kui andmesubjekti elektrooniliste isikuandmete töötlemise ületähtsust.¹⁰² Füüsiliste isikute kui andmesubjektide isikuandmeid peab olema piisavalt kaitstud säilitamise mõttes.¹⁰³

⁹⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2002/58/EÜ, 12. juuli 2002, milles käsitletakse isikuandmete töötlemist ja eraelu puutumatusse kaitset elektroonilise side sektoris (eraelu puutumatus ja elektroonilist sidet käsitlev direktiiv), EÜT L 201, 31.7.2002, p 11.

⁹⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus), ELT L 119, 4.5.2016, p 9.

⁹⁸ Murphy, M.H. (2017). Algorithmic surveillance: the collection conundrum. - *International Review of Law, Computers & Technology*.

⁹⁹ Meškić, Z., Samardžić, D. (2018). The Strict Necessity Test on Data Protection by the CJEU: A Proportionality Test to Face the Challenges at the Beginning of a New Digital Era in the Midst of Security Concerns. - *Croatian Yearbook of European Law and Policy*.

¹⁰⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2002/58/EÜ, 12. juuli 2002, milles käsitletakse isikuandmete töötlemist ja eraelu puutumatusse kaitset elektroonilise side sektoris (eraelu puutumatus ja elektroonilist sidet käsitlev direktiiv), EÜT L 201, 31.7.2002, p 6.

¹⁰¹ Kohtuotsus, 21.12.2016, *Tele2 Sverige AB*, C-203/15 ja C-698/15, EU:C:2016:970.

¹⁰² Buono, I., Taylor, A. (2017). Mass surveillance in the CJEU: forging a European consensus. - *The Cambridge Law Journal*.

Direktiivi 2002/58/EÜ punkt 7 räägib sellest, et üldkasutatavate elektrooniliste sidevõrkude puhul tuleks ette näha konkreetsete õigusnormid ja tehnilised normid, et kaitsta füüsiliste isikute põhiõigusi ja -vabadusi ning juriidiliste isikute õigustatud huve, arvestades eelkõige abonentide ja kasutajate andmete automatiseeritud salvestamise ja töötlemise suurenevat mahtu.¹⁰⁴

Direktiivi 2002/58/EÜ punkti 22 järgi sidet ja sellega seotud liiklusandmeid ei või salvestada muud kui ainult kasutajad ja isikud, kellel on nende nõusolek; selle keeluga ei taheta keelustada igasugust automaatset, vahepealset või lühiajalist teabe salvestamist, kui selle ainus eesmärk on edastuse toimumine elektroonilises sidevõrgus, tingimusel, et teavet ei salvestata kauemaks, kui on vaja edastuse ja liikluse haldamise seisukohast, ning et selle konfidentsiaalsus tagatakse ka salvestatuna; kui see on vajalik üldkasutatava teabe tõhusamaks edasisaatmiseks teistele side vastuvõtjatele nende taotluse korral, ei tohiks käesolev direktiiv takistada sellise teabe hoidmist salvestatuna, kui kõnealune teave oleks üldsusele igal juhul ilma piiranguteta kättesaadav ja kui kustutatakse kõik andmed sellist teavet soovinud individuaalsete abonentide ja kasutajate kohta.¹⁰⁵

Andmesubjektide isikuandmete töötlemine peab olema minimaalne ning omama täpseid seaduslikke kriteeriume.¹⁰⁶

Direktiivi 2002/58/EÜ punkti 26 kohaselt abonentide kohta käivad andmed, mida töödeldakse elektroonilistes sidevõrkudes ühenduse loomiseks ja teabe edastamiseks, sisaldavad teavet füüsiliste isikute eraelu kohta ja on seotud õigusega vabale kirjavahetusele või on seotud juriidiliste isikute õigustatud huvidega; selliseid andmeid võib säilitada ainult sel määral, kui on vaja teenuse osutamise puhul arveldamiseks ja sidumistasude maksmiseks, ning piiratud aja jooksul; selliste andmete igasugust täiendavat töötlemist, mida üldkasutatavate elektrooniliste sideteenuste osutaja võib soovida teha elektrooniliste sideteenuste turustamiseks või lisaväärtusteenuste osutamiseks, võib lubada ainult siis, kui abonent on sellega nõustunud täpse ja täieliku teabe põhjal, mille üldkasutatavate elektrooniliste sideteenuste osutaja on talle

¹⁰³ Cotter, J. (2017). Keep Calm and Carry on: EU Legal Developments in 2016. - *University of Wolverhampton Law School*.

¹⁰⁴ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2002/58/EÜ, 12. juuli 2002, milles käsitletakse isikuandmete töötlemist ja eraelu puutumatuse kaitset elektroonilise side sektoris (eraelu puutumatust ja elektroonilist sidet käsitlev direktiiv), EÜT L 201, 31.7.2002, p 7.

¹⁰⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2002/58/EÜ, 12. juuli 2002, milles käsitletakse isikuandmete töötlemist ja eraelu puutumatuse kaitset elektroonilise side sektoris (eraelu puutumatust ja elektroonilist sidet käsitlev direktiiv), EÜT L 201, 31.7.2002, p 22.

¹⁰⁶ Villarica M.M.F. (2018). Introductory note to *Tele2 Sverige AB V. Post-OCH Telestyrelsen and secretary of state for the home department v. Tom Watson, Peter Brice, and Geoffrey Lewis (C.J.E.U.)* by Michelle Marie F. Villarica*. - *The American Society of International Law*.

edastanud kavandatud täiendavate töötlemisviiside kohta ja abonendi õiguste kohta jätta oma nõusolek selliseks töötlemiseks andmata või tühistada selline nõusolek.¹⁰⁷

Majandusliku heaolu tagamise kontekstis tuleb järeldada, et uus andmekaitsemäärus tunduvalt suurendab osalemise võimalusi ja mehhanisme füüsilise isiku kui andmesubjekti isikuandmete kogumisel ja töötlemisel ning tagab piisava kaitse andmesubjekti isikuandmete automatiseeritud töötlemisel. Selles osas on eriti tähtis ära märkida määrusega 2016/679 sätestatud läbipaistvuse põhimõte, mis puudutab füüsiliste isikute kui andmesubjektide teavitamist nende kohta isikuandmete kogumisest ja töötlemisest. Piirangute kehtestamine on õigustatud kooskõlas isikuandmete töötlemise põhimõtete ning kaaluka avaliku huviga.

1.2. Privaatsusõigus julgeoleku tagamise kontekstis - Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2016/680 põhimõtted

Riigi julgeolek puudutab riigi iseseisvuse ja sõltumatus tagamist ning turvalisust erinevate ohtude vastu, traditsiooniliselt seostatakse riigi julgeolekut jõu rakendamisega riigi eesmärkide saavutamiseks, aga tänapäeva maailmas on riigi julgeoleku tähendus tunduvalt laienenud, sealhulgas on riigi julgeolek ühelt poolt seotud riigi konkreetsete prioriteetide ja eesmärkide kindlustamisega, teiselt poolt aga riigi õiguslike protsessidega rahvusvahelise poliitika kontekstis, praktikas ühe riigi eelistusi on teises plaanis rahvusvahelise õiguse tasandil.¹⁰⁸

EIÕK¹⁰⁹ kontekstis saab privaatsusõigust ja sõnavabadust piirata riigi julgeoleku kindlustamiseks, tuginedes konventsiooni artiklitele 8 ja 10, aga PS võimaldab piirata ainult kogunemiste vabadust lähtudes riigi julgeoleku kaitsest ning sõnavabadust riigisaladuse kaitse kontekstis.¹¹⁰

Direktiivis (EL) 2016/680, artikkel 1 lõike 1, sätestatakse õigusnormid, mis käsitlevad füüsiliste isikute kaitset isikuandmete töötlemisel pädevate asutuste poolt süütegude tõkestamiseks, uurimiseks, avastamiseks, nende eest vastutusele võtmiseks või kriminaalkaristuste täitmisele

¹⁰⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2002/58/EÜ, 12. juuli 2002, milles käsitletakse isikuandmete töötlemist ja eraelu puutumatuse kaitset elektroonilise side sektoris (eraelu puutumatust ja elektroonilist sidet käsitlev direktiiv), EÜT L 201, 31.7.2002, p 26.

¹⁰⁸ Tikk-Ringas, E. (2012). Küberjulgeoleku õiguslik raamistik. – *Juridica*. Nr.4, lk. 275.

¹⁰⁹ EIÕK RT II 2000, 11, 57.

¹¹⁰ Vallikkivi, H. (1997). Põhiõiguste ja -vabaduste piiramise seadusliku aluse põhimõttest. – *Juridica*. Nr.5, lk. 241-253.

pööramiseks, sealhulgas avalikku julgeolekut ähvardavate ohtude eest kaitsmiseks ja nende ennetamiseks.¹¹¹

PS § 45 järgi on igapähele õigus vabalt levitada ideid, arvamusi, veendumusi ja muud informatsiooni sõnas, trükis, pildis või muul viisil ning seda õigust võib seadus piirata avaliku korra, kõlbluse, teiste inimeste õiguste ja vabaduste, tervise, au ning hea nime kaitseks ning seadus võib seda õigust piirata ka riigi ja kohalike omavalitsuste teenistujatel neile ameti tõttu teatavaks saanud riigi- või ärisaladuse või konfidentsiaalsena saadud informatsiooni ning teiste inimeste perekonna- ja eraelu kaitseks, samuti õigusemõistmise huvides.¹¹²

Direktiivi (EL) 2016/680 punkti 15 järgi selleks et tagada kogu liidus ühesugune füüsiliste isikute kohtulikult kaitstavate õiguste kaitse tase ning saavutada, et erinevused ei takistaks isikuandmete vahetamist pädevate asutuste vahel, tuleks direktiivis (EL) 2016/680 sätestada ühtsed normid süütegude tõkestamise, uurimise, avastamise või nende eest vastutusele võtmise, kriminaalkaristuste täitmisele pööramise, sealhulgas avalikku julgeolekut ähvardavate ohtude eest kaitsmise ja nende ennetamise eesmärgil töödeldavate isikuandmete kaitse ja selliste andmete vaba liikumise kohta, liikmesriikide õigusaktide ühtlustamine ei tohiks viia isikuandmete kaitse taseme langemiseni, vaid sellega tuleks püüda tagada kõrgetasemeline kaitse kogu liidus ning liikmesriikidel ei tohiks keelata näha ette rangemaid kaitsemeetmeid kui need, mis on kehtestatud direktiivis (EL) 2016/680, andmesubjekti õiguste ja vabaduste kaitseks seoses isikuandmete töötlemisega pädevate asutuste poolt.¹¹³

Direktiivi (EL) 2016/680 artikli 4 lõike 1 sätestab, et liikmesriigid näevad ette järgmist:

- isikuandmeid töödeldakse seaduslikult ja õiglaselt;
- isikuandmeid kogutakse täpselt ja selgelt kindlaksmääratud ning õiguspärastel eesmärkidel ning neid ei töödelda viisil, mis on nende eesmärkidega vastuolus;
- isikuandmed on piisavad ja asjakohased ega ole liiased nende töötlemise eesmärkide suhtes;
- isikuandmed on õiged ja vajaduse korral ajakohastatud; võetakse kõik mõistlikud meetmed tagamaks, et töötlemise eesmärgi seisukohast ebaõiged isikuandmed kustutatakse või parandatakse viivitamata;

¹¹¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2016/680, 27. aprill 2016, mis käsitleb füüsiliste isikute kaitset seoses pädevates asutustes isikuandmete töötlemisega süütegude tõkestamise, uurimise, avastamise ja nende eest vastutusele võtmise või kriminaalkaristuste täitmisele pööramise eesmärgil ning selliste andmete vaba liikumist ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu raamotsus 2008/977/JSK, ELT L 119, 4.5.2016, art 1 lg 1.

¹¹² PS RT I, 15.05.2015, 2.

¹¹³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2016/680, 27. aprill 2016, mis käsitleb füüsiliste isikute kaitset seoses pädevates asutustes isikuandmete töötlemisega süütegude tõkestamise, uurimise, avastamise ja nende eest vastutusele võtmise või kriminaalkaristuste täitmisele pööramise eesmärgil ning selliste andmete vaba liikumist ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu raamotsus 2008/977/JSK, ELT L 119, 4.5.2016, p 15.

- isikuandmeid säilitatakse kujul, mis võimaldab andmesubjekte tuvastada üksnes seni, kuni see on vajalik selle eesmärgi täitmiseks, milleks isikuandmeid töödeldakse;
- isikuandmeid töödeldakse viisil, mis tagab isikuandmete asjakohase turvalisuse, sealhulgas kaitseb loata või ebaseadusliku töötlemise eest ning juhusliku kadumise, hävimise või kahjustumise eest, kasutades asjakohaseid tehnilisi või korralduslikke meetmeid.¹¹⁴

Eesti õiguses JAS § 31 kohaselt võib julgeolekuasutus oma ülesannete täitmiseks vajalike andmete saamiseks pöörduda riigi- või kohaliku omavalitsuse asutuse või avalik-õigusliku juriidilise isiku poole, kui nende andmete saamine ei ole võimalik üldiselt kättesaadavast allikast või oleks seotud liigsete kulutustega või isikut, kelle isikuandmeid edastatakse, rohkem koormavate abinõudega ning julgeolekuasutusel on oma ülesannete täitmiseks õigus saada füüsiliselt või eraõiguslikult juriidiliselt isikult vajalikku teavet ning isikuandmete andmise kohustust ei ole, kui julgeolekuasutus ei põhjenda isikuandmete saamise vajadust või isikuandmete andmine ei ole lubatud.¹¹⁵

Riigi julgeoleku huvide kaitse ei anna otseselt õigust piirata sõnavabadust ning selles kontekstis on tähtis kaalutusõiguse rakendamine.¹¹⁶ Sageli domineerib julgeoleku küsimus subjektide privaatsusõiguse tagamise ja osaluse üle, mis toob kaasa andmesubjektide informeerituse piiramise nende isikuandmete kogumise ja töötlemise kohta.¹¹⁷ Selles kontekstis on kaalutusõiguse rakendamine riigi julgeoleku esindajate otsustusprotsessides laialivalguv.¹¹⁸

Direktiivi (EL) 2016/680 artikli 15 lõike 1 kohaselt võivad liikmesriigid asjaomase füüsilise isiku põhiõigusi ja õigustatud huve nõuetekohaselt arvestades võtta seadusandlikke meetmeid, millega nähakse ette andmesubjekti isikuandmetega tutvumise õiguse täielik või osaline piiramine sellises ulatuses ja seni, kuni selline piiramine on demokraatlikus ühiskonnas vajalik ja proportsionaalne meede:

- ametlike või õiguslike päringute, uurimiste või menetluste takistamise vältimiseks;
- süütegude tõkestamise, uurimise, avastamise või nende eest vastutusele võtmise või kriminaalkaristuste täitmisele pööramise kahjustamise vältimiseks;
- avaliku julgeoleku kaitseks;
- riigi julgeoleku kaitseks;

¹¹⁴ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2016/680, 27. aprill 2016, mis käsitleb füüsiliste isikute kaitset seoses pädevates asutustes isikuandmete töötlemisega süütegude tõkestamise, uurimise, avastamise ja nende eest vastutusele võtmise või kriminaalkaristuste täitmisele pööramise eesmärgil ning selliste andmete vaba liikumist ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu raamotsus 2008/977/JSK, ELT L 119, 4.5.2016, art 4 lg 1.

¹¹⁵ JAS RT I, 05.05.2017, 2.

¹¹⁶ Annus, T. (2006). *Riigiõigus*. Tallinn: Juura, lk. 317.

¹¹⁷ Männiko, M. (2011). *Õigus privaatsusele ja andmekaitse*. Tallinn: Juura, lk. 49.

¹¹⁸ Maruste, R. (2004). *Konstitutsionalism ning põhiõiguste ja -vabaduste kaitse*. Tallinn: Juura, lk. 555.

- teiste isikute õiguste ja vabaduste kaitseks.¹¹⁹

Füüsiliste isikute sõnavabaduse piiramine ja takistamine riigi poolt nõuab selget põhjendust ning PS järgi ei ole andmesubjektide informeerimise kohustus absoluutne, samuti puudub riigil kohustus informeerida isikuid riskidest ja ohtudest, mis võib mõjutada isikute tervist; informeerimiskohustus on passiivne.¹²⁰

Lahendis *Rotaru vs. Rumeenia* leidis EIK, et andmesubjekti isikuandmete automatiseeritud töötlemine peab kaitsma isiku õigusi ja vabadusi, eriti eraellu sekkumise osas, jälgimine eriteenistuste poolt peab toimuma vastavalt seadusele ja omama seaduslikku eesmärki, eriteenistused võivad sekkuda isikuandmetesse riigi julgeoleku kaitseks, aga neil peavad selleks olema piisavad seaduslikud alused; demokraatlikus ühiskonnas on vajalik luua efektiivne süsteem, mis takistab sekkumiste kuritarvitamist, eriti jälgimise kontekstis, seadusega tuleb sätestada garantiid, mis tagaksid järelevalvet eriteenistuse tegevuse üle, andmete kogumise ja säilitamise süsteem peab ette nägema läbipaistva järelevalve protseduuri, samuti peavad jälgimise teostamise selged piirid ja meetmed olema reguleeritud, siseõigusega on vajalik sätestada, mis asjaoludel saavad eriteenistused isikuandmeid koguda.¹²¹

Direktiivi (EL) 2016/680 artikli 8 järgi näevad ette liikmesriigid, et isikuandmete töötlemine on seaduslik ainult sel juhul ja niivõrd, kui see on vajalik pädeva asutuse poolt direktiivi (EL) 2016/680 artikli 1 lõikes 1 sätestatud eesmärkide kohase ülesande täitmiseks ning see põhineb liidu või liikmesriigi õigusel ning direktiivi (EL) 2016/680 kohaldamisalasse kuuluvat isikuandmete töötlemist reguleerivas liikmesriigi õiguses täpsustatakse vähemalt isikuandmete töötlemise üldised eesmärgid, töödeldavad isikuandmed ja nende töötlemise konkreetsed eesmärgid.¹²²

Eesti õiguses JAS § 25 kohaselt isiku õigust tema poolt või temale posti, telegraafi, telefoni või muul üldkasutataval teel edastatava sõnumi saladusele on lubatud julgeolekuasutusel piirata JAS §-s 25 sätestatud juhtudel ning julgeolekuasutus võib oma pädevuse piires kuriteo tõkestamiseks piirata isiku õigust sõnumi saladusele, kui on olemas piisavad andmed ettevalmistatava või toimepandava kuriteo kohta ning isiku õigust sõnumi saladusele piiratakse:

¹¹⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2016/680, 27. aprill 2016, mis käsitleb füüsiliste isikute kaitset seoses pädevates asutustes isikuandmete töötlemisega süütegude tõkestamise, uurimise, avastamise ja nende eest vastutusele võtmise või kriminaalkaristuste täitmisele pööramise eesmärgil ning selliste andmete vaba liikumist ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu raamotsus 2008/977/JSK, ELT L 119, 4.5.2016, art 15 lg 1.

¹²⁰ Annus, T. (2006). *Riigiõigus*. Tallinn: Juura, lk. 326.

¹²¹ *Rotaru v. Romania*, no. 28341/95, ECHR 2000-V, 04.05.2000, p 43, 48, 50, 58, 59, 61.

¹²² Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2016/680, 27. aprill 2016, mis käsitleb füüsiliste isikute kaitset seoses pädevates asutustes isikuandmete töötlemisega süütegude tõkestamise, uurimise, avastamise ja nende eest vastutusele võtmise või kriminaalkaristuste täitmisele pööramise eesmärgil ning selliste andmete vaba liikumist ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu raamotsus 2008/977/JSK, ELT L 119, 4.5.2016, art 8.

- postisaadetise läbivaatusega;
- elektroonilise side võrgu kaudu edastatava sõnumi või muu teabe pealtkuulamise, -vaatamise või salvestamisega;
- muul viisil edastatava teabe pealtkuulamise, -vaatamise või salvestamisega.¹²³

Julgeolekuasutused nagu Teabeamet ja Kaitsepolitseiamet saavad sekkuda isikute andmetele kui asi on seotud kriminaalmenetlusega, aga tähtis märkida seda, et Teabeamet ei tegele jälitustegevusega.¹²⁴

Riigi julgeoleku huvides saab sõnumisaladusele sekkuda planeeritava kuriteo kontekstis.¹²⁵

Direktiivi (EL) 2016/680 artikli 15 lõike 3 kohaselt näevad liikmesriigid ette, et vastutav töötaja teavitab andmesubjekti põhjendamatu viivitusega kirjalikult isikuandmetega tutvumisest keeldumisest või isikuandmetega tutvumise piiramisest ja keeldumise või piiramise põhjustest. Sellist teavet ei pea andma, kui selle andmine kahjustaks mõnda direktiivi (EL) 2016/680 artikli 15 lõike 1 kohast eesmärki ning liikmesriigid näevad ette, et vastutav töötaja teavitab andmesubjekti tema võimalusest esitada kaebus järelevalveasutusele või kasutada õiguskaitsevahendit.¹²⁶

JAS § 27 lõike 1 kohaselt kui tekib vajadus piirata isiku õigust sõnumi saladusele või JAS § 26 lõike 3 punktis 5 nimetatud viisil õigust kodu, perekonna- või eraelu puutumatusel, esitab julgeolekuasutuse juht halduskohtu esimehele või tema määratud halduskohtunikule põhjendatud kirjaliku taotluse vastava loa saamiseks ning taotluses näidatakse ära nimetatud õiguse piiramise viis.¹²⁷

Lahendis *S. and Marper vs Suurbritannia* leidis EIK, et andmesubjekti sõrmejälgede ja DNA säilitamine peab olema seotud põhjendatud eesmärkiga, sealhulgas kuriteo takistamisega, selliseid konkreetseid isikuandmeid võib kasutada andmesubjektiga seotud konkreetse kuriteo uurimiseks; kui andmete säilitamine omab laia eesmärki, siis peab see vastama avalikele huvidel; andmesubjekti isikuandmete automatiseerud töötlemine eriteenistuste eesmärkide lahendamiseks peab selgelt tagama andmesubjekti isikuandmete kaitse ning eriteenistuste tegevuse eesmärgid peavad olema põhjendatud ja mitte ülemäärased, andmesubjekti

¹²³ JAS RT I, 05.05.2017, 2.

¹²⁴ Madise, Ü., Aaviksoo, B., Kalmo, H., Mälksoo, L., Narits, R., Pruuks, P., Vinkel, P. (2012). *Eesti Vabariigi põhiseadus: kommenteeritud väljaanne*. Tallinn: Juura, lk. 444.

¹²⁵ Madise, Ü., Aaviksoo, B., Kalmo, H., Mälksoo, L., Narits, R., Pruuks, P., Vinkel, P. (2012). *Eesti Vabariigi põhiseadus: kommenteeritud väljaanne*. Tallinn: Juura, lk. 445.

¹²⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2016/680, 27. aprill 2016, mis käsitleb füüsiliste isikute kaitset seoses pädevates asutustes isikuandmete töötlemisega süütegude tõkestamise, uurimise, avastamise ja nende eest vastutusele võtmise või kriminaalkaristuste täitmisele pööramise eesmärgil ning selliste andmete vaba liikumist ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu raamotsus 2008/977/JSK, ELT L 119, 4.5.2016, art 15 lg 3.

¹²⁷ JAS RT I, 05.05.2017, 2.

identifitseeritud isikuandmeid ei tohi kasutada kauem, kui konkreetsete eesmärkide täitmiseks nõutav on, selles kontekstis on isikuandmed nagu DNA ja sõrmejäljed erilised andmed, mis on seotud füüsilise isiku geneetilise koosseisuga.¹²⁸

Direktiivi (EL) 2016/680 punkti 26 kohaselt eelkõige tuleks tagada, et isikuandmeid ei koguta ülemääraselt ja neid ei säilitata kauem, kui nende töötlemise eesmärgil on vaja. Isikuandmeid tuleks töödelda üksnes juhul, kui nende töötlemise eesmärki ei ole mõistlikult võimalik saavutada muude vahendite abil, selle tagamiseks, et andmeid ei säilitataks vajalikust kauem, peaks vastutav töötaja kindlaks määrama tähtsajad andmete kustutamiseks või korrapäraseks läbivaatamiseks.¹²⁹

Lahendis *Kalda vs Eesti* on EIK märkinud, et riik ei saa üldjuhul ilma õigustatud põhjuseta infot saamist takistada ning samuti riik ei saa arvestada oma kohustust vabalt ja oma initsiatiivilt koguda ja edastada andmeid.¹³⁰

Andmesubjekti privaatsusele sekkumine ning tema õiguste ja vabaduste piiramine on põhjendatud ainult riigi julgeoleku huvide kindlustamiseks ning sellel juhul saab riik piirata andmesubjekti õigust tutvuda tema isikuandmete kogumise ja töötlemisega ning riive peab olema hädavajalik.¹³¹

Direktiivi (EL) 2016/680 artikli 14 järgi kui direktiivi (EL) 2016/680 artiklis 15 ei ole sätestatud teisiti, näevad liikmesriigid ette andmesubjekti õiguse saada vastutavalt töötlejalt kinnitus selle kohta, kas teda käsitlevaid isikuandmeid töödeldakse või mitte, ning nende töötlemise korral tutvuda isikuandmete ja järgmise teabega:

- töötlemise eesmärk ja õiguslik alus;
- asjaomaste isikuandmete liigid;
- vastuvõtjad või vastuvõtjate kategooriad, kellele isikuandmeid on avalikustatud, eelkõige kolmandates riikides olevad vastuvõtjad või rahvusvahelised organisatsioonid;
- kui võimalik, siis kavandatud isikuandmete säilitamise tähtaeg või, kui see ei ole võimalik, siis kõnealuse tähtaja määramise kriteeriumid;
- õigus taotleda vastutavalt töötlejalt andmesubjekti isikuandmete parandamist, kustutamist või nende töötlemise piiramist;

¹²⁸ S. and Marper v. The United Kingdom, nos. 30562/04 and 30566/04, ECHR 2008, 04.12.2008, p 100,101, 103.

¹²⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2016/680, 27. aprill 2016, mis käsitleb füüsiliste isikute kaitset seoses pädevates asutustes isikuandmete töötlemisega süütegude tõkestamise, uurimise, avastamise ja nende eest vastutusele võtmise või kriminaalkaristuste täitmisele pööramise eesmärgil ning selliste andmete vaba liikumist ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu raamotsus 2008/977/JSK, ELT L 119, 4.5.2016, p 26.

¹³⁰ Kalda v. Estonia, no. 17429/10, 19.01.2016, p. 42.

¹³¹ Männiko, M. (2011). *Õigus privaatsusele ja andmekaitse*. Tallinn: Juura, lk. 49.

- õigus esitada järelevalveasutusele kaebus ning järelevalveasutuse kontaktandmed;
- töödeldavate isikuandmete ja nende päritolu käsitleva olemasoleva teabe edastamine.¹³²

KrMS § 126⁵ lõike 1 järgi isiku, asja või paikkonna varjatud jälgimiseks, võrdlusmaterjali varjatud kogumiseks ja esmauuringute tegemiseks ning asja varjatud läbivaatamiseks või asendamiseks annab prokuratuur loa kuni kaheks kuuks ning prokuratuur võib loa tähtaega pikendada kuni kahe kuu kaupa ning sama seadus § 126⁷ lõigete 1 ja 2 kohaselt üldkasutatava elektroonilise side võrgu kaudu edastatavate sõnumite või muul viisil edastatava teabe salajasel pealtkuulamisel või -vaatamisel saadud teave salvestatakse ning tõendina ei kasutata KrMS §-s 72 nimetatud isiku poolt edastatavat teavet või sellisele isikule teise isiku poolt edastatavat teavet, mis on saadud salajasel pealtkuulamisel või -vaatamisel, kui teabe sisuks on isikule ameti- või kutsetegevuses teatavaks saanud asjaolud, välja arvatud juhul, kui:

- KrMS §-s 72 nimetatud isik on samade asjaolude kohta juba andnud ütlusi või kui need on muul viisil avalikustatud;
- nimetatud isiku suhtes on antud luba salajaseks pealtkuulamiseks või -vaatamiseks või
- mõne muu isiku salajasest pealtkuulamisest või -vaatamisest nähtub, et nimetatud isik paneb või on pannud toime kuriteo.¹³³

Jälitusmenetluse varjamine peab olema põhjendatud ja vastama kaalukale eesmärgile ning proportsionaalsuse tasakaalule ning vanglas peavad ametnike varjatud jälitustoimingud vastama tegelikule eesmärgile, samuti peavad sellised varjatud tegevused aset leidma ainult sellisel juhul, kui asi on seotud vanglas julgeoleku kindlustamisega.¹³⁴

Põhiseadusliku korra kaitse kontekstis saab riik kehtestada lisameetmeid, mis võiks kaasa tuua andmesubjekti informeerimise piiramist.¹³⁵

Lahendis *Klass ja teised vs Saksamaa* on märgitud, et jälgimise meetmed ja piirid peavad omama rangeid tingimusi ning selline tegevus peab omama eesmärki ning selles mõttes on üldine jälgimine ebaproportsionaalne eraellu sekkumine ja demokraatlikus ühiskonnas keelatud ning jälgimise otsustamise alustes on kohustuslik märkida konkreetsed põhjused, jälgimise käigus saadud isikuandmeid ei saa kasutada teiste eesmärkide lahendamiseks ning selles kontekstis on tähtis järelevalve teostamine ka pärast jälgimise lõpetamist.¹³⁶

¹³² Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2016/680, 27. aprill 2016, mis käsitleb füüsiliste isikute kaitset seoses pädevates asutustes isikuandmete töötlemisega süütegude tõkestamise, uurimise, avastamise ja nende eest vastutusele võtmise või kriminaalkaristuste täitmisele pööramise eesmärgil ning selliste andmete vaba liikumist ning millega tunnustatakse kehtetuks nõukogu raamotsus 2008/977/JSK, ELT L 119, 4.5.2016, art 14.

¹³³ KrMS RT I, 05.12.2017, 8.

¹³⁴ Aduson, J. (2015). Jälitustoimingud vanglas. – *Juridica*. Nr.10, lk. 703-704.

¹³⁵ Maruste, R. (2004). *Konstitutsionalism ning põhiõiguste ja -vabaduste kaitse*. Tallinn: Juura, lk. 250.

¹³⁶ *Klass and others v. Germany*, no. 15473/89, 22.09.1993, p 43, 51, 52, 58.

Kriminaalmenetluse läbiviimine peab olema põhjendatud, vajalik ja motiveeritud ning vastama konventsiooni artiklile 8 ning samuti peab julgeolekuasutuste tegevus olema objektiivne ja kontrollitav.¹³⁷

Konventsiooni artiklile 6 on igapähele oma tsiviilõiguste ja -kohustuste või temale esitatud kriminaalsüüdistuse üle otsustamisel õigus õiglasele ja avalikule kohtumenetlusele mõistliku aja jooksul sõltumatus ja erapooletus, seaduse alusel moodustatud kohtus, kohtuotsus kuulatakse avalikult, kuid istungi võib ajakirjanikele ja üldsusele täielikult või osaliselt kinniseks kuulutada demokraatliku ühiskonna kõlbluse, avaliku korra või riigi julgeoleku huvides, alaealise huvides või poolte eraelu kaitseks või kohtu määratud ulatuses erijuhtudel, kui avalikkus kahjustaks õigusemõistmist.¹³⁸

Oluline on märkida, et tõendite kogumine peab olema rangelt kontrollitav, tuginedes konventsiooni artiklitele 6 ja 13, tihti asendatakse Eesti Vabariigis võistlev kohtumenetlus riigisaladuse kaitse kaalutlusega.¹³⁹

Euroopa Kohus on oma otsuses märkinud, et massiline andmete kogumine ja töötlemine ei ole kooskõlas proportsionaalsuse kriteeriumiga, sealhulgas peab pealtkuulamine ja jälgimine olema seotud konkreetse sündmusega ning toimuma rangelt riigi julgeoleku huvides, olema põhjendatud ja õigustatud ning piisaval tasemel kontrollitav, erimeetmete kasutamist tuleb selgelt ja täpselt põhjendada ja tõendada.¹⁴⁰

Isikute privaatsusõiguse riive riigi poolt toimub intensiivselt jälitustegevuse teostamisel, esiteks võimud sekkuvad isikute eraellu ning teiseks põhjendavad nad põhiõigustesse sekkumist salastatuse tagamisega.¹⁴¹

On tähtis märkida seda, et konkreetse kuriteo tõkestamiseks saab sekkuda andmesubjekti põhiõigustesse, aga see riive peab olema selgelt ja rangelt motiveeritud, austades demokraatia printsiipe, kui riive on põhjendatud, peab andmesubjekt selle vastu võtma.¹⁴²

KrMS § 64 lõike 1 järgi tõendeid kogutakse viisil, mis ei riiva kogumises osaleja au ja väärikust, ei ohusta tema elu või tervist ega tekita põhjendamatu varalist kahju ning on keelatud tõendeid koguda isikut piinates või tema kallal muul viisil vägivalda kasutades või isiku mäluvõimet

¹³⁷ Põhiseadusliku korra kaitseks teostatav jälitustegevus Eestis. Analüüs. Riigikohus. Kättesaadav: https://www.riigikohus.ee/sites/default/files/elfinder/%C3%B5igusalased%20materjalid/pkk_jlitustegevuse_anals.pdf, 2015.

¹³⁸ EIÕK RT II 2000, 11, 57

¹³⁹ Glikman, L. (2011). Põhjendamatu sekkumine majandustegevusse ja jälitustegevus. – *Juridica*. Nr.4, 252.

¹⁴⁰ EKo C-362/14, p.33

¹⁴¹ Kergandberg, E. (2005). Natuke privaatsusest ja mõnevõrra enam selle jälitustegevuslikust riivist isikuandmeid töötleva Eesti avaliku võimu poolt. – *Juridica*. Nr.8, lk. 544 – 552.

¹⁴² Männiko, M. (2011). *Õigus privaatsusele ja andmekaitse*. Tallinn: Juura, lk. 51.

mõjutavaid vahendeid ja inimväärikust alandavaid viise kasutades ning sama paragrahvi lõike 3 kohaselt kui tõendeid kogudes kasutatakse tehnikavahendeid, teatatakse sellest eelnevalt menetlustoimingus osalejatele ja neile selgitatakse tehnikavahendite kasutamise eesmärki.¹⁴³

Praktikas riik kogub ja töötleb jälitustegevuse raames isikute personaalseid andmeid varjatult ilma kaaluka eesmärgita ja asjaoludeta, sealhulgas on probleem seotud isikuandmete edasise kasutamisega ja nõuetekohase hoidmisega.¹⁴⁴

Jälitustegevuse käigus andmete kogumise ja töötlemise kontekstis on oluline märkida, et kui andmesubjekt ei saa kontrollida enda kohta kogutud andmeid ja nendega tutvuda, ei ole võimuesindajate volitusi jälitustoimingute raames võimalik piirata; selles kontekstis peab riik tagama tingimused, mis võimaldaksid andmesubjekti õiguste ja vabaduste kaitset tema eraellu sekkumiste eest.¹⁴⁵

On kriitiliselt oluline sätestada konkreetsed reeglid, kellele ja milleks on vajalik isikuandmeid töödelda, arvestades kaalukat eesmärki.¹⁴⁶

Kui riive isiku põhiõigustesse jälitustoimingute raames on õigustatud ja selgelt motiveeritud, tuleb lisaks arvestada proportsionaalsuse aspektiga; kui proportsionaalsuse põhimõtet ei ole järgitud, on jälitustegevus seadusvastane, riive aktiivsus on tihedalt seotud kaaluka eesmärgiga, jälitustegevuste raames on liiga tähtis kaalutusõiguse ja proportsionaalsuse järgimine.¹⁴⁷

Riigikohtu kriminaalkolleegium on oma otsuses märkinud, et jälitustoimingud peavad olema seotud konkreetse kuriteo menetlemisega ning juhul, kui menetluse käigus tuvastatakse tõendid teise kuriteo kohta, peab menetleja olema eriti ettevaatlik, et teise kuriteo tõendite kogumine oleks põhjendav ja lubatav.¹⁴⁸

Isegi sellisel juhul, kui andmesubjekti isikuandmetesse sekkumisel on õiguslikud alused ning avaliku huvi kriteeriumi on järgitud, peab sekkumine olema proportsionaalne, lähtudes kaalutusõiguse rakendamisest; kui tasakaal puudub, võib see kaasa tuua kahju andmesubjekti

¹⁴³ KrMS RT I, 05.12.2017, 8.

¹⁴⁴ *Jälitustegevuse kohtulik eelkontroll Eestis. Kohtupraktika analüüs.* Riigikohus. Kättesaadav: https://www.riigikohus.ee/sites/default/files/elfinder/dokumentid/lisa_5_jalitusetegevuse_analuus.pdf, mai 2013.

¹⁴⁵ *Põhiseadusliku korra kaitseks teostatav jälitustegevus Eestis. Analüüs.* Riigikohus. Kättesaadav: https://www.riigikohus.ee/sites/default/files/elfinder/%C3%B5igusalasased%20materjalid/pkk_jlitustegevuse_anals.pdf, 2015.

¹⁴⁶ *Põhiseadusliku korra kaitseks teostatav jälitustegevus Eestis. Analüüs.* Riigikohus. Kättesaadav: https://www.riigikohus.ee/sites/default/files/elfinder/%C3%B5igusalasased%20materjalid/pkk_jlitustegevuse_anals.pdf, 2015.

¹⁴⁷ Maruste, R. (2004). *Konstitutsionalism ning põhiõiguste ja -vabaduste kaitse*. Tallinn: Juura, lk. 249.

¹⁴⁸ RKKKo 3-1-1-68-14, p 23.2.

põhiõigustele, oht on eelkõige seotud sekkumise intensiivsusega ning intensiivsus peab olema kooskõlas riive põhjendustega, järgides andmesubjekti põhiõigusi ja huve.¹⁴⁹

Kriminaalmenetluse kontekstis on oluliseks andmesubjekti huvide ja menetluse huvide proportsionaalne tasakaal, jälitusasutuste tegevus peab vastama tegelikule vajadusele ja lähtuma konkreetsest olukorrast, selles kontekstis on kriitiliselt tähtsad menetluslike tegevuste faktilised eesmärgid.¹⁵⁰

KrMS § 9 lõike 4 järgi kriminaalmenetluses on isiku perekonna- või eraellu lubatud sekkuda vaid KrMS ettenähtud juhtudel ja korras kuriteo tõkestamiseks, kurjategija tabamiseks, kriminaalasjas tõe tuvastamiseks ja kohtuotsuse täitmise tagamiseks.¹⁵¹

KrMS võimaldab koguda ja töödelda personaalseid andmeid ainult kuritegude menetlemiseks, aga probleem on seotud tõendite kogumise põhjendatusega ja proportsionaalsusega ning meetmete rakendamise objektiivsusega ning eriti tähelepanu on vaja pöörata läbiotsimisele.¹⁵²

KrMS § 91 lõike 1 on läbiotsimise eesmärk leida hoonest, ruumist, sõidukist või piirdega alalt asitõendina kasutatav või konfiskeeritav objekt, kriminaalasja lahendamiseks vajalik dokument, asi või isik või kuriteoga tekitatud kahju hüvitamiseks või konfiskeerimiseks arestitav vara või laip või tabada tagaotsitav ning sama paragrahvi lõike 4 kohaselt läbiotsimismääruses märgitakse:

- läbiotsimise eesmärk;
- läbiotsimise põhjendus.¹⁵³

Tõendite otsimine peab rangelt vastama õiglase kohtumenetluse printsiibile, aga praktikas kasutatakse jälitusmenetluses ebaseaduslikult kogutud materjale, selline tegevus kahjustab oluliselt isiku õigusi ja vabadusi ning demokraatlikke aluseid tervikuna, tihti toimub tõendite kogumine ilma konkreetse eesmärgita ja ebaseaduslike meetmete abiga vajaliku tulemuse saavutamiseks.¹⁵⁴

Isiku vaikimise õigust on vaja austada ning õiguskaitseorganid ei saa seda õigust takistada jälitustoimingute tulemuste saavutamiseks.¹⁵⁵

KrMS § 34 lõike 1 punkti 1 kohaselt on kahtlustataval õigus teada kahtlustuse sisu ja anda selle kohta ütlusi või keelduda ütluste andmisest ning lisaks isikliku põhjustele sama seaduse

¹⁴⁹ Maruste, R. (2004). *Konstitutsionalism ning põhiõiguste ja -vabaduste kaitse*. Tallinn: Juura, lk. 249.

¹⁵⁰ Männiko, M. (2011). *Õigus privaatsusele ja andmekaitse*. Tallinn: Juura, lk. 205.

¹⁵¹ KrMS RT I, 05.12.2017, 8.

¹⁵² Männiko, M. (2011). *Õigus privaatsusele ja andmekaitse*. Tallinn: Juura, lk. 201.

¹⁵³ KrMS RT I, 05.12.2017, 8.

¹⁵⁴ Annus, T. (2006). *Riigiõigus*. Tallinn: Juura, lk. 419.

¹⁵⁵ Annus, T. (2006). *Riigiõigus*. Tallinn: Juura, lk. 419.

§ 72 lõike 1 kohaselt õigus tunnistajana keelduda kutse- või muus tegevuses teatavaks saanud asjaolude kohta ütluste andmisest on:

- Eestis registreeritud usuorganisatsiooni vaimulikul;
- kaitsjal ja notaril, kui seaduses ei ole sätestatud teisiti;
- tervishoiutöötajal ja farmatseudil isiku päritolusse, kunstlikku viljastamise, perekonnasse või tervisesse puutuvate asjaolude puhul.
- ajakirjanduslikul eesmärgil informatsiooni töötleva isikul teabe kohta, mis võimaldab tuvastada teavet andnud isiku, välja arvatud juhul, kui muude menetlustoimingutega on tõendite kogumine välistatud või oluliselt raskendatud ning kriminaalmenetluse esemeks on kuritegu, mille eest on ette nähtud karistusena vähemalt kuni kaheksa aastat vangistust, ütluste andmiseks esineb ülekaalukas avalik huvi ja isikut kohustatakse ütluste andmiseks prokuratuuri taotlusel eeluurimiskohtuniku või kohtu määruse alusel;
- isikul, kellele on seadusega pandud ameti- või kutsesaladuse hoidmise kohustus.¹⁵⁶

Riigikohtu kriminaalkolleegium on märkinud, et andmesubjekti teavitamiskohustus tema põhiõigustest on jälitustoimingu raames kohustuslik, kui teavitamist ei toimu, siis ei tohi ütluste raames kogutud tõendeid õiguspäraseks pidada, teavitamiskohustuse mitterakendamine toob kaasa olulise menetluse rikkumise.¹⁵⁷

KrMS § 126¹⁴ järgi isikul, keda on vastavalt KrMS §-le 126¹³ teavitatud, võimaldatakse soovi korral tutvuda tema kohta kogutud andmetega ja jälitustoimingu käigus tehtud foto, filmi, heli- või videosalvestise või muu teabetalletusega.¹⁵⁸

Riigikohtu põhiseadusliku järelevalve kolleegium on oma otsuses leidnud, et avaliku võimu esindajatel on kohustuslik informeerida andmesubjekte neid puudutavate isikuandmete kogumise ja töötlemise kohta ning teavitamisest keeldumise korral tuleb seda tegevust selgelt ja täpselt põhjendada.¹⁵⁹

KrMS § § 126¹⁴ järgi võib prokuratuuri loal kuni vastava aluse äralangemiseni jätta tutvustamata andmed:

- teiste isikute perekonna- või eraelu kohta;
- mille tutvustamine võib kahjustada teise isiku seadusega tagatud õigusi ja vabadusi;
- mis sisaldavad riigisaladust või salastatud välisteavet või teise isiku seadusega kaitstud saladusi;

¹⁵⁶ KrMS RT I, 05.12.2017, 8.

¹⁵⁷ RKKKo 3-1-1-25-02, p 10.

¹⁵⁸ KrMS RT I, 05.12.2017, 8.

¹⁵⁹ RKPJKo 3-4-1-42-13, p. 51.

- mille tutvustamine võib seada ohtu jälitusasutuse töötaja, politseiagendi, variisiku, salajasele koostööle kaasatud isiku või jälitustoimingus osalenud muu isiku või nende lähikondsete elu, tervise, au, hea nime või vara;
- mille tutvustamine võib seada ohtu politseiagendi, variisiku ja salajasele koostööle kaasatud isiku õiguse hoida koostööd saladuses;
- mille tutvustamise tulemusena võidakse edastada teavet jälitusasutuse meetodite, taktika ja jälitustoimingu tegemisel kasutatava vahendi kohta;
- mida ei ole võimalik eraldada ja esitada selliselt, et neist ei ilmneks andmed, mis on punktides 1–6.¹⁶⁰

Riigikohtu halduskolleegium leidis, et andmesubjekti isikuandmete kogumine jälitustoimingu käigus peab olema kaalutusõigusest lähtuvalt tasakaalustatud ning andmete kogumisel peab olema välistatud andmete omavoliline kogumine ja kasutamine; üldjuhul tuleb välistada andmesubjekti isikuandmete kogumine mitmetel eesmärkidel, aga isegi juhul, kui see toimub, peab selline tegevus olema õigustatud ja selgelt põhjendatud.¹⁶¹

Riigikohtu Kriminaalkolleegium on märkinud, et salajane erimeetmete kasutamine peab olema selgelt piiritletud ning elektroonilise side kasutamine ilma konkreetse eesmärgita toob kaasa riive eraelu puutumatus, mis kaitseb PS, riive.¹⁶²

KrMS § 126¹² lõike 3 järgi võib jälitustoiminguga saadud andmeid kasutada teises jälitustoimingus, teises kriminaalmenetluses, julgeolekukontrollis, seaduses sätestatud juhul isiku tööle või teenistusse võtmise ning loa või litsentsi andmise otsustamisel isiku seaduses sätestatud nõuetele vastavuse kontrollimiseks.¹⁶³

Riigikohtu kriminaalkolleegium leidis proportsionaalsuse järgimise osas, et andmesubjekti isikuandmete säilitamine kuritegevuse tõkestamise kontekstis peab olema rangelt reglementeeritud. Andmetele juurdepääs peab olema selgelt kontrollitav andmesubjektide andmete kasutamise kohta. Kontrolli tuleb teostada sõltumatult, sealhulgas sõltumatu organi poolt.¹⁶⁴

Oluliseks aspektist on kriminaaltoimike hoidmine ja säilitamine. KrMS § 209 lõike 1 kohaselt kui kriminaalmenetlus lõpetatakse KrMS §-des 200–205² sätestatud alustel, antakse kriminaaltoimik arhiivi.¹⁶⁵

¹⁶⁰ KrMS RT I, 05.12.2017, 8.

¹⁶¹ RKHKo 3-3-1-9-15, p. 16.

¹⁶² RKKKo 3-1-1-25-03, p. 8.2.

¹⁶³ KrMS RT I, 05.12.2017, 8.

¹⁶⁴ RKKKo 3-1-1-51-14, p 20.1.

¹⁶⁵ KrMS RT I, 05.12.2017, 8.

Vastavalt Vabariigi Valitsuse 30.07.2004 määruse nr 261 „Kriminaaltoimiku arhiivimise kord ja säilitamise tähtjad“ §-le 6 pärast kriminaalmenetluse lõpetamist „Kriminaalmenetluse seadustiku“ §-s 200, § 201 lõikes 2, §-des 203, 2031, 204, 205, 205¹, 205² ja 274² sätestatud alustel tuleb kriminaaltoimikut säilitada kümme aastat alates kriminaalmenetluse lõpetamise määruse koostamisest või kohtumääruse jõustumisest; pärast kriminaalmenetluse lõpetamist KrMS §-s 200¹ sätestatud alustel tuleb esimese astme kuriteos kriminaaltoimikut säilitada viisteist aastat ja teise astme kuriteos kriminaaltoimikut säilitada kümme aastat, alates kriminaalmenetluse lõpetamise määruse koostamisest; üldmenetluses otsuse jõustumisel tuleb kriminaaltoimikut säilitada kümme aastat alates kohtulahendi jõustumisest.¹⁶⁶

Lahendis *Segerstedt-Wiberg vs Rootsi* leidis kohus, et riigivõimude sekkumine isikute õiguste teostamisse peab olema piisav ja proportsionaalne, selles kontekstis on tähtis järgida tasakaalu riigi ja eraisiku huvide vahel; jälgimine on põhjendatud demokraatliku ühiskonna kaitsmiseks, isikuandmete säilitamiseks on vajalik konkreetne eesmärk, andmesubjekti isikuandmete kauaaegne säilitamine riigi julgeoleku huvides peab vastama riigi faktilistele huvidele; põhjendamata kauaaegne andmete säilitamine ja kasutamine on ebaproportsionaalne ja toob kaasa sekkumise andmesubjekti eraellu.¹⁶⁷

Riigikohtu kriminaalkolleegium on oma otsuses märkinud, et jälitustoiming on lähedalt seotud andmesubjekti põhiõiguste tagamisega, selles kontekstis on eriti tähtis andmesubjekti teadlikkus kogutud andmete kohta ning andmesubjekt peab teadma, et tema isikuandmete kogumine ja töötlemine on õigustatud ja selgelt põhjendatud ning ei kahjusta tema põhiõigusi; selles mõttes tuleb tagada jälitustoimingu käigus kogutud andmete säilitamine ja korrektne hoidmine, et andmesubjekt saaks igal ajal tutvuda tema kohta jälitustoimikuga ning konkreetset tema kohta kogutud tõendite ja protokollidega.¹⁶⁸

Näiteks rahvusvahelise koostöö raames KrMS § 489⁵ lõike 1 sätestab, et liikmesriigilt kriminaalmenetluselase koostöö raames saadud isikuandmeid on lubatud edastada eraisikule üksnes juhul, kui andmeid edastanud liikmesriik on andnud nõuetekohase nõusoleku nende edastamiseks ning isikuandmete edastamine on kooskõlas andmesubjekti õiguspäraste huvidega.¹⁶⁹

Riigi julgeoleku mõiste on väga lai, julgeolekuasutuste tegevus andmete kogumise osas ei ole selles kontekstis alati seotud kaaluka eesmärgiga kuriteo tõkestamiseks või kavandavate kuriteo

¹⁶⁶ Vabariigi Valitsuse 30.07.2004 määrus nr 261 „Kriminaaltoimiku arhiivimise kord ja säilitamise tähtjad“ RT I, 02.09.2011, 5.

¹⁶⁷ *Segerstedt-Wiberg and others v. Sweden*, no. 62332/00, 06.06.2006, p 87, 88, 90.

¹⁶⁸ RKKKo 3-1-1-37-14, p. 24.2.

¹⁶⁹ KrMS RT I, 05.12.2017, 8.

asjaolude väljaselgitamiseks, kuid jälitustegevus riigi julgeoleku huvide kaitseks peab olema seotud konkreetse rikkumisega, julgeolekuasutuste tegevusi andmesubjektide õiguste ja vabaduste piiramiseks ei tohi teostada ilma põhjuseta.¹⁷⁰

Sõnumisaladusse sekkumise kontekstis on tähtis märkida, et JAS annab õiguse rakendada julgeolekukontrolli.¹⁷¹ Julgeolekukontrolli teostamisel puudub andmesubjektide informeerimise kohustus ning andmesubjektidel ei ole võimalust piisavalt tutvuda nende andmete töötlemise ja kogumisega.¹⁷²

RSVS § 47 lõike 1 kohaselt julgeolekukontrolli teostamine seisneb üksnes RSVS §-s 32 ja § 42 lõigetes 2 ja 3 nimetatud asjaolude esinemise kontrollimises ning teostatavad toimingud ei tohi piirata isikute põhiõigusi ja vabadusi suuremas ulatuses, kui on vaja vastavate aluste esinemise väljaselgitamiseks.¹⁷³

Kontrollimeetmete kontekstis on tähtis ära märkida taustakontrolli mõiste ning taustakontroll puudutab konkreetse subjekti andmete kogumist.¹⁷⁴

RSVS § 3 punkti 1 kohaselt on riigisaladus Eesti Vabariigi julgeoleku või välissuhtlemise tagamise huvides avalikuks tuleku eest kaitset vajav üksnes RSVS-s ja selle alusel antud õigusaktides sätestatud tunnustele vastav teave, välja arvatud salastatud välisteave.¹⁷⁵

On oluline, et igasugust riigi esindajate huvide ja eesmärkidega seotud informatsiooni ei tohi nimetada riigisaladuseks ning võimuesindajate kohta informatsiooni avaldamine ei ole seotud riigi julgeoleku kindlustamisega, isegi kui see informatsioon mõjutab riigi mainet rahvusvahelisel tasandil.¹⁷⁶

RSVS § 5 räägib sellest, et teabe kaitsevajaduse suurenemise järjekorras kaitstakse riigisaladust järgmistel tasemetel, alates madalamast tasemest:

- piiratud tase;
- konfidentsiaalne tase;
- salajane tase;
- täiesti salajane tase.¹⁷⁷

¹⁷⁰ Riigikohtu põhiseadusliku järelevalve kolleegium. Põhiseadusliku korra kaitseks teostatav jälitustegevus Eestis. Analüüs. Tartu 2015.

¹⁷¹ Eesti Vabariigi põhiseadus: kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2012, lk 445.

¹⁷² Männiko, M. (2011). *Õigus privaatsusele ja andmekaitse*. Tallinn: Juura, lk. 49.

¹⁷³ RSVS RT I, 05.05.2017, 5.

¹⁷⁴ Riigikohtu põhiseadusliku järelevalve kolleegium. Põhiseadusliku korra kaitseks teostatav jälitustegevus Eestis. Analüüs. Tartu 2015.

¹⁷⁵ RSVS RT I, 05.05.2017, 5.

¹⁷⁶ Juurvee, I. (2013). *Riigisaladuse kaitse Eesti Vabariigis 1918-1940*. Tartu: University of Tartu Press, lk. 91-92.

¹⁷⁷ RSVS RT I, 05.05.2017, 5.

Usaldusväarsuse kontrolli kontekstis on oluline riigisaladuse töötlemise turvalise meetmete rakendamine, mis on otseselt seotud riigi vastu potentsiaalsete ohtude hindamisega, aga julgeolekukontrolli rakendamisel on vaja kaalutusõigust arvestada ning kontrolli läbiviimist piisavalt põhjendada.¹⁷⁸

Taustakontrolli eesmärk on tagada, et riigisaladuse säilitamise protsessis ei osaleks juhuslikud isikud, mis saaks mõjutada riigi julgeolekut, sellel põhjusel on eriti tähtis koguda andmeid, mis on seotud isiku elukäiguga.¹⁷⁹

RSVS § 25 lõike 1 järgi on teabevaldaja kohustatud enne riigisaladusele juurdepääsu andmist veenduma, et isikul on vastava taseme riigisaladusele juurdepääsu õigus ja teadmismajutus.¹⁸⁰

Julgeolekukontrolli ja taustakontrolli kontekstis on andmesubjektilt loa saamine oluline.¹⁸¹

Tänapäeva maailmas toimub ühiskondliku turvalisuse tagamiseks tihti ebaseaduslik andmesubjektide põhiõiguste riive. Turvameetmete kasutamine toimub ebaproportsionaalselt ja ilma kaaluka eesmärgita. Tihti rikutakse konfidentsiaalsuse põhimõtet. On vajalik ära märkida, et turvalisuse tagamine peab rangelt ja selgelt vastama tegelikule eesmärgile. Turvalisuse tagamisel on vaja järgida tasakaalu eraisiku ja ühiskondliku huvide vahel andmete kogumise ja töötlemise kontekstis.

Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiivi 2002/58/EÜ artikli 15 lõike 1 järgi võivad liikmesriigid võtta seadusandlikke meetmeid, millega piiratakse direktiivi artiklites 5 ja 6, artikli 8 lõigetes 1, 2, 3 ja 4 ning artiklis 9 sätestatud õiguste ja kohustuste ulatust, kui selline piiramine on vajalik, otstarbekas ja proportsionaalne abinõu selleks, et kaitsta direktiivi 95/46/EÜ artikli 13 lõikes 1 nimetatud riiklikku julgeolekut, riigikaitset, avalikku korda, kriminaalkuritegude või elektroonilise sidesüsteemi volitamata kasutamise ennetamist, uurimist, avastamist ja kohtus menetlemist; selleks võivad liikmesriigid muu hulgas võtta seadusandlikke meetmeid, millega nähakse ette andmete säilitamine piiratud aja jooksul käesolevas lõikes sätestatud põhjustel.¹⁸²

¹⁷⁸ Riigikohtu põhiseadusliku järelevalve kolleegium. Põhiseadusliku korra kaitseks teostatav järelevalve Eestis. Analüüs. Tartu 2015.

¹⁷⁹ Juurvee, I. (2013). *Riigisaladuse kaitse Eesti Vabariigis 1918-1940*. Tartu: University of Tartu Press, lk. 149.

¹⁸⁰ RSVS RT I, 05.05.2017, 5.

¹⁸¹ Riigikohtu põhiseadusliku järelevalve kolleegium. Põhiseadusliku korra kaitseks teostatav järelevalve Eestis. Analüüs. Tartu 2015.

¹⁸² Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2002/58/EÜ, 12. juuli 2002, milles käsitletakse isikuandmete töötlemist ja eraelu puutumatuse kaitset elektroonilise side sektoris (eraelu puutumatust ja elektroonilist sidet käsitlev direktiiv), EÜT L 201, 31.7.2002, art 15 lg 1.

ESS § 102 lõike 1 kohaselt on sideettevõtja kohustatud hoidma saladuses kõiki talle sideteenuse osutamise käigus teatavaks saanud andmeid kliendi ja teiste isikute kohta, kes ei ole sõlminud lepingut sideteenuse osutamiseks, ent kes kasutavad sideteenust kliendi nõusolekul, eelkõige:

- andmeid sideteenuse kasutamise üksikasjade kohta;
- sidevõrgu kaudu edastatava sõnumi sisu ja vormi kohta;
- andmeid sõnumi edastamise aja ja viisi kohta.¹⁸³

Kuriteo tõkestamiseks on vaja hoolitseda andmesubjekti isikuandmete nõuetekohase hoidmise eest.¹⁸⁴

Mõned isikutuvastamise meetmed, sh biomeetria tunnuste rakendamine turvalisuse tagamiseks, võib sekkuda andmesubjekti eraellu ning selle informatsiooni edasine kasutamine võib andmesubjekti õigusi raskelt kahjustada.¹⁸⁵

Praktikas kasutavad võimuorganid tihti kaameraid avaliku korra kindlustamiseks ja liikluskorra tagamiseks.¹⁸⁶

Euroopa Kohus on kaamerate kasutamise osas märkinud, et kaamerate kasutamine ei pea rikkuma andmesubjekti põhiõigusi, eriti puudutab see eraelu puutumatuse austamist; kaamerate kasutamine peab olema rangelt reglementeeritud ja piiritletud, videovalve rakendamine ei pea olema seotud isiklike eesmärkidega, sest see tegevus toob kaasa eraelu riive ning kahjustab andmesubjektide põhiõigusi, eriti ettevaatlik tuleb olla kaamerate kasutamisel avalikes kohtades.¹⁸⁷

KorS § 34 lõigete 1, 2 ja 3 järgi politsei või seaduses sätestatud juhul muu korrakaitseorgan võib ohu väljaselgitamiseks ja tõrjumiseks või korrarikkumise kõrvaldamiseks kasutada avalikus kohas toimuva jälgimiseks pilti edastavat või salvestavat jälgimisseadmestikku ning jälgimisseadmestiku salvestist säilitatakse vähemalt üks kuu pärast salvestamise päeva, kuid mitte kauem kui üks aasta, kui seaduses ei ole sätestatud teisiti ning korrakaitseorgan on kohustatud avalikkust isikuandmete töötlemisest tehnilise abivahendi jälgimisseadmestiku abil eelnevalt teavitama.¹⁸⁸

Direktiivi 2002/58/EÜ punkti 22 kohaselt sidet ja sellega seotud liiklusandmeid ei või salvestada muud kui ainult kasutajad ja isikud, kellel on nende nõusolek; selle keeluga ei taheta keelustada

¹⁸³ ESS RT I, 01.07.2017, 2.

¹⁸⁴ Lõhmus, U. (2015). Elektroonilise side andmete säilitamise lõpetamata saaga. – *Juridica*. Nr.10, lk. 743-744.

¹⁸⁵ Annus, R. (2014). E-residentsus. – *Juridica*. Nr.10, lk. 746.

¹⁸⁶ *Juhend kaamerate kasutamise kohta*. Andmekaitse Inspektsioon. Kättesaadav: [http://www.aki.ee/sites/www.aki.ee/files/elfinder/article_files/kaamerate%20juhis%20\(01.07.2016\).pdf](http://www.aki.ee/sites/www.aki.ee/files/elfinder/article_files/kaamerate%20juhis%20(01.07.2016).pdf), 09. aprill 2013.

¹⁸⁷ Kohtuotsus, 11.12.2014, Ryneš, C-212/13, EU:C:2014:2428, punktid 28, 29, 30, 31, 32, 33

¹⁸⁸ KorS RT I, 02.12.2016, 6.

igasugust automaatset, vahepealset või lühiajalist teabe salvestamist, kui selle ainus eesmärk on edastuse toimumine elektroonilises sidevõrgus, tingimusel, et teavet ei salvestata kauemaks, kui on vaja edastuse ja liikluse haldamise seisukohast, ning et selle konfidentsiaalsus tagatakse ka salvestatuna ning kui see on vajalik üldkasutatava teabe tõhusamaks edasisaatmiseks teistele side vastuvõtjatele nende taotluse korral, ei tohiks käesolev direktiiv takistada sellise teabe hoidmist salvestatuna, kui kõnealune teave oleks üldsusele igal juhul ilma piiranguteta kättesaadav ja kui kustutatakse kõik andmed sellist teavet soovinud individuaalsete abonentide ja kasutajate kohta.¹⁸⁹

Eeltoodust tuleb järeldada, et riigi julgeolek, riigikaitse ja avalik julgeolek on tihedalt seotud intensiivsete ja erineva sisuga meetmetega füüsiliste isikute kui andmesubjektide isikuandmete kogumiseks ja töötlemiseks. Julgeoleku tagamine peab toimuma kooskõlas andmesubjektide põhiõiguste ja –vabaduste järgimisega ning tuginema direktiivis 2016/680 sätestatud isikuandmete töötlemise põhimõtetele. Selles mõttes tuleb ära märkida, millises ulatuses saavad pädevad asutused koguda ja töödelda füüsiliste isikute kui andmesubjektide isikuandmeid. Piirangute kehtestamisel on tähtis, mis põhjusel ja õiguspärasel eesmärgil pädev asutus andmesubjektide isikuandmeid kogub, töötleb, säilitab ning nende turvalisuse üle kontrolli tagab. Julgeoleku tagamise kontekstis on andmesubjekti osaluse piiramine isikuandmete kogumisel ja töötlemisel õigustatud, sest füüsilise isiku kui andmesubjekti osaluse suurendamisel ei saa rikkuda teiste füüsiliste isikute kui andmesubjektide õigusi.

¹⁸⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2002/58/EÜ, 12. juuli 2002, milles käsitletakse isikuandmete töötlemist ja eraelu puutumatuse kaitset elektroonilise side sektoris (eraelu puutumatust ja elektroonilist sidet käsitlev direktiiv), EÜT L 201, 31.7.2002, p 22.

2. AVALIK HUVI JA ANDMEKAITSE

Avaliku huvi olemasolu puudutab ühiskonna enamust konkreetsetes küsimustes ja temaatikas ning avaliku huvi mõiste on tihedalt seotud kaalutusõiguse rakendamisega ning detailse põhjendamisega, lisaks sellele on oluline märkida, et isikuandmeid võib kasutada sellisel juhul, kui avalik huvi on ülekaalukas.¹⁹⁰ Avalik huvi ei ole seotud ainult andmesubjekti puudutava sündmusega, aga puudutab kõiki inimesi.¹⁹¹

Määruse (EL) 2016/679 punkti 46 kohaselt isikuandmete töötlemist tuleks pidada seaduslikuks ka siis, kui see on vajalik andmesubjekti või muu füüsilise isiku eluliste huvide kaitsmiseks, muu füüsilise isiku eluliste huvide alusel saaks isikuandmeid põhimõtteliselt töödelda üksnes siis, kui töötlemist ei saa ilmselgelt teostada muul õiguslikul alusel ning mõnda liiki isikuandmetöötlus võib teenida nii kaalukaid avalikke huve kui ka andmesubjekti elulisi huve, näiteks juhul, kui töötlemine on vajalik humanitaarsemärkidel, sealhulgas epideemia ja selle leviku jälgimiseks, või humanitaarhädalukordades, eriti loodusõnnetuste ja inimtegevusest tingitud õnnetuste korral.¹⁹²

Ülekaaluka avaliku huvi olemasolu võib interpreteerida selliselt, et ühelt poolt riik sekkub andmesubjekti isikuandmetesse oma kohustuste täitmiseks, tegutsedes andmesubjekti huvides, ning teiselt poolt lähtub sekkumine isiku eraellu ühiskonna enamuse huvidest.¹⁹³ Avalik huvi peab laienema kõigile, kes on avaliku huvi osa.¹⁹⁴

Määruse (EL) 2016/679 punkt 111 sätestab, et andmete edastamine peaks olema võimalik teatavatel asjaoludel, kui andmesubjekt on andnud oma selgesõnalise nõusoleku, kui edastamine on juhtumipõhine ja vajalik seoses lepingu või õigusliku nõudega, sõltumata sellest, kas tegemist on kohtumenetluse, haldusmenetluse või mõne kohtuvälise menetluse, sealhulgas reguleerivate asutuste vaheliste menetlustega ning andmete edastamine peaks olema võimalik ka juhul, kui see on vajalik seoses liidu või liikmesriigi õiguses sätestatud kaaluka avaliku huviga või kui

¹⁹⁰ Männiko, M. (2011). *Õigus privaatsusele ja andmekaitse*. Tallinn: Juura, lk. 107.

¹⁹¹ Tammer, S. (2011). Kujutis kui tegelikult kaitstav õigushüve. – *Juridica*. Nr.9, lk. 657.

¹⁹² Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus), ELT L 119, 4.5.2016, p 46.

¹⁹³ Kalbus, A. (2003). Avalik huvi ettevõtlusvabaduse piiramise alusena. – *Juridica*. Nr.6, lk. 373.

¹⁹⁴ Post, R. C. (2018). Data Privacy and Dignitary Privacy: Google Spain, the Right to Be Forgotten, and the Construction of the Public Sphere1. – *Duke Law Journal*.

edastatakse andmeid, mis pärinevad seadusega loodud registrist, mis on mõeldud kasutamiseks avalikkusele või kõigile õigustatud huviga isikutele.¹⁹⁵

Riigikohtu tsiviilkolleegium leidis, et isiku identifitseerimist ilma andmesubjekti nõusolekuta tohib kasutada ainult konkreetsete õigustatud eesmärkide saavutamiseks ning tegu peab olema seotud konkreetse sündmusega ning isiku identifitseerimine andmesubjekti isikuandmete kogumise ja töötlemise kontekstis peab olema kooskõlas andmesubjekti huvidega, lähtudes kaalutusõigusest ning ei tohi avaliku huvi tagamine rikkuda andmesubjekti põhiõigusi ning identifitseerimine peab olema rangelt seotud konkreetse sündmusega.¹⁹⁶

Avaliku huvi kindlustamine on seadusega kaitstud, sealhulgas võimaldab seadus isikuandmeid töödelda isiku nõusolekuta.¹⁹⁷ Avaliku huvi kontekstis tuleb märkida seda, et kui riive isiku põhiõigustesse toimub intensiivselt ja kestab, siis ei ole asi seotud ülekaaluka avaliku huviga.¹⁹⁸

Määruse (EL) 2016/679 punkti 113 järgi edastamine, mida saab pidada mittekorduvaks ning mis puudutab üksnes piiratud arvu andmesubjekte, võiks samuti toimuda vastutava töötleja mõjuvates õigustatud huvides, kui andmesubjekti huvid või õigused ja vabadused ei kaalu neid huve üles ja kui vastutav töötleja on hinnanud andmeedastuse kõiki asjaolusid; vastutav töötleja peaks pöörama erilist tähelepanu isikuandmete laadile, kavandatud isikuandmete töötlemise toimingute või isikuandmete töötlemise toimingute eesmärgile ja kestusele ning samuti olukorrale andmete päritoluriigis, kolmandas riigis ja lõplikus sihtriigis ning tagama seoses isikuandmete töötlemisega sobivad kaitsemeetmed füüsiliste isikute põhiõiguste ja -vabaduste kaitsmiseks; selline edastamine peaks olema võimalik ainult ülejäänud juhtudel, kui ükski muudest edastamispõhjustest ei ole kohaldatav; teadus- või ajaloouringute või statistilise eesmärgi osas tuleks võtta arvesse ühiskonna õiguspäraseid ootusi, et teadmisi laiendatakse, vastutav töötleja peaks teatama edastamisest järelevalveasutusele ja andmesubjektile.¹⁹⁹

Riigikohtu halduskolleegium on oma otsuses leidnud, et avaliku huvi tagamine peab olema seotud kaalutusõiguse rakendamisega ning ülekaalus peab olema kooskõlas konkreetsete asjaoludega ning isikuandmete avalikustamisel tuleb arvestada tagajärgedega, mis võivad

¹⁹⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus), ELT L 119, 4.5.2016, p 111.

¹⁹⁶ RKTko 3-2-1-152-09, p 13.

¹⁹⁷ Mikiver, M., Tikk, E. (2005). Informatsioonilise enesemääramise õigusetagamise diskretsiooniotsused haldusmenetluses. – *Juridica*. Nr.4, lk. 252.

¹⁹⁸ Kuurberg, M. (2015). Euroopa Inimõiguste Kohtu suurkoja 16. juuni 2015. a otsus asjas Delfi vs. Eesti. – *Juridica*. Nr.8, lk. 586.

¹⁹⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus), ELT L 119, 4.5.2016, p 113.

avaldamisest tekkida ja mõjutada andmesubjekti erahuvisid, ning isikuandmed ei tohi avaldada ilma õigustatud huvita.²⁰⁰

Määruse (EL) 2016/679 punkt 115 sätestab, et mõned kolmandad riigid võtavad vastu seadused, määrused ja muud õigusaktid, millega vahetult reguleeritakse liikmesriikide kohtualluvusse kuuluvate füüsiliste ja juriidiliste isikute tööstustoiminguid, need võivad hõlmata kolmanda riigi kohtu või haldusastutuse otsuseid, millega nõutakse vastutavalt töötlejalt või volitatud töötlejalt isikuandmete edastamist või avaldamist ning mis ei põhine rahvusvahelisel lepingul, näiteks kolmanda riigi ja liidu või liikmesriigi vahel kehtiva vastastikuse õigusabi lepingul; nende seaduste, määruste ja muude õigusaktide kohaldamine väljaspool asjaomase kolmanda riigi territooriumi võib olla vastuolus rahvusvahelise õigusega ning takistada liidus käesoleva määrusega tagatud füüsiliste isikute kaitse taseme saavutamist; andmete edastamine peaks olema lubatud ainult juhul, kui on täidetud käesoleva määruse tingimused kolmandatesse riikidesse edastamise kohta, nii võib see olla muu hulgas siis, kui avaldamine on vajalik kaaluka avaliku huvi tõttu, mis on sätestatud kas liidu või liikmesriigi õiguses, mida vastutava töötleja suhtes kohaldatakse.²⁰¹

Andmekaitse direktiivi kohaselt saavad liikmesriigid ise avaliku huvi tähendust interpreteerida, selleks ei ole piiranguid ette nähtud.²⁰²

Vastavalt määruse (EL) 2016/679 artikli 9 lõike 2 punktile g saab töödelda isikuandmeid, kui töötlemine on vajalik olulise avaliku huviga seotud põhjustel liidu või liikmesriigi õiguse alusel ning on proportsionaalne saavutatava eesmärgiga, austab isikuandmete kaitse õiguse olemust ja tagatud on sobivad ja konkreetset meetmed andmesubjekti põhiõiguste ja huvide kaitseks.²⁰³

Eesti õiguses IKS eelnõu § 4, 5 ja 6 lõike 1 järgi „võib isikuandmeid andmesubjekti nõusolekuta töödelda ajakirjanduslikul eesmärgil, eelkõige avalikustada meedias, kui selleks on avalik huvi ning see on kooskõlas ajakirjanduseetika põhimõtetega, isikuandmete avalikustamine ei tohi ülemäära kahjustada andmesubjekti õigusi; akadeemilise, kunstilise ja kirjandusliku eneseväljenduse eesmärgil töödelda, eelkõige avalikustada, kui see ei kahjusta ülemäära andmesubjekti õigusi ning teadus-, ajaloouringu või riikliku statistika vajadusteks isikuandmeid töödelda eelkõige pseudonüümitud või samaväärset andmekaitse taset võimaldaval kujul, enne

²⁰⁰ RKHKo 3-3-1-85-15, p 23.

²⁰¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus), ELT L 119, 4.5.2016, p 115.

²⁰² Gundermann, L., Ernits, M., Eesmaa, U., Heinsalu, M. (2005). Euroopa Liidu andmekaitseõigus – andmekaitse ja andmete avaliku juurdepääsu suhtest ning andmekaitse järelevalve olukorrast. – *Juridica*. Nr.8, lk. 514.

²⁰³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus), ELT L 119, 4.5.2016, art 9 lg 2 p g.

isikuandmete üleandmist teadus- või ajaloouringu või riikliku statistika vajadustel töötlemiseks asendatakse isikuandmed pseudonüümitud või samaväärset andmekaitse taset võimaldaval kujul andmetega.²⁰⁴

Määruse (EL) 2016/679 punkti 28 järgi võib isikuandmete pseudonümiseerimine võib vähendada asjaomaste andmesubjektide jaoks ohte ning aidata vastutavatel töötlejatel ja volitatud töötlejatel täita oma andmekaitsekohustusi; „pseudonümiseerimise“ selgesõnaline kasutuselevõtmine määruses (EL) 2016/679 ei ole mõeldud välistama mis tahes muid andmekaitsemeetmeid.²⁰⁵

Samuti määruse (EL) 2016/679 punkti 29 kohaselt selleks et luua stiimuleid pseudonümiseerimise kasutamiseks isikuandmete töötlemisel, peaks samal vastutaval töötlejal olema võimalik kasutada pseudonümiseerimismeetmeid, mis võimaldavad samal ajal üldist analüüsi, kui vastutav töötleja on võtnud tehnilised ja korralduslikud meetmed, mis on vajalikud, et tagada asjaomase andmetöötluse tegemisel käesoleva määruse rakendamine, ning sellise täiendava teabe, mis võimaldab isikuandmeid seostada konkreetse andmesubjektiga, eraldi hoidmise; andmeid töötlev vastutav töötleja peaks tähendama sama vastutava töötleja volitatud isikuid.²⁰⁶

Eeltoodust tuleb järeldada, et avaliku huvi tagamine on tihedalt seotud kaalutlusõiguse rakendamisega. Autor on selles osas seisukohal, et iga riivet füüsilise isiku kui andmesubjekti privaatsusõigusele ei tohi põhjendada avaliku huvi kaitsega. Riive on õigustatud, kui avalik huvi on oluline ja kaalukas teiste andmesubjektide põhiõiguste ja –vabaduste järgimise tõttu.

²⁰⁴ Isikuandmete kaitse seadus¹ eelnõu 616 SE. Kättesaadav:

<https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/e14c5e2f-b684-4aa4-a7dd-ffb76f63f395>, 16. aprill 2018.

²⁰⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus), ELT L 119, 4.5.2016, p 28.

²⁰⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus), ELT L 119, 4.5.2016, p 29.

3. FÜÜSILISE ISIKU OSALUSE SUURENDAMISE VÕIMALUSED ISIKUANDMETE KOGUMISE JA TÖÖTLEMISE PROTSESSIS EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUSE (EL) 2016/679 KONTEKSTIS

Kuna tänapäeval ei ole üksikisiku kui andmesubjektil võimalust isikuandmete kogumise ja töötlemise protsessis täies ulatuses osaleda, on tähtis uurida füüsilise isiku kui andmesubjekti osaluse suurendamise võimalusi isikuandmete kogumise ja töötlemise protsessis määruse (EL) 2016/679 kontekstis, sealhulgas õigust andmete kustutamisele „õigus olla unustatud“ ning andmete ülekandmise õigust.

Määruse (EL) 2016/679 artiklis 17 sätestatud andmete kustutamise õiguse ning artiklis 20 sätestatud andmete ülekandmise õiguse rakendamisel tuleb analüüsida üksikisiku kui andmesubjekti ja teiste isikute kui andmesubjektide õiguste tasakaalu.

3.1. Õigus andmete kustutamisele „õigus olla unustatud“

Õigus andmete kustutamisele mõjutab tunduvalt füüsiliste isikute kui andmesubjektide põhiõiguste tagamist.²⁰⁷

Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikkel 11 sätestab, et igaühel on õigus sõnavabadusele, see õigus kätkeb arvamusevabadust ning vabadust saada ja levitada teavet ja ideid avaliku võimu sekkumiseta ning sõltumata riigipiiridest ning massiteabevahendite vabadust ja mitmekesisust austatakse.²⁰⁸

Õiguse andmete kustutamise rakendamisel ei saa rikkuda teisi põhiõigusi.²⁰⁹

Lahendis Google Spain leidis Euroopa Kohus, et füüsiline isik kui andmesubjekt võib nõuda otsingutelt oma isikuandmete kustutamist tervikuna vastavalt direktiivis 95/46/EÜ sätestatud tingimustele.²¹⁰

Määruse (EL) 2016/679 artikkel 17 lõike 1 sätestab, et andmesubjektil on õigus nõuda, et vastutav töötleja kustutaks põhjendamatu viivitusega teda puudutavad isikuandmed ja vastutav

²⁰⁷ Singleton, S. (2015). Balancing a right to be forgotten with a right to freedom of expression in the wake of Google Spain v. AEPD. - *Ga. J. Int'l & Comp. L.*.

²⁰⁸ Euroopa Liidu põhiõiguste harta - 2012/C 326/02.

²⁰⁹ Singleton, S. (2015). Balancing a right to be forgotten with a right to freedom of expression in the wake of Google Spain v. AEPD. - *Ga. J. Int'l & Comp. L.*.

²¹⁰ Kohtuotsus, 13.5.2005, Google Spain, C-131/12, EU:C:2014:317.

töötleva on kohustatud kustutama isikuandmed põhjendamatu viivitusega, kui kehtib üks järgmistest asjaoludest:

- isikuandmeid ei ole enam vaja sellel eesmärgil, millega seoses need on kogutud või muul viisil töödeldud;
- andmesubjekt võtab töötlemiseks antud nõusoleku tagasi vastavalt määruse (EL) 2016/679 artikli 6 lõike 1 punktile a või artikli 9 lõike 2 punktile a ning puudub muu õiguslik alus isikuandmete töötlemiseks;
- andmesubjekt esitab vastuväite isikuandmete töötlemise suhtes määruse (EL) 2016/679 artikli 21 lõike 1 kohaselt ja töötlemiseks pole ülekaalukaid õiguspäraseid põhjuseid või andmesubjekt esitab vastuväite isikuandmete töötlemise suhtes määruse (EL) 2016/679 artikli 21 lõike 2 kohaselt;
- isikuandmeid on töödeldud ebaseaduslikult;
- isikuandmed tuleb kustutada selleks, et täita vastutava töötleva suhtes kohaldatava liidu või liikmesriigi õigusega ette nähtud juriidilist kohustust;
- isikuandmeid koguti seoses määruse (EL) 2016/679 artikli 8 lõikes 1 osutatud infoühiskonna teenuste pakkumisega.²¹¹

Füüsiliste isikute andmekaitse puudutab andmesubjektide kõiki eluliseid suundi.²¹²

Määruse (EL) 2016/679 punkti 66 kohaselt selleks et tugevdada võrgukeskkonnas õigust olla unustatud, tuleks laiendada õigust andmete kustutamisele, kohustades isikuandmed avaldanud vastutavat töötlevat võtma tarvitusele mõistlikke abinõusid, sealhulgas rakendades tehnilisi meetmeid, et teavitada selliseid isikuandmeid töötlevaid vastutavaid töötlevaid asjaolust, et andmesubjekt taotleb neilt kõnealustele isikuandmetele osutavate linkide või andmekoopiate või -korduste kustutamist ning seda tehes peaks vastutav töötleva võtma mõistlikke meetmeid, võttes arvesse vastutavale töötlejale vastutavale töötlejale kättesaadavat tehnoloogiat ja vahendeid, sealhulgas tehnilisi meetmeid, et teavitada isikuandmeid töötlevaid vastutavaid töötlevaid andmesubjekti taotlusest.²¹³

²¹¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus), ELT L 119, 4.5.2016, art 17 lg 1.

²¹² Korenhof P., Ausloos J., Szekely I., Ambrose M., Sartor G., Leenes R. (2014). Timing the Right to Be Forgotten A study into “time” as a factor in deciding about retention or erasure of data, Paper written by panelists of the “Timing the Right to Be Forgotten” panel at the Computers, Privacy and Data Protection Conference 2014 Panel organized by Paulan Korenhof and the Tilburg Institute for Law. - *Technology, and Society (TILT)*.

²¹³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus), ELT L 119, 4.5.2016, p 66.

Vastavalt määruse (EL) 2016/679 artikli 17 lõikele 3 õigus olla unustatud ei kohaldata sel määral mil isikuandmete töötlemine on vajalik:

- sõna- ja teabevabaduse õiguse teostamiseks;
- selleks, et täita vastutava töötaja suhtes kohaldatava liidu või liikmesriigi õigusega ette nähtud juriidilist kohustust, mis näeb ette isikuandmete töötlemise, või täita avalikes huvides olevat ülesannet või teostada vastutava töötaja avalikku võimu;
- rahvatervise valdkonnas avaliku huviga seotud põhjustel kooskõlas määruse (EL) 2016/679 artikli 9 lõike 2 punktidega h ja i ning määruse (EL) 2016/679 artikli 9 lõikega 3;
- avalikes huvides toimuva arhiveerimise, teadus- või ajaloouringute või statistilisel eesmärgil kooskõlas määruse (EL) 2016/679 artikli 89 lõikega 1 sel määral mil määruse (EL) 2016/679 artikli 17 lõikes 1 osutatud õigus tõenäoliselt muudab sellise töötlemise eesmärgi saavutamise võimatuks või häirib seda suurel määral;
- õigusnõuete koostamiseks, esitamiseks või kaitsmiseks.²¹⁴

Kõige problemaatilisem küsimus on seotud meediaga ning selles valdkonnas puudub Eesti õiguses täpne reguleerimine andmesubjektide isikuandmete avaldamise kohta ning on selles kontekstis väga raske andmesubjektide isikuandmeid kindlustada ning ajakirjanduse valdkonnas toimub intensiivselt automatiseeritud töötlemine, mis toob kaasa andmesubjektide privaatsusõiguse riive.²¹⁵

Sõna- ja teabevabaduse õiguse teostamise mõttes tuleb märkida, et määruse (EL) 2016/679 punkti 153 kohaselt liikmesriikide õiguses tuleks omavahel viia vastavusse eeskirjad, mis reguleerivad sõna- ja teabevabadust, sealhulgas ajakirjanduslikku, akadeemilist, kunstilist või kirjanduslikku eneseväljendust, ja käesoleva määruse kohane õigus isikuandmete kaitsele, juhul kui isikuandmeid töödeldakse üksnes ajakirjanduslikul eesmärgil või akadeemilise, kunstilise või kirjandusliku eneseväljenduse eesmärgil, tuleks vajaduse korral kohaldada erandeid või vabastusi käesoleva määruse teatavatest sätetest, et viia omavahel vastavusse isikuandmete kaitse õigus ning sõna- ja teabevabadus, mis on sätestatud harta artikliga 11.²¹⁶

Eesti õiguses IKS eelnõu § 6 lõike 3 sätestab, et „teadus- või ajaloouringu või riikliku statistika vajadusteks andmesubjekti nõusolekuta tema kohta käivate andmete töötlemine andmesubjekti tuvastamist võimaldaval kujul on lubatud üksnes juhul, kui on täidetud järgmised tingimused:

²¹⁴ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus), ELT L 119, 4.5.2016.

²¹⁵ Ots, K. (2008). Üksikisiku seisund meedia suhtes ning vastulause esitamise õigus. – *Juridica*. Nr.2, 102.

²¹⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus), ELT L 119, 4.5.2016, p 153.

- pärast tuvastamist võimaldavate andmete eemaldamist ei ole andmetöötluse eesmärgid enam saavutatavad või oleks neid ebamõistlikult raske saavutada;
- teadus- või ajaloouringu teostaja või riikliku statistika tegija hinnangul on selleks ülekaalukas avalik huvi;
- töödeldavate isikuandmete põhjal ei muudeta andmesubjekti kohustuste mahtu ega kahjustata muul viisil ülemäära andmesubjekti õigusi.²¹⁷

Määruse (EL) 2016/679 punkti 159 kohaselt teadusuuringute eesmärk peaks hõlmama ka rahvatervise valdkonnas avalikust huvist lähtuvalt tehtud uuringuid, teadusuuringute eesmärgil isikuandmete töötlemise eripära arvessevõtmiseks tuleks kohaldada eritingimusi eelkõige seoses isikuandmete avaldamise või muul viisil avalikustamisega teadusuuringute eesmärgi kontekstis ning kui teadusuuringute tulemus eelkõige tervishoiu kontekstis loob aluse täiendavateks meetmeteks andmesubjekti huvides, tuleks nende meetmete suhtes kohaldada määruse (EL) 2016/679 üldiseid eeskirju.²¹⁸

Andmesubjekti isikuandmete automatiseeritud töötlemine mängib olulist rolli tervishoiu valdkonnas, sealhulgas on oluline automatiseeritult kogutud ja töödeldud andmesubjekti isikuandmete hoidmine ja säilitamine tervishoiu andmebaasides ning antud andmete edasi kasutamine.²¹⁹

Määruse (EL) 2016/679 punkt 52 sätestab, et isikuandmete eriliikide töötlemise keelust peaks olema lubatud kõrvale kalduda ka juhul, kui see on sätestatud liidu või liikmesriigi õiguses, ja eeldusel, et kehtestatakse asjakohased kaitsemeetmed, et kaitsta isikuandmeid ja muid põhiõigusi, kui see on avalikes huvides, eelkõige isikuandmete töötlemine tööõiguse, sotsiaalkaitseõiguse, sealhulgas pensionide valdkonnas ning terviseturbe, -seire ja hoiatamisega seotud eesmärkidel, nakkushaiguste ennetamine ja tõrje ning muud tõsised terviseohud.²²⁰

Eesti õiguses TTKS § 4¹ lõike 2 kohaselt haiglas viibiva andmesubjekti terviseseisundit kajastavate andmete edastamine või nendele juurdepääs on lubatud tema lähedastele, välja arvatud juhul, kui

- andmesubjekt on andmetele juurdepääsu või nende edastamise keelanud;

²¹⁷ Isikuandmete kaitse seadus¹ eelnõu 616 SE. Kättesaadav:

<https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/e14c5e2f-b684-4aa4-a7dd-ffb76f63f395>, 16. aprill 2018.

²¹⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus), ELT L 119, 4.5.2016, p 159.

²¹⁹ Iius, T. (2005). Andmesubjekti osaluse põhimõtte Euroopa Nõukogu konventsioonide ning Euroopa Inimõiguste Kohtu lahendite valguses. – *Juridica*. Nr.8, lk. 521.

²²⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus), ELT L 119, 4.5.2016, p 52.

- uurimist teostav organ on andmetele juurdepääsu või nende edastamise keelanud kuriteo tõkestamise, kurjategija tabamise või kriminaalmenetluses tõe väljaselgitamise huvides.²²¹

Tervise ja kõlbluse kindlustamine on väga oluline isikuandmete kaitse töötlemise kontekstis, kui tervisega seotud andmekaitse on silmanähtav, siis kõlblusega seotud isikuandmete kaitse on ebaselge ning pole arusaadav, kuidas kõlbluse kindlustamist reguleerida.²²²

Tervishoiualases tegevuses on andmesubjektide isikuandmete terviklikkuse tagamine eriti oluline negatiivsete tagajärgede välistamiseks, selles kontekstis tuleb andmesubjektide isikuandmeid korrektselt säilitada ja õigesti kontrollida.²²³

Määruse (EL) 2016/679 punkt 54 sätestab, et isikuandmete eriliike võib olla vaja töödelda avalikes huvides rahvatervisega seotud valdkondades ilma andmesubjekti nõusolekuta, sellisel töötlemisel tuleks kohaldada sobivaid ja konkreetseid meetmeid, et kaitsta füüsiliste isikute õigusi ja vabadusi; selles kontekstis tuleks mõistet „rahvatervis“ tõlgendada vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusele (EÜ) nr 1338/2008 (1), mille kohaselt rahvatervis on kõik tervisega seotud asjaolud, nimelt tervislik seisund, sealhulgas haigestumus ja puuded, tervislikku seisundit mõjutavad tegurid, tervishoiualased vajadused, tervishoiule eraldatud vahendid, tervishoiuteenuse osutamine ja selle üldine kättesaadavus, samuti kulutused tervishoiule ja selle rahastamine ning suremuse põhjused.²²⁴

IKS eelnõu § 20 lõike 1 kohaselt on kavas, et „on keelatud teha üksnes automatiseeritud töötlusel põhinevat otsust, sealhulgas profiilianalüüsi, kui see toob andmesubjektile kaasa teda puudutavaid kahjulikke õiguslikke tagajärgi või avaldab talle muud märkimisväärset mõju. Sellise otsuse võib teha, kui otsuse tegemine on lubatud seadusega, milles on sätestatud asjakohased meetmed andmesubjekti õiguste ja vabaduste ning õigustatud huvide kaitseks.“²²⁵

Tervishoiuteenusega seotud andmekaitse ei ole Eesti õiguses selgelt ja rangelt reguleeritud ning oluliseks on selles kontekstis Euroopa Liidu õiguse regulatsiooni kasutamine.²²⁶

Määruse (EL) 2016/679 punkti 53 järgi tugevamat kaitset väärivate isikuandmete eriliike tuleks töödelda üksnes tervisega seotud eesmärkidel, kui need eesmärgid on vaja saavutada füüsiliste

²²¹ TTKS RT I, 28.12.2017, 54.

²²² Männiko, M. (2011). *Õigus privaatsusele ja andmekaitse*. Tallinn: Juura, lk. 151.

²²³ Nõmper, A., Sootak, J. (2007). *Meditsiiniõigus*. Tallinn: Juura, lk. 101.

²²⁴ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus), ELT L 119, 4.5.2016, p 54.

²²⁵ Isikuandmete kaitse seadus¹ eelnõu 616 SE. Kättesaadav:

<https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/e14c5e2f-b684-4aa4-a7dd-ffb76f63f395>, 16. aprill 2018.

²²⁶ Nõmper, A., Sootak, J. (2007). *Meditsiiniõigus*. Tallinn: Juura, lk. 93.

isikute ja kogu ühiskonna hüvanguks, eelkõige tervishoiu- või sotsiaaltoetuste ja -süsteemide juhtimise kontekstis.²²⁷

Tervisekaitsega seotud isikuandmete töötlemise kontekstis on aluseks isiku selge nõusoleku saamine, selgitamiskohustus on eriti tähtis andmesubjekti delikaatsete andmete kogumiseks ja töötlemiseks ning säilitamiseks.²²⁸

Euroopa Kohus on oma otsuses märkinud, et kui on vaja tõendada andmesubjekti andmete riivet, siis ei ole oluline, kas sekkumine on seotud delikaatsete andmetega või muu isikuandmetega, sest üldjuhul iga riive kahjustab andmesubjektide põhiõigusi.²²⁹

Määruse (EL) 2016/679 artikli 9 lõike 1 järgi on keelatud töödelda isikuandmeid, millest ilmneb rassiline või etniline päritolu, poliitilised vaated, usulised või filosoofilised veendumused või ametiühingusse kuulumine, geneetilisi andmeid, füüsilise isiku kordumatuks tuvastamiseks kasutatavaid biomeetrilisi andmeid, terviseandmeid või andmeid füüsilise isiku seksuaalelu ja seksuaalse sättumuse kohta.²³⁰

Euroopa Kohus on märkinud delikaatsete isikuandmete töötlemise osas, et tervishoiu valdkonna kontekstis on delikaatsete andmete mõiste seotud vaimsete ja füüsiliste nüanssidega.²³¹

Seega nõuab tervisekaitsega seotud isikuandmete töötlemine isiku konkreetset ja selget nõusolekut ning registreerimise kohustust.²³²

Määruse (EL) 2016/679 punkti 63 kohaselt selleks et olla töötlemisest teadlik ja kontrollida selle seaduslikkust, peaks andmesubjektil olema õigus tutvuda isikuandmetega, mis on tema kohta kogutud, ja seda õigust lihtsalt ja mõistlike ajavahemike järel kasutada, see hõlmab andmesubjektide õigust tutvuda oma terviseandmetega, näiteks oma tervisekaardile kantud andmetega, mis sisaldab sellist teavet nagu diagnoos, arstliku läbivaatuse tulemus, raviarstide hinnangud ning mis tahes teostatud ravi ja sekkumised ning igal andmesubjektil peaks seega olema õigus teada eelkõige isikuandmete töötlemise eesmärgi, võimaluse korral isikuandmete töötlemise ajavahemikku, isikuandmete vastuvõtjaid, isikuandmete automaatse töötlemise

²²⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus), ELT L 119, 4.5.2016, p 53.

²²⁸ Matjus, M., Haamer, M. (2014). E-tervis. Millistel tingimustel võib edastada patsiendi terviseandmeid Euroopa Liidu teise liikmesriiki? – *Juridica*. Nr.5, lk. 363.

²²⁹ Kohtuotsus, 20.5.2003, Österreichischer Rundfunk jt, C-465/00, EU:C:2003:294, punkt 75.

²³⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus), ELT L 119, 4.5.2016, art 9 lg 1.

²³¹ Kohtuotsus, 3.12.2015, CN v Parliament, T-343/13, EU:T:2015:926

²³² Nõmper, A., Sootak, J. (2007). *Meditsiiniõigus*. Tallinn: Juura, lk. 101.

loogikat ja sellise töötlemise võimalikke tagajärgi (vähemalt juhul kui töötlemine põhineb profiilialalüüsil) ning saada eelneva kohta teate.²³³

Tervisekaitsega seotud isikuandmete töötlemise kontekstis on oluliseks kaalutusõiguse ja proportsionaalsuse põhimõtete range rakendamine, andmesubjekti delikaatsete andmete töötlemine peab toimuma konkreetsest kaalukast eesmärgist lähtuvalt ning andmesubjekti andmete edastamise kontekstis on tähtis kaalutleda, kas edastada konkreetse isikuga seotud andmed või anonüümsed andmed, on selles kontekstis oluline, kas andmete edastamise vajalikkus on seotud andmesubjekti identifitseerimisega või mitte.²³⁴

Tervisekaitse valdkond on seotud isikuandmete töötlemisega ilma andmesubjekti nõusolekuta ning see toimub põhjusel, et enamlikel juhtudel puudub võimalus patsiendilt konkreetse ja selge nõusoleku saamine isikuandmete kaitse seaduse kontekstis.²³⁵

Andmesubjekti tervisekaitse kontekstis on tekkinud kantavate seadmetega kasutamisega seotud problemaatika; tehniliste lahenduste kasutamine võimaldab efektiivselt patsientide isikuandmeid koguda ja analüüsida, aga selles kontekstis on olemas probleem, mis on seotud andmesubjekti terviseandmete säilitamisega ja edasi kasutamisega; Euroopa seadusandluses puudub täpne õiguslik mehhanism andmesubjekti automatiseeritud terviseandmete kaitseks ja nende kindlustamiseks erinevate kolmandate isikute rünnakute eest, selline andmesubjektide terviseandmete ebaseaduslik kasutamine võib mõjutada negatiivselt inimese tervist ja elu.²³⁶

Määruse (EL) 2016/679 punkt 157 sätestab, et registritest saadava teabe sidumise teel võivad teadlased saada uusi väärtuslikke teadmisi näiteks selliste laialtlevinud terviseseisundite kohta nagu südame-veresoonkonna haigused, vähk ja depressioon jne, registrite alusel saab uuringutulemusi parendada, kuna need saadakse suuremast valimist; sotsiaalteaduste valdkonnas võimaldavad registritel põhinevad teadusuuringud teadlastel saada olulisi teadmisi paljude sotsiaalsete tingimuste nagu näiteks töötus, ja haridus pikaajalisest vastavusest muude elutingimustega; registrite alusel saadud uuringutulemused annavad usaldusväärseid ja kvaliteetseid teadmisi, mis võivad olla aluseks teadmispõhise poliitika sõnastamisele ja rakendamisele, parandada paljude inimeste elukvaliteeti ja suurendada sotsiaalteenuste tõhusust;

²³³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus), ELT L 119, 4.5.2016, p 63.

²³⁴ Matjus, M., Haamer, M. (2014). E-tervis. Millistel tingimustel võib edastada patsiendi terviseandmeid Euroopa Liidu teise liikmesriiki? – *Juridica*. Nr.5, lk. 365.

²³⁵ Matjus, M., Haamer, M. (2014). E-tervis. Millistel tingimustel võib edastada patsiendi terviseandmeid Euroopa Liidu teise liikmesriiki? – *Juridica*. Nr.5, lk. 367.

²³⁶ *Kantavad seadmed ja privaatsus*. Andmekaitse Inspektsioon. Kättesaadav: http://www.aki.ee/sites/www.aki.ee/files/elfinder/article_files/Juhised/Juhis-kantavad%20seadmed%20ja%20privaatsus.pdf, 09. november 2015.

teadusuuringute hõlbustamiseks võib isikuandmeid töödelda teadusuuringute eesmärgil, mille suhtes kohaldatakse asjakohaseid tingimusi ja kaitsemeetmeid, mis on sätestatud liidu või liikmesriigi õiguses.²³⁷

Kuna tervisekaitse valdkond on seotud suurte riskidega, on kriitiliselt oluline isikuandmete kaitsega seotud turvameetmete kasutamine.²³⁸

Eesti õiguses TTKS § 59³ lõike 5¹ kohaselt Sotsiaalministeeriumi tervisestatistika andmete analüüsiga tegeleval ametnikul ja Sotsiaalministeeriumi hallatava asutuse tervisestatistikat tegeval töötajal on tervisepoliitika juhtimiseks ja rahvusvaheliste kohustuste täitmiseks vajalike ülevaadete, analüüside ja tervisestatistika tegemiseks juurdepääs järgmistele tervise infosüsteemis olevatele patsiendi isikuandmetele viisil, mis ei võimalda patsiendi tuvastamist:

- andmed patsiendi isiku kohta;
- andmed tervishoiuteenuse osutaja kohta;
- andmed statsionaarse tervishoiuteenuse kohta;
- andmed ambulatoorse, sealhulgas päevaravi tervishoiuteenuse kohta;
- andmed diagnooside kohta;
- andmed patsiendi tervislikku seisundit kirjeldavate näitajate kohta;
- andmed ravimite kohta;
- andmed tehtud operatsioonide, analüüside, uuringute ja protseduuride kohta.²³⁹

Tervisekaitse tagamine peab olema kooskõlas andmesubjektide delikaatsete isikuandmete kaitsega. Selles mõttes on tähtis märkida, et tervisekaitse valdkonna raames võib riive olla minimaalne.

Samuti kaasinimeste õiguste ja vabaduste kaitse on tihedalt seotud kaalutusõiguse kasutamisega avaliku huvi tagamise ja privaatsusõiguse austamise osas. Isikuandmetesse sekkumine peab olema põhjendatud ja proportsionaalne ning minimaalne.

Andmesubjekti osaluse piiramine kaasinimeste õiguste ja vabaduste kaitseks kontekstis on olemas tunduv EIK kohtuotsust: *Gaskin vs. Ühendkuningriik*²⁴⁰.

Kaasuses *Gaskin vs. Ühendkuningriik* pööras EIK tähelepanu sellele, et avalik huvi prevaleerib selles kontekstis üksikisiku huvi üle, sealhulgas konfidentsiaalsuse tagamine on eriti oluline isikuandmete hoidmise kontekstis.²⁴¹

²³⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus), ELT L 119, 4.5.2016, p 157.

²³⁸ Nõmper, A., Sootak, J. (2007). *Meditsiiniõigus*. Tallinn: Juura, lk. 101.

²³⁹ TTKS RT I, 28.12.2017, 54.

²⁴⁰ *Gaskin v. The United Kingdom*, no. 10454/83, 07.07.1989.

Kohtuostus *Gaskin vs. Ühendkuningriik* on kahemõtteline. Avaliku huvide prioriteetsus eraisiku huvide üle konfidentsiaalsuse tagamise kontekstis ei ole proportsionaalselt tasakaalustatud.²⁴²

Eesti õiguses Riigikohtu halduskolleegium on oma otsuses märkinud, et isikuandmete kasutamine peab olema rangelt kooskõlas õigustatud huvidega ning isikuandmete kasutamine ei pea kaasa tooma privaatsusõiguse kahjustamist.²⁴³

Niisiis tuleb järeldada, et rakendades „õiguse olla unustatud“ ei tohi rikkuda teiste füüsilise isikute kui andmesubjektide õigusi. Lähtudes andmete kustutamise õiguse ülaltoodud kohaldamise eranditest, tuleb märkida, et see õigus on subjektiivne, sealhulgas tuleb igal konkreetsel juhul kaalutleda avaliku huvi ja füüsiliste isikute kui andmesubjektide privaatsuse piire.

3.2. Andmete ülekandmise õigus

Määruse (EL) 2016/679 artikli 20 lõike 1 kohaselt on andmesubjektil õigus saada teda puudutavaid isikuandmeid, mida ta on vastutavale töötlejale esitanud, struktureeritud, üldkasutatavas vormingus ning masinloetaval kujul ning õigus edastada need andmed teisele vastutavale töötlejale, ilma et vastutav töötleja, kellele kõnealused isikuandmed on esitatud, seda takistaks, kui:

- töötlemine põhineb määruse artikli 6 lõike 1 punktis a või määruse artikli 9 lõike 2 punktis a osutatud nõusolekul või määruse artikli 6 lõike 1 punktis b osutatud lepingul;
- töödeldakse automatiseeritult.²⁴⁴

Määruse (EL) 2016/679 artikkel 6 sätestab, et isikuandmete töötlemine on seaduslik ainult juhul, kui on täidetud vähemalt üks järgmistest tingimustest, ning sellisel määral, nagu see tingimus on täidetud: andmesubjekt on andnud nõusoleku töödelda oma isikuandmeid ühel või mitmel konkreetsel eesmärgil; isikuandmete töötlemine on vajalik andmesubjekti osalusel sõlmitud lepingu täitmiseks või lepingu sõlmimisele eelnevate meetmete võtmiseks vastavalt andmesubjekti taotlusele ning tuginedes määruse artiklile 9 andmesubjekt on andnud selgesõnalise nõusoleku nende isikuandmete töötlemiseks ühel või mitmel konkreetsel

²⁴¹ Wildhaber, L., Diggelmann, O., Ernits, M., Paliale, H. (2007). Euroopa inimõiguste konventsioon ja eraelu kaitse. Uuemad arengusuunad. – *Juridica*. Nr.1, lk. 5.

²⁴² Männiko, M. (2011). *Õigus privaatsusele ja andmekaitse*. Tallinn: Juura, lk. 52.

²⁴³ RKHKo 3-3-1-57-03, p 21.

²⁴⁴ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus), ELT L 119, 4.5.2016, art 20 lg 1.

eesmärgil, välja arvatud juhul, kui liidu või liikmesriigi õiguse kohaselt ei saa andmesubjekt määruse artikli 9 lõikes 1 nimetatud keeldu tühistada.²⁴⁵

Samuti kui isikuandmeid töödeldakse seaduse alusel või avaliku võimu teostamise huvides, sel juhul määruse (EL) 2016/679 artikkel 20 ei rakenda.

Tuleb ka märkida, et määruse (EL) 2016/679 punkti 156 kohaselt peaksid liikmesriigid peaksid kehtestama asjakohased kaitsemeetmed isikuandmete töötlemisele, mis toimub avalikes huvides toimuva arhiveerimise, teadus- ja ajaloouringute või statistilisel eesmärgil ning liikmesriikidel peaks olema õigus määrata konkreetsetel tingimustel ja andmesubjektidele mõeldud asjakohaste kaitsemeetmete olemasolul spetsifikatsioonid ja erandid seoses teabenõuetega, õigusega andmeid parandada ja kustutada, õigusega olla unustatud, andmete töötlemise piiranguga ja andmete ülekandmise õigusega ning õigusega esitada vastuväiteid isikuandmete töötlemisel, mis toimub avalikes huvides toimuva arhiveerimise, teadus- ja ajaloouringute või statistilisel eesmärgil.²⁴⁶

Niisiis tuleb järeldada, et andmete ülekandmise õiguse rakendamisel esineb märgatav tehniline problemaatika. Konkreetselt Määruse (EL) 2016/679 artikli 20 lõike 2 räägib sellest, kui andmesubjekt kasutab määruse artikli 20 lõike 1 kohaselt andmete ülekandmise õigust, on tal õigus nõuda, et vastutav töötleja edastab andmed otse teisele vastutavale töötlejale, kui see on tehniliselt teostatav.²⁴⁷ Andmete ülekandmise õiguse rakendamine toob kaasa ka standardiseerimise ja füüsiliste isikute kui andmesubjektide isikustamise tõrked.

²⁴⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus), ELT L 119, 4.5.2016, art 6.

²⁴⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus), ELT L 119, 4.5.2016, p 156.

²⁴⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus), ELT L 119, 4.5.2016, art 20 lg 2.

KOKKUVÕTE

Käesolevas magistritöös uuris füüsilise isiku kui andmesubjekti osaluse suurendamist isikuandmete kogumise ja töötlemise protsessis, sealhulgas seda, kuidas Euroopa Liidu õigus, eelkõige Euroopa Liidu andmekaitse reformi raames, kaitseb füüsilise isiku kui andmesubjekti privaatsusõigust, ning jõudis järeldusele, et füüsilise isiku kui andmesubjekti osaluse suurendamisel ei saa rikkuda teiste füüsiliste isikute kui andmesubjektide õigusi.

Magistritöö eesmärgiks oli uurida, kuidas ja milliste kriteeriumide alusel saab riik piirata füüsilise isiku kui andmesubjekti osalust isikuandmete kogumisel ja töötlemisel ning kuidas sel juhul seaduslik regulatsioon isikuandmeid kaitseb, ning analüüsida üksikisiku kui andmesubjekti ja teiste isikute kui andmesubjektide õiguste tasakaalu isikuandmete kogumisel ja töötlemisel.

Käesolevas magistritöös otsisin vastust järgnevale uurimisküsimusele: kas Euroopa Liidu õigus võimaldab suurendada füüsilise isiku kui andmesubjekti osalust isikuandmete kogumise ja töötlemise protsessis, rõhudes Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusele (EL) 2016/679 füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus) ning Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiivile (EL) 2016/680, mis käsitleb füüsiliste isikute kaitset seoses pädevates asutustes isikuandmete töötlemisega süütegude tõkestamise, uurimise, avastamise ja nende eest vastutusele võtmise või kriminaalkaristuste täitmisele pööramise eesmärgil ning selliste andmete vaba liikumist ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu raamotsus 2008/977/JSK.

Käesoleva magistritöö hüpotees, et füüsilise isiku kui andmesubjekti osaluse suurendamisel ei tohi rikkuda teiste füüsiliste isikute kui andmesubjektide õigusi, leidis kinnitust.

Käesolevas magistritöös jõudis järeldusele, et füüsilise isiku kui andmesubjekti privaatsusõigus on kaitstud Euroopa Liidu õigusaktidega. Privaatsusõigus ei ole siiski absoluutne, sealhulgas tuleb füüsilise isiku kui andmesubjekti isikuandmete kogumisel ja töötlemisel arvestada eranditega, mis on kehtestatud näiteks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2016/679 füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta. Lähtudes ülaltoodud määruses sätestatud isikuandmete töötlemise põhimõtetest tuleb märkida, et füüsilise isiku kui andmesubjekti osaluse piiramine isikuandmete kogumisel ja töötlemisel ehk privaatsusõiguse riive peab kõigepealt toimuma kooskõlas seadusega, teisisõnu peab see omama õigustatud eesmärki ja alust ning tagatise ja piisavat kontrolli andmesubjekti isikuandmete töötlemise üle.

Majandusliku heaolu tagamise kontekstis jõudis magistritöö järeldusele, et uus andmekaitsemäärus tunduvalt suurendab võimalusi ja mehhanisme füüsilise isiku kui andmesubjekti osaluseks isikuandmete kogumisel ja töötlemisel ning tagab piisava kaitse andmesubjekti isikuandmete automatiseeritud töötlemisel. Selles osas on eriti tähtis ära märkida määrusega 2016/679 sätestatud läbipaistvuse põhimõte, mis puudutab füüsiliste isikute kui andmesubjektide teavitamist nende kohta isikuandmete kogumisest ja töötlemisest. Piirangute kehtestamine on õigustatud kooskõlas isikuandmete töötlemise põhimõtetega ning kaaluka avaliku huviga.

Samuti jõudis käesolev magistritöö järeldusele, et riigi julgeolek, riigikaitse ja avalik julgeolek on tihedalt seotud intensiivsete ja erineva sisuga meetmetega füüsiliste isikute kui andmesubjektide isikuandmete kogumiseks ja töötlemiseks. Julgeoleku tagamine peab toimuma kooskõlas andmesubjektide põhiõiguste ja –vabaduste järgimisega ning tuginema direktiivis 2016/680 sätestatud isikuandmete töötlemise põhimõtetele. Selles osas tuleb ära märkida, millises ulatuses saavad pädevad asutused koguda ja töödelda füüsiliste isikute kui andmesubjektide isikuandmeid. Piirangute kehtestamisel on tähtis, mis põhjusel ja õiguspärasel eesmärgil pädev asutus andmesubjektide isikuandmeid kogub, töötleb ja säilitab ning nende turvalisuse üle kontrolli tagab. Julgeoleku tagamise kontekstis on andmesubjekti osaluse piiramine isikuandmete kogumisel ja töötlemisel õigustatud, sest füüsilise isiku kui andmesubjekti osaluse suurendamisel ei saa rikkuda teiste füüsiliste isikute kui andmesubjektide õigusi.

Käesoleva magistritöö uurimisprobleem puudutas avaliku huvi ja füüsiliste isikute kui andmesubjektide privaatsuse piire ning käesolevas magistritöös jõudis autor järeldusele, et avaliku huvi tagamine on tihedalt seotud kaalutusõiguse rakendamisega. Magistritöö autor on selles osas seisukohal, et igat riivet füüsilise isiku kui andmesubjekti privaatsusõigusele ei tohi põhjendada avaliku huvi kaitsega. Riive on õigustatud, kui avalik huvi on oluline ja kaalukas teiste andmesubjektide põhiõiguste ja –vabaduste järgimise tõttu.

Kuna tänapäeva maailmas puudub üksikisiku kui andmesubjektil võimalus isikuandmete kogumise ja töötlemise protsessis täies ulatuses osaleda, oli tähtis uurida füüsilise isiku kui andmesubjekti osaluse suurendamise võimalusi isikuandmete kogumise ja töötlemise protsessis määruse (EL) 2016/679 kontekstis, sealhulgas õigust andmete kustutamisele „õigus olla unustatud“ ning andmete ülekandmise õigust. Määruse (EL) 2016/679 artiklis 17 sätestatud õigus andmete kustutamise õiguse ning artiklis 20 sätestatud andmete ülekandmise õiguse

rakendamisel analüüsis käesolev magistr töö üksikisiku kui andmesubjekti ja teiste isikute kui andmesubjektide õiguste tasakaalu.

Käesolevas magistr töö joudis autor järeldusele, et rakendades „õigust olla unustatud“ ei tohi rikkuda teiste füüsiliste isikute kui andmesubjektide õigusi. Lähtudes õiguse andmete kustutamisele õiguse kohaldamise eranditest, tuleb märkida, et see õigus on subjektiivne, sealhulgas tuleb igal konkreetsel juhul kaalutleda avaliku huvi ja füüsiliste isikute kui andmesubjektide privaatsuse piire. Andmete ülekandmise õiguse rakendamisel eksisteerib tehniline probleem. Konkreetselt Määruse (EL) 2016/679 artikli 20 lõike 2 räägib sellest, kui andmesubjekt kasutab määruse artikli 20 lõike 1 kohaselt andmete ülekandmise õigust, on tal õigus nõuda, et vastutav töötaja edastab andmed otse teisele vastutavale töötlejale, kui see on tehniliselt teostatav.²⁴⁸ Samuti toob andmete ülekandmise õiguse rakendamine kaasa standardiseerimise ja füüsiliste isikute kui andmesubjektide isikustamise tõrked.

Kuna riigi julgeoleku, majanduse ja tervisekaitse küsimuste lahendamise puudutab füüsiliste isikute kui andmesubjektide isikuandmete kogumist ja töötlemist, tuleb nendes valdkondades arvesse võtta sekkumiste proportsionaalsuse kriteeriumeid, sealhulgas seda, millistel juhtudel piiratakse füüsilise isiku kui andmesubjekti osalust isikuandmete kogumise ja töötlemise protsessis.

²⁴⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus), ELT L 119, 4.5.2016, art 20 lg 2.

SUMMARY

INCREASING THE PARTICIPATION OF A NATURAL PERSON AS A DATA SUBJECT IN THE PROCESS OF COLLECTING AND PROCESSING OF PERSONAL DATA

Aleksei Ivanov

In the present Master's Thesis an increase in the participation of natural persons as a data subjects in the process of collecting and processing data has been researched, including the ways the Estonian legislation and the legislation of the European Union, especially within the frames of the data protection reform, are protecting the right to personal integrity of natural persons as data subjects, and the conclusion has been made that while increasing the participation of a natural person as a data subject, the rights of other natural persons as data subjects must not be violated.

The purpose of the Master's Thesis is to study how and on the basis of which criteria the state can limit the participation of a natural person in the process of collecting and processing his or her personal data, and how, in this case, the legal regulation protects personal data, and also to analyse the balance between the rights of an individual as a data subject and the rights of other persons as data subjects in the process of collecting and processing personal data.

The author of the present Master's Thesis has been looking for the answers to the following research questions: whether the Estonian legislation and the legislation of the European Union enable natural persons as data subjects to increase their participation in the process of collecting and processing personal data, with a special emphasis on the Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation), and on the Directive (EU) 2016/680 of the European Parliament and of the Council on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data by competent authorities for the purposes of the prevention, investigation, detection or prosecution of criminal offences or the execution of criminal penalties, and on the free movement of such data, and repealing Council Framework Decision 2008/977/JHA.

The hypothesis put forward in the present Master's Thesis has been that while increasing the participation of a natural person as a data subject, the rights of other natural persons as data subjects must not be violated, which has been confirmed.

The author of the present Master's Thesis has come to a conclusion that the right to physical integrity of natural persons is protected by legal acts both in Estonia and in the European Union on the whole. However, the right to physical integrity is not absolute, including the fact that we should consider exceptions that exist with regard to the process of collecting and processing the personal data of a natural person as a data subject, which, for example, have been established by the Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data. Proceeding from the principles of processing of personal data mentioned above, established in the Regulation, it should be pointed out that limiting the participation of a natural person as a data subject in the process of collecting and processing personal data, or the impact on the right for physical integrity, must first of all take place in accordance with the law, or, in other words, there should be a justified purpose to it as well as grounds and warranties, and sufficient control over the processing of personal data of a data subject should be exercised.

Within the context of financial well-being, the author of the thesis has come to a conclusion that the new data protection regulation could increase the number of opportunities for and mechanisms of participation in the process of collecting and processing of personal data of a natural person as a data subject and ensure sufficient protection throughout the automatic processing of personal data of a data subject. To this extent, it is of prime importance to mention the principle of transparency established by the Regulation (EU) 2016/679, which is related to the notification of natural persons as data subjects about collecting and processing of their personal data. The establishment of restrictions is justified in accordance with the principles of processing of personal data and significant public interest.

Besides, the author of the present Master's Thesis has come to a conclusion that homeland security, national defense, and public security are closely related to intensive collection and processing of personal data of natural persons, as data subjects, of different types and using a number of measures. The provision of homeland security should take place while respecting the basic rights and freedoms of data subjects, and based on the principles of processing of personal data established in the Directive (EU) 2016/680. To this extent, the extent, to which competent authorities can collect and process personal data of natural persons as data subjects should be taken into account. While establishing restrictions, it is important, for which reasons and

legitimate purposes a competent authority is collecting, processing, storing, and exercising control over the safety of personal data of data subjects. Within the context of provision of homeland security, the limitation of participation of a data subject in the process of collecting and processing of personal data is justified, since while increasing the participation of a natural person as a data subject, the rights of other natural persons as data subjects must not be violated.

The research problem put forward in the present Master's Thesis has been dealing with the public interest and the limits of privacy of natural persons as data subjects, and the author of the present Master's Thesis has come to a conclusion that the provision of public interest is closely related to the implementation of the right of discretion. To this extent, the author of the Master's Thesis believes that every single impact on the right of a natural person as a data subject to physical integrity must not be justified by the protection of public interests. This kind of impact is justified if public interest is significant and substantial, while paying due respect to basic rights and freedoms of other data subjects.

Since in the modern world individuals as data subjects do not have an opportunity to participate in the process of collecting and processing of their personal data to a full extent, it was important to research the opportunities for increasing the participation of natural persons as data subjects in the process of collecting and processing data within the context of the Regulation (EU) 2016/679, including the right to the erasure of the data, "the right to be forgotten", and the right to data portability. In terms of implementation of the right to erasure, established in the Article 17 of the Regulation (EU) 2016/679, and the right to data portability, established in the Article 20, the author of the present Master's Thesis has analysed the balance between the rights of an individual as a data subject and the rights of other persons as data subjects.

The author of the present Master's Thesis has come to a conclusion that upon the implementation of "the right to be forgotten" the rights of other natural persons as data subjects must not be violated. Proceeding from the exceptions that exist in terms of the application of the right to the erasure of data, it should be pointed out that this right is subjective, including the fact that in every particular case the public interests as well as the limits of privacy of a natural person as a data subject should be considered. As for the right to data portability, there is a noticeable technical problem. Besides, the implementation of the right to data portability can sometimes mean failures in terms of standardization and identification of natural persons as data subjects.

Since the resolution of the issues related to homeland security, economy, and public health care will definitely have an impact on the processes of collecting and processing of personal data of natural persons as data subjects, the proportionality criteria of such interventions in relevant

fields should be taken into consideration, including the cases, in which the participation of natural persons as data subjects in the processes of collecting and processing of their personal data is being limited.

KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

Teadusraamatud

1. Männiko, M. (2011). *Õigus privaatsusele ja andmekaitse*. Tallinn: Juura.
2. Annus, T. (2006). *Riigiõigus*. Tallinn: Juura.
3. Juurvee, I. (2013). *Riigisaladuse kaitse Eesti Vabariigis 1918-1940*. Tartu: University of Tartu Press.
4. Nõmper, A., Sootak, J. (2007). *Meditsiiniõigus*. Tallinn: Juura.
5. Maruste, R. (2004). *Konstitutsionalism ning põhiõiguste ja -vabaduste kaitse*. Tallinn: Juura.
6. Madise, Ü., Aaviksoo, B., Kalmo, H., Mälksoo, L., Narits, R., Pruuks, P., Vinkel, P. (2012). *Eesti Vabariigi põhiseadus: kommenteeritud väljaanne*. Tallinn: Juura.

Teadusartiklid

7. Kergandberg, E. (2005). Natuke privaatsusest ja mõnevõrra enam selle jälitustegevuslikust riivist isikuandmeid töötleva Eesti avaliku võimu poolt. – *Juridica*. Nr.8.
8. Hansen, T. (2014). Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika kohtuotsustes isikuandmete avaldamisel. – *Juridica*. Nr. 4.
9. Pilving, I. (2005). Õigus isikuandmete kaitsele. – *Juridica*. Nr. 8.
10. Tupay, P. K. Mikiver, M. (2015). E-riik ja põhiõigused. – *Juridica*. Nr.3.
11. Lõhmus, U. (2015). Elektroonilise side andmete säilitamise lõpetamata saaga. – *Juridica*. Nr.10.
12. Turk, K. (2014). Digitaalkeskkonnas isiku tuvastamise meetmete poolt ja vastu. – *Juridica*. Nr.3.
13. Leis, M. (1998). Privaatsuse õigusest. – *Juridica*. Nr.7.
14. Lips, S. (2007). Biomeetria rakendamise õiguslikud aspektid. – *Juridica*. Nr.5.
15. Rajamäe-Parik, H. (2011). Inimõigustest lepingulise loobumise seaduslikkuse standard Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni kontekstis. – *Juridica*. Nr.7.
16. Kalbus, A. (2003). Avalik huvi ettevõtlusvabaduse piiramise alusena. – *Juridica*. Nr.6.
17. Tammer, S. (2011). Kujutis kui tegelikult kaitstav õigushüve. – *Juridica*. Nr.9.
18. Kuurberg, M. (2015). Euroopa Inimõiguste Kohtu suurkoja 16. juuni 2015. a otsus asjas Delfi vs. Eesti. – *Juridica*. Nr.8.
19. Mody, C. (2011). Euroopa andmekaitse direktiivi kohaldamine Facebooki kasutajatele. – *Juridica*. Nr.10.

20. Matjus, M., Haamer, M. (2014). E-tervis. Millistel tingimustel võib edastada patsiendi terviseandmeid Euroopa Liidu teise liikmesriiki? – *Juridica*. Nr.5.
21. Tikk-Ringas, E. (2012). Küberjulgeoleku õiguslik raamistik. – *Juridica*. Nr.4.
22. Lind, K. (2009). Maksusaladus kehtivas õiguses. – *Juridica*. Nr.7.
23. Ots, K. (2008). Üksikisiku seisund meedia suhtes ning vastulause esitamise õigus. – *Juridica*. Nr.2.
24. Vallikkivi, H. (1997). Põhiõiguste ja -vabaduste piiramise seadusliku aluse põhimõttest. – *Juridica*. Nr.5.
25. Glikman, L. (2011). Põhjendamatu sekkumine majandustegevusse ja jälitustegevus. – *Juridica*. Nr.4.
26. Aduson, J. (2015). Jälitustoimingud vanglas. – *Juridica*. Nr.10.
27. Annus, R. (2014). E-residentsus. – *Juridica*. Nr.10.
28. Albers, M., Ernits, M., Eesmaa, U., Wiezer, S. (2005). Isikuandmete kaitse põhiõiguslik alus: kas õigus informatsioonilisele enesemääramisele ja/või eraelu austamisele? – *Juridica*. Nr.8.
29. Mikiver, M., Tikk, E. (2005). Informatsioonilise enesemääramise õigusetagamise diskretsiooniotsused haldusmenetluses. – *Juridica*. Nr.4.
30. Gundermann, L., Ernits, M., Eesmaa, U., Heinsalu, M. (2005). Euroopa Liidu andmekaitseõigus – andmekaitse ja andmetele avaliku juurdepääsu suhtest ning andmekaitse järelevalve olukorrast. – *Juridica*. Nr.8.
31. Wildhaber, L., Diggelmann, O., Ernits, M., Paliale, H. (2007). Euroopa inimõiguste konventsioon ja eraelu kaitse. Uuemad arengusuunad. – *Juridica*. Nr.1.
32. Ilus, T. (2005). Andmesubjekti osaluse põhimõte Euroopa Nõukogu konventsioonide ning Euroopa Inimõiguste Kohtu lahendite valguses. – *Juridica*. Nr.8.
33. Singleton, S. (2015). Balancing a right to be forgotten with a right to freedom of expression in the wake of Google Spain v. AEPD. - *Ga. J. Int'l & Comp. L.*
34. Korenhof P., Ausloos J., Szekely I., Ambrose M., Sartor G., Leenes R. (2014). Timing the Right to Be Forgotten A study into “time” as a factor in deciding about retention or erasure of data, Paper written by panelists of the “Timing the Right to Be Forgotten” panel at the Computers, Privacy and Data Protection Conference 2014 Panel organized by Paulan Korenhof and the Tilburg Institute for Law. - *Technology, and Society (TILT)*.
35. Post, R. C. (2018). Data Privacy and Dignitary Privacy: Google Spain, the Right to Be Forgotten, and the Construction of the Public Sphere¹. - *Duke Law Journal*.

36. Meškić, Z., Samardžić, D. (2018). The Strict Necessity Test on Data Protection by the CJEU: A Proportionality Test to Face the Challenges at the Beginning of a New Digital Era in the Midst of Security Concerns. - *Croatian Yearbook of European Law and Policy*.
37. Buono, I., Taylor, A. (2017). Mass surveillance in the CJEU: forging a European consensus. - *The Cambridge Law Journal*.
38. Cotter, J. (2017). Keep Calm and Carry on: EU Legal Developments in 2016. - *University of Wolverhampton Law School*.
39. Villarica M.M.F. (2018). Introductory note to *Tele2 Sverige AB V. Post-OCH Telestyrelsen and secretary of state for the home department v. Tom Watson, Peter Brice, and Geoffrey Lewis (C.J.E.U.)* by Michelle Marie F. Villarica*. - *The American Society of International Law*.

Eesti õigusaktid

40. Eesti Vabariigi põhiseadus RT I, 15.05.2015, 2.
41. Julgeolekuasutuste seadus RT I, 05.05.2017, 2.
42. Kriminaalmenetluse seadustik¹ RT I, 05.12.2017, 8.
43. Tervishoiuteenuste korraldamise seadus¹ RT I, 28.12.2017, 54.
44. Riigisaladuse ja salastatud välisteabe seadus RT I, 05.05.2017, 5.
45. Kohtuekspertiisiseadus 30.12.2015, 20.
46. Äriseadustik RT I, 17.11.2017, 22.
47. Finantsinspektsiooni seadus RT I, 31.12.2017, 3.
48. Korrakaitse seadus RT I, 02.12.2016, 6.
49. Elektroonilise side seadus¹ RT I, 01.07.2017, 2.
50. Infoühiskonna teenuse seadus¹ RT I, 12.07.2014, 48.
51. Inimgeeniuringute seadus RT I, 14.03.2014, 30.
52. Karistuseseadustik¹ RT I, 30.12.2017, 29.
53. Surma põhjuse tuvastamise seadus RT I, 26.02.2015, 14.
54. Haldusmenetluse seadus RT I, 28.12.2017, 21.
55. Riigivastutuse seadus RT I, 17.12.2015, 76.
56. Riikliku DNA-registri asutamine ja registri pidamise põhimäärus RT I, 16.02.2016, 13.
57. Riikliku sõrmejälgede registri asutamine ja registri pidamise põhimäärus RT I, 16.02.2016, 12.

58. Vabariigi Valitsuse 30.07.2004 määrus nr 261 „Kriminaaltoimiku arhiivimise kord ja säilitamise tähtajad“ RT I, 02.09.2011, 5.
59. Isikuandmete kaitse seadus¹ eelnõu 616 SE. Kättesaadav:
<https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/e14c5e2f-b684-4aa4-a7dd-ffb76f63f395>,
16. aprill 2018.

EL-i ja rahvusvahelised õigusaktid

60. Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon.
61. Euroopa Liidu põhiõiguste harta 2012/C 326/02.
62. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 95/46/EÜ, 24. oktoober 1995, üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta, EÜT L 281, 23.11.1995.
63. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus), ELT L 119, 4.5.2016.
64. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2002/58/EÜ, 12. juuli 2002, milles käsitletakse isikuandmete töötlemist ja eraelu puutumatus kaitset elektroonilise side sektoris (eraelu puutumatus ja elektroonilist sidet käsitlev direktiiv), EÜT L 201, 31.7.2002.
65. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2016/680, 27. aprill 2016, mis käsitleb füüsiliste isikute kaitset seoses pädevates asutustes isikuandmete töötlemisega süütegude tõkestamise, uurimise, avastamise ja nende eest vastutusele võtmise või kriminaalkaristuste täitmisele pööramise eesmärgil ning selliste andmete vaba liikumist ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu raamotsus 2008/977/JSK, ELT L 119, 4.5.2016.

Eesti kohtulahendid

66. RKTko 3-2-1-80-13.
67. RKTko 3-2-1-18-13.
68. RKHko 3-3-1-72-13.
69. RKTko 3-2-1-152-09.
70. RKTko 3-2-1-159-14.
71. RKKko 3-1-1-100-13.

72. RKKKo 3-1-1-68-14.
73. RKKKo 3-1-1-25-02.
74. RKPJKo 3-4-1-42-13.
75. RKHKo 3-3-1-9-15.
76. RKKKo 3-1-1-25-03.
77. RKKKo 3-1-1-51-14.
78. RKKKo 3-1-1-37-14.
79. RKPJKo 3-4-1-10-02.
80. RKHKo 3-3-1-39-15.
81. RKHKo 3-3-1-57-03.

Muud kohtulahendid

82. Kalda v. Estonia, no. 17429/10, 19.01.2016.
83. Rotaru v. Romania, no. 28341/95, ECHR 2000-V, 04.05.2000
84. S. and Marper v. The United Kingdom, nos. 30562/04 and 30566/04, ECHR 2008, 04.12.2008.
85. Segerstedt-Wiberg and others v. Sweden, no. 62332/00, 06.06.2006.
86. Klass and others v. Germany, no. 15473/89, 22.09.1993.
87. Gaskin v. The United Kingdom, no. 10454/83, 07.07.1989.
88. Kohtuotsus, 24.11.2011, ASNEF, C-468/10, FECEMD, C-469/10, EU:C:2011:777.
89. Kohtuotsus, 20.5.2003, Österreichischer Rundfunk jt, C-465/00, EU:C:2003:294.
90. Kohtuotsus, 16.4.2015, Willems and Others, C-446/12–C-449/12, EU:C:2015:238.
91. Kohtuotsus, 17.12.2015, WebMindLicenses, C-419/14, EU:C:2015:832.
92. Kohtuotsus, 11.12.2014, Ryneš, C-212/13, EU:C:2014:2428.
93. Kohtuotsus, 3.12.2015, CN v Parliament, T-343/13, EU:T:2015:926.
94. Kohtuotsus, 21.12.2016, Tele2 Sverige AB, C-203/15 ja C-698/15, EU:C:2016:970.
95. Kohtuotsus, 13.5.2005, Google Spain, C-131/12, EU:C:2014:317.

Muud allikad

96. *Jälitustegevuse kohtulik eelkontroll Eestis. Kohtupraktika analüüs*. Riigikohus. Kättesaadav: https://www.riigikohus.ee/sites/default/files/elfinder/dokumendid/lisa_5_jalitustegevuse_anal_uus.pdf, mai 2013.

97. *Põhiseadusliku korra kaitseks teostatav jälitustegevus Eestis. Analüüs.* Riigikohus.
Kättesaadav:
https://www.riigikohus.ee/sites/default/files/elfinder/%C3%B5iguslased%20materjalid/pkk_jlitustegevuse_anals.pdf , 2015.
98. *Metaandmed ja privaatsus.* Andmekaitse Inspeksioon. Kättesaadav:
http://www.aki.ee/sites/www.aki.ee/files/elfinder/article_files/Juhised/Metaandmed.pdf ,
28. oktoober 2015.
99. *IP-aadress ja privaatsus.* Andmekaitse Inspeksioon. Kättesaadav:
http://www.aki.ee/sites/www.aki.ee/files/elfinder/article_files/ip_ja_privatsus.pdf,
07. detsember 2016.
100. *Kantavad seadmed ja privaatsus.* Andmekaitse Inspeksioon. Kättesaadav:
http://www.aki.ee/sites/www.aki.ee/files/elfinder/article_files/Juhised/Juhis-kantavad%20seadmed%20ja%20privaatsus.pdf, 09. november 2015.
101. *Juhend kaamerate kasutamise kohta.* Andmekaitse Inspeksioon. Kättesaadav:
[http://www.aki.ee/sites/www.aki.ee/files/elfinder/article_files/kaamerate%20juhis%20\(01.07.2016\).pdf](http://www.aki.ee/sites/www.aki.ee/files/elfinder/article_files/kaamerate%20juhis%20(01.07.2016).pdf) , 09. aprill 2013.
102. *Elektrooniliste kontaktandmete kasutamine otseturustuses.* Andmekaitse Inspeksioon.
Kättesaadav:
http://www.aki.ee/sites/www.aki.ee/files/elfinder/article_files/Juhised/Elektrooniliste%20kontaktandmete%20kasutamine%20otseturustuseks-uuendatud20.02.2015.pdf, 20. veebruar 2015.
103. *Infovara bilanss – enesehindamise abivahend organisatsioonidele.* Andmekaitse Inspeksioon. Kättesaadav:
http://www.aki.ee/sites/www.aki.ee/files/elfinder/article_files/Infovara%20bilanss_03%2012%202013%20final_1.pdf , 04. detsember 2013.